

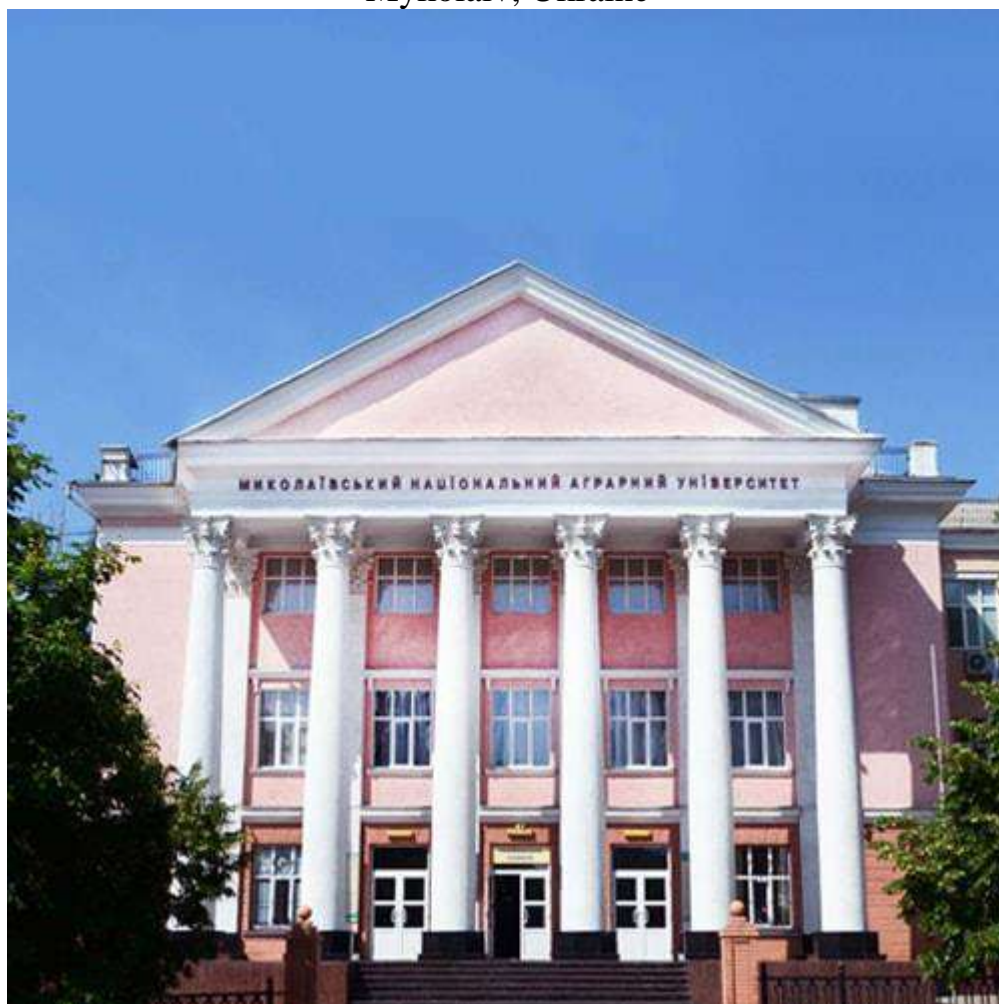
**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
MYKOLAIV NATIONAL AGRICULTURAL UNIVERSITY
FACULTY OF ACCOUNTING AND FINANCE**

**"ACCOUNTING-ANALYTICAL AND FINANCIAL SUPPORT OF
BUSINESS ENTITIES ACTIVITIES: NATIONAL, GLOBALIZATION,
EUROINTEGRATION ASPECTS"**

November 17-18, 2021

Mykolaiv, Ukraine

Mykolaiv
2021

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**«ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ І ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНІ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ»**

17 –18 листопада 2021 року
м. Миколаїв, Україна

Миколаїв
2021

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Mykolaiv National Agrarian University
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
Kherson National Technical University
Alfred Nobel University
Dnipro State Agrarian and Economic University
Vidzeme University of Sciences
Karaganda State University
named after Academician E.A. Buketov
Hamburg University of Technology**

MATERIALS

VI International Scientific and Practical Internet Conference

**«ACCOUNTING-ANALYTICAL AND FINANCIAL SUPPORT OF
BUSINESS ENTITIES ACTIVITIES: NATIONAL, GLOBALIZATION,
EUROINTEGRATION ASPECTS»**

**November 17-18, 2021
Mykolaiv, Ukraine**

**Mykolaiv
2021**

**Міністерство освіти і науки України
Миколаївський національний аграрний університет
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу
Херсонський національний технічний університет
Університет імені Альфреда Нобеля
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Vidzeme University of Sciences
Карагандинський державний університет
імені академіка Е.А. Букетова
Hamburg University of Technology**

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

**«ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ І ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНІ,
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ»**

**17 –18 листопада 2021 року
м. Миколаїв, Україна**

**Миколаїв
2021**

Друкується за рішенням вченої ради обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету (протокол № 3 від 22 листопада 2021 року).

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ І ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНІ, ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 17-18 листопада 2021 р., Миколаїв : МНАУ, 2021. — с. 165.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шебанін В.С., д-р техн. наук, професор, академік НААН, ректор МНАУ; Новіков О.Є., д-р екон. наук, професор, проректор з наукової роботи МНАУ; Вишневська О.М., д-р екон. наук, професор, декан обліково-фінансового факультету МНАУ; Андрусів У.Я., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри теорії економіки та управління Івано-Франківського технічного університету нафти і газу; Волосяк Ю.В., канд. техн. наук, доцент, завідувач кафедрою інформаційних систем і технологій МНАУ; Дубініна М.В., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедрою обліку і оподаткування; Потриваєва Н.В., д-р екон. наук, професор, завідувач науково-дослідним відділом МНАУ; Сіренко Н.М., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедрою фінансів, банківської справи та страхування МНАУ; Довгаль О.В., д-р економічних наук, доцент, завідувач кафедрою економічної теорії і суспільних наук МНАУ.; Пінчук Т.А., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку, аудиту і оподаткування Херсонського національного технічного університету; Приходько І. П., доктор державного управління, професор, завідувач кафедрою обліку, аудиту та управління фінансово-економічною безпекою Дніпровського державного аграрно-економічного університету; Сарапіна О.А., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедрою обліку, аудиту і оподаткування Херсонського національного технічного університету, Сімків Л.Є., доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедрою теорії економіки та управління Івано-Франківського технічного університету нафти і газу, Олена Солтман – науковий співробітник, Гамбургський технологічний університет (Німеччина).

У збірнику наведено матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, де викладено результати наукових досліджень учасників освітнього процесу. Результати можуть бути використані для подальших досліджень, формування наукових ідей. Результативне партнерство – це спільні освітньо-наукові заходи із іншими закладами вищої освіти.

ТЕМАТИЧНІ НАПРЯМИ КОНФЕРЕНЦІЇ

1. Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання.
2. Облік, аудит, аналіз: національні особливості та світові тенденції.
3. Фінансове та інноваційно-інвестиційне забезпечення соціально-економічного розвитку держави.
4. Напрями суспільно-економічного розвитку України. Інтелектуальний капітал: вплив на економічне зростання, суспільство, споживання та їхні наслідки.
5. Інфраструктурні засади розвитку аграрного сектора економіки: геоекономічні передумови.
6. Розвиток галузей національної економіки держави: соціально-економічні, екологічні та інвестиційні пріоритети у контексті глобальних економічних тенденцій.
7. Глобальна екологічна безпека та екологічна безпека держави, регіону – пріоритети і партнерство: теоретичні та практичні засади.
8. Глобальні світові виклики, вплив на розвиток суспільства, особистості та пріоритети екологічної освіти.
9. Напрями та перспективи впровадження інформаційних технологій в обліково-аналітичну систему суб'єктів господарювання.
10. Дослідження ринку в умовах діджиталізації та корпоративні фінанси, економічна безпека підприємства: нові можливості й антикризовий менеджмент.

Передмова

Суттєвий вплив глобалізаційних чинників спонукає до посилення ролі аналітичної роботи на підприємствах як з точки зору комплексної оцінки, так і планування (прогнозування) діяльності. Результативність діяльності окремих суб'єктів ринку залежить не лише від вхідних умов (внутрішні резерви, потенційні можливості, виробничі потужності), а і сукупності зовнішніх чинників, які швидко змінюються у часі та просторі. Існує нагальна потреба постійної оцінки умов зовнішнього середовища, визначення напрямів організаційно-економічних змін та коригування окремих технологічних процесів.

Оцінка діяльності суб'єктів ринку повинна бути направлена не лише на формування стратегічних планів розвитку, а й на оперативне реагування на зміни, які відбуваються. Оцінка внутрішнього та зовнішнього середовища потребує суттєвої підготовки, як кадрової, так і інформаційно-технічної. Управління внутрішніми процесами передбачає постановку та вирішення чітких аналітичних задач, які зорієнтовані на забезпечення можливостей уникати кризових явищ та нівелювати ризики. Чіткі параметри порівняння дозволяють приймати рішення з огляду на аналогічні явища у попередніх періодах, а використання експертної оцінки - формувати уявлення щодо складності процесів, які відбуваються, або можуть відбутися.

Теоретичні, методологічні та практичні засади обліково-аналітичного та фінансового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання сформовано у матеріалах конференції. Дослідження авторів враховують сучасні глобалізаційні та євроінтеграційні процеси. Матеріали конференції можуть бути використані для проведення подальших досліджень.

РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Н.В. Потривасва,

*д-р екон. наук, професор, професор
кафедри обліку і оподаткування,*

О.В. Довгаль,

*д-р екон. наук, доцент, завідувач
кафедри економічної теорії і суспільних наук,*

І.І. Недбайло, здобувач вищої освіти,

І.В. Нестерчук, здобувач вищої освіти,

*Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: Досліджено розвиток аграрного виробництва як складової частини національної економіки країни. Вивчено закономірності поліпшення економічного становища аграрних підприємств. Визначено, що запровадження інноваційної діяльності сприятиме підвищенню конкурентоспроможності аграрних підприємств України на вітчизняному та світовому ринках.

Ключові слова: національна економіка, аграрне виробництво, аграрне підприємство, аграрний сектор, інновація.

Національна економіка України базується на розвитку аграрного виробництва, оскільки фінансове становище країни залежить від родючості та розширення площ земельних ділянок. Саме завдяки природній родючості українських земель аграрні підприємства є основними виробниками сільськогосподарської продукції, яка не поступається за своїми властивостями зарубіжним аналогам на світовому ринку. Проте, перебуваючи в економічно нестабільних умовах, аграрний сектор національної економіки стає слабким, призводячи до нездатності аграрних формувань бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку. Значний вплив має недосконале вітчизняне законодавство, що зосереджує розвиток аграрних підприємств для отримання максимального прибутку, базуючись на виробництві лише одного виду продукції. Такий підхід не може забезпечити стабільні доходи, оскільки ціни на ту ж саму продукцію будуть постійно змінюватися.

Дослідженням розвитку діяльності аграрних підприємств в своїх працях розглядали такі вчені, як: Малік М.Й. [1], Мудрак Р.П. [3], Саблук П.Т. [2], Супрун О.М. [1], Шпикуляк О.Г. [1] та інші. У своїх працях вони досліджували питання розвитку та фінансування аграрного сектора, становлення інноваційної

моделі розвитку аграрного сектора економіки, формування інфраструктури ринку інновацій в АПК, забезпечення оперативного та ефективного трансферу інновацій тощо.

Аналізуючи економічні закони зростання продуктивності праці, вартості, розподілу за працею та дію закону нагромадження, можна стверджувати, що приведення у дію цих законів спричинить забезпечення економії людської праці, раціонального використання ресурсів, поліпшить процес ціноутворення та допоможе зміцнити економічне становище аграрних підприємств.

Кожна країна відрізняється спеціалізацією аграрних підприємств, розвиваючи ті, що матимуть більший попит на міжнародному ринку та приносять більший дохід до державного бюджету. Аграрний сектор України більше п'яти років має тенденцію до зростання, що означає його перевагу над промисловістю. Такий ріст характеризується перш за все, достатніми площами родючих земель та прийнятними природно-кліматичними умовами для розквіту сільського господарства. Найбільша частка чорнозему на планеті сконцентрована на території нашої країни, що дає переваги над іншими державами. Маючи достатню кількість родючої землі та багато інших сприятливих чинників, після розпаду СРСР в Україні переважна більшість населення почала займатись сільським господарством, що з часом стало фундаментом для розвитку аграрного сектора.

Як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринку України наявна конкуренція серед аграріїв, котра характеризується збереженням своїх позицій в рейтингу за рахунок великих площ зібраного врожаю, його розподілу на український та світовий ринки, кінцевими доходами від реалізації. [4] Розвиток аграрного сектора призводить до збільшення частки нових аграрних підприємств, які бажають збувати свою продукцію і в подальшому мати високу репутацію, займаючи перші сходинки на ринку. П'ятіркою найбільших агрокомпаній на внутрішньому ринку України за 2020 рік стали: «АТБ-Маркет», «Кернел», FozzyGroup, МХП, «Епіцентр К» («Епіцентр Агро») [5].

В наш час галузі економіки переходять до автоматизованого управління процесом. Головною перевагою є швидкість виконання операцій машиною. Аграрна галузь не є виключенням, і також активно впроваджує інновації у сільське господарство. Управління технологічним процесом на підприємстві відбувається без безпосередньої участі людини, ефективна організація виробництва за рахунок інтеграції автоматизованої системи управління. Це підвищує конкурентоспроможність аграрного підприємства на ринку. Автоматизація виробництва призводить до зменшення затрат підприємства та направлення вільних грошових коштів або у інвестиційну діяльність, або у додаткове виробництво продукції, що в кінцевому результаті збільшить прибуток.

Аграрний сектор України має великий потенціал для подальшого зростання. Найголовніше, на що потрібно звернути увагу, це на інноваційну діяльність [6]. Удосконалення та модернізація техніки, зменшення витрат за рахунок автоматизації технологічного процесу, інвестиції у додаткові обсяги виробництва, маркетингове покращення вітчизняної продукції, стимулювання екологічної діяльності, що є трендом на сьогодні. Інноваційні рішення сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності аграрних підприємств України на вітчизняному та світовому ринках, результатом чого буде зростання ВВП нашої країни, вихід рівня АПК на найвищі позиції у світі. Розвиток аграрного сектора стимулює зростання національної економіки і є вирішенням багатьох соціально-економічних проблем. Проте без підтримки держави аграрний сектор не зможе повністю досягти найвищих результатів.

Література:

1. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Супрун О.М. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі: макроекономічний аспект. *Науковий вісник УжНУ Серія: Економіка*. Випуск 1 (49) Том 2. 2017. С. 32–37.
2. Саблук П.Т. Інноваційна модель розвитку аграрного сектору економіки України та роль науки в її становленні. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент*. 2016. №9. С. 34–42.
3. Мудрак Р.П., Довгаль О.В. Актуальні проблеми глобальної економіки: зміни у світовому виробництві в постпандемічний період. *Збірник наукових праць Уманського НУС*. 2020. С.116–131. DOI 10.31395/2415-8240-2020-96-2-116-131.
4. Українське сільське господарство може «витягти з кризи» всю економіку – експерти URL: [<https://www.radiosvoboda.org/a/ukrainian-apk-can-support-all-economy/31070474.html>] (дата звернення: 31.10.2021).

5. Топ 20 найбільших аграрних компаній України. AgroPolit.com. / [офіційний портал сайту]. 2020. URL: [<https://agropolit.com/news/18175-nazvano-top-20-naybilshih-agrarnih-pidpriyemstv-ukrayini>] (дата звернення: 30.10.2021).

6. Потриваєва Н.В. Перспективи оновлення матеріально-технічної бази агропідприємств на основі інновацій. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. Миколаїв. 2019. Випуск 2 (102). С. 12-17. DOI: 10.31521/2313-092X/2019-2(102)-2.

***Abstract:** The development of agricultural production as a component of the national economy is studied. The regularities of improving the economic situation of agricultural enterprises are studied. It is determined that the introduction of innovative activities will help increase the competitiveness of agricultural enterprises of Ukraine in the domestic and world markets.*

***Key words:** national economy, agrarian production, agrarian enterprise, agrarian sector, innovation.*

GLOBALIZATION ASPECTS OF GOVERNMENT FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT

**Anastasiia Poltorak,
Doctor of Economics Sciences,
Associate Professor, Professor
Department of Management and Marketing,
Mykolayiv National Agrarian University,
Mykolayiv, Ukraine**

**Natig Mirzayev,
PhD of Economics Sciences, Associate Professor,
Lankaran State University,
Lankaran, Azerbaijan**

***Abstract:** Emphasis is placed on the need for adequate and consistent financial policy, focused, on the one hand, on strengthening the financial security of the state and creating the necessary conditions to increase the competitiveness of the economy, taking into account priority national interests, and on the other - to control the state in financial globalization, intensification of activities in standardization of rules, norms and requirements, international financial coordination, unification of financial policy measures to prevent the consequences of permanent crises of the financial sector.*

***Key words:** financial security, financial security management, globalization.*

The problem of identifying factors influencing the level of financial security was studied in the works of A. Lazarev [3], S. Onishchenko [4], V. Petrushevska [5], I. Feofanova, L. Feofanova [8], A. Havanova [9], V. Buryachka, J. Nevoyta, L. Buryachka [1] and other authors, however in the conditions of change of an economic situation the investigated question remains the urgency.

According to O. Pidkhomny [6, p. 56-57] uncontrolled financial relations of domestic individuals and enterprises with offshore companies have already caused an irreversible outflow of state capital. So, the author notes that not only the current state of financial security of the state is endangered, but also the interests of future generations, respectively, in the need to preserve tax revenues to budgets of all levels, the problem of stopping the withdrawal of capital abroad using illegal instruments, including related to offshore zones are among the most relevant.

In recent years, global global debt has reached a new record high, equivalent to 225% of world GDP. So, there is a global tendency to increase both private and public debt, the high level of which limits the ability of states to support the economy in the event of a financial crisis or recession. Note that public sector debt plays a significant role in increasing global debt. We consider threatening the dynamics of the global debt ratios of the public sector, which have been steadily increasing over the last 50 years.

At present, in market economies, public sector debt is largely at the level of the debt crisis of the 1980s. In developing countries, public debt has increased by 13% over the past five years, and the cost of servicing such debt has increased significantly. So, the average public sector debt to GDP in low-income countries is below historical highs, however, it should be borne in mind that the reduction of debt compared to highs is associated with various forms of its restructuring.

World practice has shown that countries with increased public debt are more vulnerable to changing financial conditions, which can actually put the economy at risk and increase the depth and duration of the recession, given the government's inability to provide sufficient budget support.

The global tendency to increase both private and public debt, the high level of which limits the ability of states to support the economy in the event of a financial crisis or recession, is analyzed. We consider threatening the dynamics of the global public sector debt ratios, which have been steadily increasing over the last 50 years.

Ukraine's cooperation with international financial organizations began with the adoption of the law №2402-XII in 1992 [7]. At the present stage of development of the state Ukraine cooperates with a significant number of international financial

organizations, the totality of which, according to V. Koilo, it is expedient to divide into 4 groups:

- organizations with a significant impact on the world economy (World Bank Group, International Monetary Fund), general functional organizations (UN Development Program, International Labor Organization, World Intellectual Property Organization);

- interstate sectoral organizations (World Trade Organization, Single Bank for Reconstruction and Development);

- association of enterprises in energy, industry, communications and transport;

- international cooperative organizations (International Cooperative Alliance) [2, p. 63].

Most often, each state that is a member of a particular international financial organization has an established quota in borrowing rights. In the IMF, for example, the size of the quota is calculated for each country depending on the pace of its economic development and approved by the Board of Directors. In 2016, the 14th revision of quotas took place, as a result of which the quota of Ukraine in the Fund increased to 2.0118 billion special drawing rights, which amounts to 2796.4 million dollars USA. The maximum amount of financial assistance that an IMF member can receive from the fund is 125% of its quota. It should be noted that the receipt of financial assistance from the IMF can take place in three modifications (concession, special and regular) with the establishment of strict economic conditions, which are most often put forward in relation to the price mechanism, foreign trade, credit and currency relations.

Ukraine's quota with the International Bank for Reconstruction and Development, which is part of the World Bank, is 0.8% of its total capital. This organization provides financial assistance mainly for a period of 15-20 years with an interest rate that exceeds the average rate of bank lending by 0.5%. In addition, the rate is reduced for developing countries, while the poorest countries can receive zero-rate assistance.

Another important part of Ukraine's international cooperation is cooperation with the European Bank for Reconstruction and Development, which began in 1992. Until

2011, cooperation with this financial institution was systematic, but after this period of funding has a downward trend. [2, p. 77]

The deepening of financial globalization at the present stage is due to the rapid growth of foreign currency loans, foreign bank capital, foreign investment (direct and portfolio). Accordingly, the state in a short time may lose the effectiveness of previously used traditional levers of macroeconomic regulation.

So, in modern conditions it is especially important to pursue an adequate and consistent financial policy aimed, on the one hand, at strengthening the financial security of the state and creating the necessary conditions to increase the competitiveness of the economy, taking into account priority national interests. globalization, intensification of activities in standardization of rules, norms and requirements, international financial coordination, unification of financial policy measures to prevent the consequences of permanent crises of the financial sector.

Literature:

1. Buryachok V.L., Nevoit Ya. V., Buryachok L.V. Influence of cyber security on the state of economic development of the leading countries of the world and Ukraine. Modern information protection. 2015. № 4. p. 29–43.

2. Koilo V.V. Formation of financial security of Ukraine under the influence of attraction of credit resources of the international financial organizations: dis. Cand. econ. Science. Money, finance and credit. Sumy: Sumy State University. 2018. 305 p.

3. Lazareva A.P. Financial security of the country: threats and main directions of displacement. Bulletin of the Azov State Technical University. Series: Economic Sciences. 2014. Vip. 27. p. 88-94.

4. Onishchenko S.V. Financial globalization as a factor influencing the budget security of the state. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy. 2017. Vip. 12 (2). p. 50-55.

5. Petrushevska V.V. Financial security of the state: classification of threats and formation of protective mechanisms. Economic forum. 2013. № 4. p. 218–266.

6. Pidkhomny O.M. Financial security of Ukraine: methodology of analysis and strategic guidelines: dis. ... Dr. Econ. Sciences: 08.00.08 / Ivan Franko National University of Lviv. Lviv, 2015. 455 p.

7. On Ukraine's accession to the International Monetary Fund, the International Bank for Reconstruction and Development, the International Finance Corporation, the International Development Association and the Multilateral Investment Guarantee Agency: Law of Ukraine № 2402-XII of June 3, 1992 URL: "https: //

zakon. rada.gov.ua/laws/card/2402-12 "<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2402-12> (access date: 02.06.2021).

8. Feofanova I.V., Feofanov L.K. Financial flexibility as a factor of financial security. Business Inform. 2017. № 9. p. 228–232.

9. Khavanov A.V. Economic and financial crime and its impact on the economic security of Ukraine. Business Inform. 2012. № 12. p. 35–38.

Анотація: Наголошено на необхідності проведення адекватної та послідовної фінансової політики, орієнтованої, з одного боку, на зміцнення фінансової безпеки держави та формування необхідних умов для підвищення конкурентоспроможності економіки з урахуванням пріоритетних національних інтересів, а з іншого боку – на контроль місця держави у процесах фінансової глобалізації, активізації діяльності у стандартизації правил, норм і вимог, міжнародній фінансовій координації, уніфікації заходів фінансової політики для запобігання наслідків перманентних криз фінансового сектору.

Ключові слова: фінансова безпека, управління фінансовою безпекою, глобалізація.

ЕЛЕКТРОННІ КОМЕРЦІЙНІ ЗАКУПІВЛІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Ю.Ю. Чебан,

канд. екон. наук, доцент

кафедри обліку і оподаткування

С.Ю. Юношев,

здобувач вищої освіти

обліково-фінансового факультету,

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

Анотація: Досліджено зміст і призначення електронних комерційних закупівель в Україні. Визначено основні етапи їхнього проведення.

Ключові слова: комерційна закупівля, комерційний тендр, комерційний аукціон, етап.

Питання пошуку постачальників і підрядників, які задовольняють вимогам комерційного підприємства щодо цінової політики, мають гарну репутацію та дотримуються договірних відносин, є на сьогодні актуальним для значної кількості компаній, які проводять системні закупівлі. Мають місце виробничі потреби з пошуку сировини, робіт і послуг для виробництва, а також консалтингу юридичних або бухгалтерських послуг. Одним з найдієвіших інструментів щодо оптимізації даного пошуку є проведення електронних комерційних тендерів. Так, комерційним тендером є один із видів тендерних торгів, з використанням якого комерційне підприємство може реалізувати або закупити певні товари чи послуги.

Комерційні закупівлі у сучасному світі проводяться здебільшого на електронних торгових майданчиках [1-2]. Тобто для того, щоб провести тендер варто обрати підходящий майданчик для тендерів. Критерії можуть бути різними, однак головні — це доступний функціонал торгового майданчика, рівень професіоналізму його команди, а також гнучкість для втілення різноманітних бажань клієнта. Врахувавши це, можна починати процес реєстрації на майданчику для тендерів. Також не варто забувати, що комерційні тендери України, на відміну від державних, регулюються регламентом торгового майданчика і внутрішнім порядком проведення закупівель компанії-замовника.

Проведення комерційних закупівель має певні особливості, окрім вже зазначеної про відсутність нормативного регулювання такої діяльності. Особливістю тендерів у комерційному секторі на відміну від державного є у тому, що плата торговому майданчику передбачається за організацію закупівлі, а не за участь в ній. Вимоги для потенційних учасників закупівлі фіксуються замовником у тендерній документації. Саме в ній замовник може виставити критерії відбору пропозицій – окрім ціни, це також може бути якість продукції, швидкість доставки, репутація постачальника тощо. Також у комерційних закупівлях замовник має можливість обмежити кількість учасників, допускаючи до тендерних торгів лише перевірених постачальників. Для такої перевірки, як правило, використовуються так звані «акредитації» та анкетування постачальників.

Кількість етапів комерційної закупівлі визначається самим замовником залежно від поставлених задач та організаційної системи закупівель замовника. Замовник може провести тендер як за простою процедурою, так і за структурою більш складних процедур, зокрема двохетапних чи трьохетапних тендерних торгів. Основними етапами є подання пропозицій, преквалікаційний етап, переговори, оголошення результату переговорів.

Маємо також зазначити, що, на відміну від публічних закупівель, проведення яких є чітко регламентованим законодавством, проведення комерційних тендерів є більш гнучким, що й викликає низку складнощів.

Наприклад, зазвичай великі компанії проводять закупівлі на власних сайтах та торгових майданчиках, що розроблені для них особисто. Разом з тим, більшість електронних майданчиків системи Prozorro також передбачає проведення комерційних закупівель. Така розшарованість пропозицій іноді ускладнює орієнтацію учасників на ринку.

Література:

1. Prozorro URL: <https://prozorro.gov.ua/> (дата звернення: 27.10.2021).
2. Tender online URL: https://tender-online.com.ua/?source_id=prozorro_link&utm_source=prozorro&utm_medium=link (дата звернення: 27.10.2021).

Abstract: *The content and purpose of electronic commercial procurement in Ukraine are studied. The main stages of their implementation are identified.*

Key words: *commercial procurement, commercial tender, commercial auction, stage.*

ОТРИМАННЯ БЛАГОДІЙНИХ (ДОБРОВІЛЬНИХ) ВНЕСКІВ СУБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

В.В. Галкін,
старший викладач кафедри обліку
і оподаткування, Миколаївський
національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Отримання благодійних (добровільних) внесків суб'єктами державного сектору регулюється бюджетним законодавством. І це пов'язане із низкою питань відносно оформлення таких господарських операцій, відображенням їх у бухгалтерському обліку, фінансовій та бюджетній звітності.*

Мета такого дослідження є огляд нормативно-правових актів щодо отримання благодійних (добровільних) внесків суб'єктами державного сектору, висвітлення їх різноманітного та спільного характеру, а також викладення власного бачення діючих норм законодавства.

Ключові слова: *благодійні внески, натуральна форма, державний сектор.*

Отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування визначено Порядком № 1222. Відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі вказані установи і заклади, визначенні як суб'єкти державного сектору. Благодійні внески можуть надаватися благодійниками суб'єктам державного сектору у грошовій

формі для потреб їх фінансування за напрямами видатків, визначеними благодійником, а також як товари, роботи, послуги. Якщо благодійником конкретні цілі використання коштів не визначено, шляхи спрямування благодійного внеску визначаються керівником установи, закладу відповідно до першочергових потреб, пов'язаних виключно з основною діяльністю установи, закладу. Благодійні внески не можуть замінити плату за надання установами і закладами платних послуг [1].

Для оформлення господарських операцій з безоплатного отримання та передачі основних засобів застосовується акт приймання-передачі основних засобів. При отриманні основних засобів як гуманітарної допомоги, дарунка, безповоротної допомоги тощо акт може скласти комісія, яка приймає основні засоби. У цьому випадку акт може бути складений в одному примірнику та затверджений керівником суб'єкта державного сектору, що приймає основні засоби [2].

Оскільки, форма акту відносно оприбуткування благодійної допомоги у вигляді матеріалів, виконаних робіт чи наданих послуг, не затверджена, тому документування таких господарських операцій може здійснюватись із використанням виготовлених самостійно бланків, які повинні містити обов'язкові реквізити: найменування підприємства, установи, від імені яких складений документ, назва документа (форми), дата складання, зміст та обсяг господарської операції, одиниця виміру господарської операції (у натуральному та/або вартісному виразі), посади і прізвища осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення, особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції [3].

Для обліку доходів від безоплатно отриманих активів, послуг (робіт) передбачено субрахунок 7511 «Доходи за необмінними операціями». За кредитом відображається збільшення (одержання) доходу за необмінними операціями, за дебетом - списання доходів за необмінними операціями на фінансовий результат виконання кошторису (бюджету) [4].

Відповідно до Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами, розпорядники бюджетних коштів не пізніше останнього робочого дня місяця складають та подають до органів Казначейства довідку про надходження у натуральній формі [5]. У формі такої довідки відображаються надходження і видатки спеціального фонду.

Подання до органів Казначейства довідки про надходження у натуральній формі також визначено відносно обслуговування місцевих бюджетів та у формі такої довідки наведено показники щодо надходжень і касових видатків за загальним і спеціальним фондами [6].

Згідно із Бюджетним кодексом України благодійні внески, гранти та дарунки є власними надходженнями бюджетних установ та складовими частинами спеціального фонду бюджету [7]. Тому, у формі довідки про надходження у натуральній формі не доцільно зазначати показники щодо надходжень і касових видатків за загальним фондом.

У формі фінансової звітності в державному секторі – № 3-дс «Звіт про рух грошових коштів» довідково наводиться інформація про операції в натуральній формі: у рядку «Надходження в натуральній формі» відображається безкоштовне отримання активів, послуг (робіт) у грошовому виразі; у рядку «Витрати в натуральній формі» відображається витрачання активів, послуг (робіт) у натуральній формі в грошовому виразі [8].

Отримання бюджетними установами благодійних внесків, грантів та дарунків відображається у бюджетній звітності – «Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень» (форма № 4-2 д, № 4-2м) [9].

Таким чином, в цілому нормативно-правовими актами врегульовано питання отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб суб'єктами державного сектору. Відображення таких господарських операцій передбачено від оформлення і обліку до їх наведення у фінансовій і бюджетній звітності. При цьому, форму довідки про надходження у

натуральній формі щодо показників за загальним фондом доцільно привести у відповідність до норм бюджетного законодавства.

Література:

1. Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування : постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2000 р. N 1222. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1222-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.10.2021).

2. Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання : наказ Міністерства фінансів України від 13.09.2016 р. № 818. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-16#n141> (дата звернення: 27.10.2021).

3. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 № 88. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення: 28.10.2021).

4. Про затвердження деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку в державному секторі : наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 № 1219. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-16#Text> (дата звернення: 28.10.2021).

5. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами : наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2012 № 1407. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13> (дата звернення: 29.10.2021).

6. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів : наказ Міністерства фінансів України від 23.08.2012 № 938. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12#Text> (дата звернення: 29.10.2021).

7. Бюджетний кодекс України : закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 29.10.2021).

8. Про затвердження Порядку заповнення форм фінансової звітності в державному секторі та Змін до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 "Подання фінансової звітності": наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2017 № 307. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0384-17#Text> (дата звернення: 29.10.2021).

9. Про затвердження Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування : наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text> (дата звернення: 29.10.2021).

РОЗВИТОК АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

О. І. Лугова,

*канд. екон. наук, старший викладач кафедри
обліку і оподаткування, Миколаївський національний
аграрний університет, м. Миколаїв, Україна*

І. В. Нестерчук,

*здобувач вищої освіти обліково-фінансового
факультету, Миколаївський національний
аграрний університет, м. Миколаїв, Україна*

Анотація: Досліджено розвиток аудиторських послуг в Україні у сучасних умовах. Виявлено тенденцію все більшого звертання до аудиторських фірм з метою перевірки бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Ключові слова: аудит, аудиторська діяльність, бухгалтерський облік, фінансова звітність, аудиторські фірми.

З розвитком ринкових відносин одним із основних елементів в інфраструктурі економіки стала аудиторська діяльність. Значимість надання аудиторських послуг з кожним роком зростає, оскільки для ефективного функціонування суб'єктів господарювання необхідна довіра покупців, постачальників, кредиторів та інвесторів. Вихід підприємств на міжнародний фінансовий ринок зобов'язує компанії залучати аудиторів для отримання аудиторського висновку та зміцнення довіри інвесторів. Проведення аудиторських перевірок сприяє правильному оформленню фінансових документів підприємств, підвищенню ефективності управління ризиками та прозорості розвитку бізнесу в Україні.

Аудит є одним із необхідних інструментів для контролю та управління економікою, а особливо важливу роль відіграє у бухгалтерському обліку підприємства. Аудит – перевірка аудитором публічного бухгалтерського обліку, показників фінансової звітності, первинних документів та іншої інформації про фінансово–господарську діяльність суб'єктів господарювання з метою визначення правильності всіх записів, заповнених звітностей, і головне – відповідність до чинного законодавства та норм. Аудиторська діяльність – професійна незалежна

діяльність аудиторів, суб'єктів аудиторської діяльності (САД), зареєстрованих у Реєстрі аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності з надання аудиторських послуг. Аудит проводиться виключно сертифікованими аудиторами або від імені фірми, або особисто як фізична особа-підприємець.

Основним законодавчо–нормативним документом, який визначає правові засади аудиту фінансової звітності, провадження аудиторської діяльності в Україні та регулює відносини, що виникають при її провадженні є Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21 грудня 2017 року. Він вступив у силу 1 жовтня 2018 року, діє відповідно до стандартів ЄС. Три роки – досить короткий термін, аби закон був достатньо сформований та підлаштований до аудиторської діяльності, і навпаки. Ще однією проблемою в наш час є пандемія Covid–19, яка призупиняє розвиток та вдосконалення закону, адже сьогоднішні умови відрізняються від тих, що були декілька років тому. І вже тут виникає розбіжність між законом та реальністю в аудиторській діяльності [1, 2, 3].

У сучасних умовах все частіше суб'єкти економіки України почали звертатись до аудиторських фірм для проведення аудиту на своїх підприємствах. Розвиток на ринку фірм та компаній у сфері аудиту зумовлене збільшенням замовлень на його проведення. Серед замовників найбільше спостерігається велика частка керівників великих компаній, які за рахунок розширення своєї діяльності, не можуть повністю контролювати фінансові справи у всіх підрозділах. Ще однією умовою на сьогодні є кризове становище економіки, через що більшість українських підприємств діє в умовах нестабільності та жорсткої конкуренції на ринку. Аби втримати свої позиції, у такій ситуації необхідно уникати фінансових прорахунків та застосовувати ефективні методи управління на підприємстві [1].

Навіщо взагалі розвивати аудит в Україні? У наш час у світі все побудовано на довірі, але її потрібно спочатку заробити. Основним інструментом для «отримання» довіри у світовій економіці слугує аудит. Що це означає? Майбутні партнери та інвестори все більше уваги звертають на те, чи пройшов успішно

аудит зацікавлене ними підприємство. Особлива увага звертається на ведення бухгалтерського обліку та відсутності кримінальних правопорушень. Збільшення частки проведення аудиту приверне нових потенційних інвесторів із-за кордону, та збільшить кількість партнерів на українському ринку [1, 3].

Станом на 31 грудня 2020 року в Реєстрі аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності знаходилося 893 САД, з них 851 – аудиторська фірма та 42 фізичних осіб–підприємців. Реєстр аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності – автоматизована система щодо збирання, накопичення, захисту та наданням повної інформації про аудиторів та аудиторських фірм на право здійснення аудиторської діяльності в Україні. Також було зареєстровано 2713 сертифікованих аудиторів що на 7 аудиторів менше ніж у 2019 р. (2720 аудиторів станом на 31.12.2019). Загалом за 2020 р. було проведено 5965 обов'язкових перевірок фінансової звітності та 2245 ініціативних [2].

Аудит є досить новим невідосконаленим напрямом в Україні, тому неповністю вивчений та існує багато суперечностей і недоліків. Головним недоліком є саме законодавча база, в котрій наявні деякі розбіжності та не уточнені моменти. Вона є запорукою проведення якісного аудиту та «отриманням» довіри підприємства для залучення нових партнерів. Так як аудиторська галузь розвивається дуже швидко, закони потрібно змінювати майже не щодня. Саме у цьому часовому розриві формуються проблеми, які є досить вагомими, а реагувати на них потрібно дуже швидко. Допомагає у цьому світовий досвід, який сформований з роками та схожим вирішенням проблем на практиці. Але потрібно пам'ятати – деякі методи усунення проблем в одній країні не завжди можуть допомогти в іншій [1, 2, 3].

Зараз спостерігається тенденція поступового переходу національних систем звітності, таких як US GAAP у США або UK GAAP у Великій Британії, до Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS). Фактично весь світ поступово переходить на IFRS. Швидше за все, згодом цей процес успішно завершиться і буде єдиний світовий стандарт фінансової звітності. І тоді для інвестора не буде проблем із розумінням фінансового стану компанії незалежно

від того, в якій країні вона провадить діяльність. Тому, основне завдання України полягає у впровадженні системи звітності максимально наближеної до IFRS.

Таким чином, в Україні планка вимог до якості надання аудиторських послуг з кожним роком підвищується, що безпосередньо підтверджується активним використанням міжнародних стандартів аудиту (МСА), високих норм професійної етики, зростання вимог до професійної підготовки кадрів та ролі контролю якості.

З розвитком ринку аудиторських послуг, професійним зростанням аудиторів спостерігається збільшення обсягів надання консалтингових послуг як у питаннях податкової та юридичної діяльності, так і у впровадженні більш ефективних систем управління та господарювання. Таким чином, аудит набуває все більшого значення для вирішення сучасних проблем залучення інвестицій, зміцнення фінансів держави та зростання економіки країни.

Література

1. Жукова Т. А., Ганус І.С., Плікус І.Й. Аналіз ринку аудиторських послуг в Україні. *Вісник СумДУ, серія «Економіка»*. 2019. №2. URL : <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/17/8-63-69.pdf> (дата звернення 17.10.2021)
2. Інформація про стан аудиторської діяльності у 2020 р. Аудиторська Палата України. 2020. URL : <http://surl.li/anmha> (дата звернення 17.10.2021)
3. Мулик Я. І. Аудиторська діяльність в Україні: сучасний стан, реформування та розвиток. *Агросвіт*. 2020. №7. URL : http://www.agrosvit.info/pdf/7_2020/7.pdf (дата звернення 17.10.2021)

Abstract: *The development of audit services in Ukraine in modern conditions is studied. There is a tendency to increasingly turn to audit firms to verify accounting and financial reporting.*

Keywords: *audit, auditing, accounting, financial reporting, audit firms.*

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ: ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНИЙ АСПЕКТ

А.Г. Костирко,
канд. екон. наук, старший викладач
кафедри обліку і оподаткування
А.С. Пятачук,
здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: Досліджено питання розвитку екологічного аудиту в Україні. Визначено нормативно-правові документи, які є основою здійснення та регулювання екологічного аудиту в Україні.

Ключові слова: екологічний аудит, захист природного середовища, природоохоронне законодавство, екологічний аудитор, сертифікат.

У зв'язку із змінами клімату, посиленням проблеми забруднення навколишнього природного середовища, екологічних загроз, які відбуваються під впливом антропогенних факторів, шкодять природі та загрожують людству, світова спільнота все більше уваги приділяє питанням екології. Так, Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року визначає 17 Цілей сталого розвитку, серед яких Цілі, пов'язані із вирішенням екологічних питань, а саме: захист екосистем суші; збереження морських ресурсів; пом'якшення наслідків зміни клімату; доступна та чиста енергія; чиста вода та належні санітарні умови. Актуальним стає питання об'єктивного дослідження стану природи та впливу підприємств на неї для подальшого захисту навколишнього середовища. Важливим інструментом вирішення зазначених питань є екологічний аудит.

Узагальнюючи існуючі дослідження та законодавчо-нормативні документи, екологічний аудит можна визначити як незалежний та документально оформлений процес перевірки (у вигляді звіту про екологічний аудит) фактичного стану досліджуваного об'єкта на предмет додержання природоохоронного законодавства, наявності екологічних проблем та загроз, пов'язаних з його господарською діяльністю [1].

Головним законодавчо-нормативним документом, що визначає основні засади здійснення, організації та регулювання екологічного аудиту в Україні є Закон України «Про екологічний аудит». Прийняття закону була пов'язано із необхідністю дослідження дотримання природоохоронного законодавства на об'єктах аудиту. Відповідно до нього, екологічний аудит в Україні може бути обов'язковим та добровільним [2].

Обов'язковий аудит здійснюється на замовлення органів державної влади, щодо об'єктів або видів діяльності, які можуть нести екологічні загрози у випадках банкрутства, приватизації об'єкта, придбання або передачі об'єкта у державну чи комунальну власність, створення спільного підприємства, екологічного страхування та в інших випадках, які передбачених законодавством.

Добровільний аудит проводиться стосовно будь-яких об'єктів на які здійснено замовлення заінтересованої особи за згодою власника чи керівника.

Таким чином, можна сказати, що обов'язковий екологічний аудит розповсюджується на відносно невелику частку об'єктів, які можуть бути джерелом екологічних загроз.

В результаті перевірки складається звіт про екологічний аудит, який є власністю замовника і має рекомендаційний характер.

Виконавцем екологічного аудиту може бути особа (як фізична, так і юридична), яка має сертифікат на право проведення аудиту. Даний документ затверджений Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України. Положення про сертифікацію екологічних аудиторів є законодавчо-нормативним документом, що регулює дане питання. Положення регламентує вимоги до особи, яка може бути екологічним аудитором, порядок надання документів, проведення іспиту, сертифікації екологічних аудиторів [3].

Всі сертифіковані екологічні аудитори відображені в Реєстрі екологічних аудиторів. Станом на 15 червня 2021 року в Україні було зареєстровано 105 суб'єктів, що є екологічними аудиторами, з них: 28 є юридичними особами, а 77 є фізичними особами [4].

В Україні, на сьогодні, більшого розповсюдження набуло проведення обов'язкового екологічного аудиту, послугами добровільного екологічного аудиту користується невелика частина підприємств. Тобто, більшість українського корпоративного сектору ще недостатньо усвідомлює необхідність захисту природи. В таких умовах можна було б запропонувати внести зміни до законодавства, згідно до яких обов'язковий аудит проводився б на кожному підприємстві, що володіє об'єктом чи провадить діяльність, що може нести екологічну загрозу, незалежно від форми власності. Такий підхід міг би стимулювати підприємців більш відповідально ставитись до природи і стати поштовхом до розвитку сектору послуг екологічного аудиту [5].

Вирішення екологічних проблем можливе з дотриманням принципів систематичності і системності. При цьому, важливу роль відіграє формування екологічної свідомості населення, яке виступає рушійною силою реалізації всіх заходів, спрямованих на вирішення екологічних питань. У зв'язку із цим, проведення добровільного екологічного аудиту має стати частиною політики соціальної відповідальності підприємств.

Література:

1. Бондар Ю. А. Впровадження екологічного аудиту в Україні. *Економічний вісник Донбасу*. 2013. № 2 (32). С. 172-175.
2. Про екологічний аудит : Закон України від 24.06.2004 № 1862-IV станом на 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text> (дата звернення: 23.09.2021).
3. Положення про сертифікацію екологічних аудиторів : Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 29.01.2007 № 27 станом на 22.08.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0295-07#Text> (дата звернення: 23.09.2021).
4. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів. Офіційний портал. Реєстр екологічних аудиторів. URL: <https://mepr.gov.ua/content/reestr-ekologichnih-auditoriv.html> (дата звернення: 23.09.2021).
5. Бігун Т., Полтавець Ф., Туліна Е. Екологічний аудит в Україні: шляхи вирішення деяких проблем. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 92-97.

Abstract: *the issue of development of ecological audit in Ukraine is investigated. The legal framework for environmental audit and its actual situation in Ukraine were determined.*

Key words: *ecological audit, environmental protection, environmental legislation, ecological auditor, certificate.*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АУДИТІ

А.Г. Костирко,
канд. екон. наук, старший викладач
кафедри обліку і оподаткування
А.А. Бохонок,
здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: Досліджено актуальність, основні тенденції та можливі наслідки, які пов'язані із застосуванням штучного інтелекту в аудиторській діяльності.

Ключові слова: штучний інтелект, аудит, автоматизація, комп'ютеризація, ризик.

Для забезпечення ефективності аудиторської діяльності, аудиторам необхідно поєднувати якісний та адекватний аналіз значних масивів даних, документів підприємства і обмеженість аудиторської перевірки у часі. Із розвитком автоматизація, інформаційних та комп'ютерних технологій все більше стає актуальним застосування інновацій в аудиті, особливо тих, що пов'язані із штучним інтелектом, які б дозволили значно збільшити швидкість обробки даних та документів, в деяких моментах зменшити людський фактор.

Використання штучного інтелекту в аудиті дозволяє автоматизувати велику кількість завдань, які зможе вирішувати програма замість людини, а сам аудитор зможе зосередитись на тих завданнях, які не є автоматизованими. Плюсом такого підходу є те, що такі технології, в першу чергу, оптимізують найбільш рутинні та трудомісткі завдання.

Наприклад, технології автоматизації обробки масивів даних дають можливість не просто обробити всі документи, що наявні в електронному вигляді (тобто з кожним роком буде все більше можливостей проводити повну перевірку, а не вибірково), але й оброблювати їх швидко, сортувати та класифікувати їх і виявляти несумісності та інші аномалії в таких даних, незвичайні платежі, документи, дослідження яких вже потребуватиме втручання професіонала [1].

Розповсюдження штучного інтелекту та комп'ютеризація економічної сфери створює потенціал для значних змін в самій процедурі аудиту. Наприклад,

проведення аудиту цілодобово, кожного дня, в режимі реального часу, за рахунок використання програми, яка автоматично аналізуватиме всі документи, що є в електронному документообігу. Хоча така система більше підходить для внутрішнього аудиту ніж для зовнішнього.

Більшість суб'єктів аудиторської діяльності вже усвідомлюють зміни і намагаються пристосуватись до них та отримати від них більше вигод. Наприклад, всі компанії «Великої четвірки» уже оголосили про намір здійснювати впровадження технологій автоматизації та штучного інтелекту і на сьогодні вони здійснюють найбільші інвестиції в штучний інтелект серед аудиторської галузі [2].

Розвиток автоматизації в обліку, аналізі та аудиті несе нові виклики та ризики для галузі. Якщо програма зможе сама перевірити та проаналізувати значні масиви даних, то клієнти будуть вимагати від аудиторів додаткових переваг, вміння перевірити ті чинники та дані, які не може перевірити машина, вміння роботи з даними програмами та аудит автоматизованих систем обліку та аналізу та інші можливості. До того ж, аудиторська діяльність потребуватиме більше вкладень та уваги до підвищення технічної та комп'ютерної грамотності, здійснення заходів щодо підвищення інформаційної безпеки.

При цьому, впровадження штучного інтелекту в аудит уже стикається з певними обмеженнями та проблемами. На сьогодні, для розробки та масового використання таких технологій недостатньо спеціалістів та ресурсів, такі технології є дорогими у розробці та експлуатації, для автоматизації аудиту необхідно, щоб на підприємстві був електронний документообіг та комп'ютеризований облік, відсутність прямої вигоди від використання (на сьогодні, вигоди перевищують витрати з розробки та впровадження лише у довгостроковій перспективі) [3].

Можемо стверджувати, що штучний інтелект не зможе повністю замінити аудитора, але може значно полегшити його роботу та підвищити її якість та швидкість здійснення і у нього є потенціал для радикальних змін у аудиторській

діяльності. При цьому, штучний інтелект не тільки створює нові можливості для аудиту, а й створює нові ризики та виклики.

Література:

1. Мельниченко О. В. Використання штучного інтелекту в системах контролю господарської діяльності. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/11/342.pdf> (дата звернення 26.09.2021).

2. Кондратюк О. М., Руденко О. В., Чернобровкіна А. Є. Можливості та перспективи використання штучного інтелекту в аудиті. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8520> (дата звернення: 26.09.2021)

3. Кудирко О. М. Комп'ютеризація аудиту в Україні: актуальні проблеми та реальні перспективи. *Економіка та держава*. 2018. № 9. С. 34-38.

Abstract: a study of the relevance, main trends and possible consequences associated with the use of artificial intelligence in auditing.

Keywords: artificial intelligence, audit, automation, computerization, risk.

КОРИГУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

І.В. Ксьонжик,

*д-р. екон. наук, професор,
кафедри обліку і оподаткування*

В.В. Кузьома,

*канд. екон. наук, доцент
кафедри обліку і оподаткування*

К.О. Назаренко,

*здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: Досліджено питання коригування облікової політики в установах державного сектору.

Ключові слова: облікова політика, облік, бухгалтерський облік, бюджетні установи.

Звертаючи увагу на умови сьогодення, можна говорити про виникнення невідповідності у реформуванні облікової системи різних галузей економіки. Так, щодо фінансових установ і підприємств недержавного сектору, то їх просування відбувається шляхом довгої адаптації до міжнародних стандартів, а саме до вимог оптимальної організації і ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової

звітності. На противагу цьому вітчизняні бюджетні установи тільки протягом останніх років починають активне реформування, що говорить про перспективу довгоочікуваних змін.

Оптимальна організація облікової політики суб'єктів державного сектору має на меті забезпечувати повне віддзеркалення бухгалтерському обліку всіх фактів господарської діяльності, виходячи не лише з правових норм, а й з економічного змісту; безперервне застосування прийнятої методології щодо відображення господарських операцій та оцінки активів протягом звітного періоду; повне відтворення доходів та видатків протягом звітного періоду; співставність даних аналітичного та синтетичного обліку, фінансової звітності; ведення бухгалтерського обліку відповідно до умов діяльності та особливостей суб'єкта господарювання. Слід також зазначити, що облікова політика є також способом нормативного регулювання фінансово-економічних та господарських відносин суб'єктів господарювання з боку як держави чи державних органів, так і недержавних інституцій [1].

Здійснювати коригування облікової політики бюджетних установ законодавчо можливо виключно у таких випадках:

- 1) зміни до вимог Мінфіну;
- 2) зміни у обліковій політиці з метою забезпечити найбільш достовірне відображення господарських подій (операцій) у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності [2].

Коригування облікової політики відбувається за ініціативи головного бухгалтера установ, на основі підтвердження керівника передається далі на затвердження до головних розпорядників бюджетних коштів. Водночас одноваріантні методи оцінки, обліку та процедур до такого розпорядчого документа вносити недоцільно. Якщо протягом року з'явилася необхідність змінити частину типових проведення, то доведеться внести відповідні правки й до розпорядчого документа про облікову політику. Це саме стосується запровадження нових аналітичних субрахунків або перегляду наявних, якщо,

звичайно, їх перелік був складовою частиною розпорядчого документа про облікову політику.

Крім того, відповідно до Методичних рекомендацій з облікової політики суб'єкта державного сектору обов'язкове її коригування по підприємству відбувається на основі наказу із зазначенням зміни вимог до органу, основною метою функціонування якого є державне регулювання методології бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що забезпечує високий рівень достовірності у відображенні господарських операцій за допомогою бухгалтерського обліку і фінансової звітності [4]. Якщо мають місце підстави щодо змін в обліковій політиці бюджетної установи, то вона спроможна відкоригувати чинний наказ про облікову політику або розробити новий наказ, що міститиме всі нові адаптаційні аспекти. Установи державного сектору спроможні законодавчо здійснити самостійно вибір [3].

Таким чином, з'ясовано що умови глобалізації у вітчизняному просторі спростовують посилення міжнародної конкуренції в державному секторі, оскільки облікова політика, будучи основою формування ефективної системи бухгалтерського обліку у державному секторі, має повну відсутність альтернативи у виборі бюджетною установою основних адаптаційних елементів до конкретного формування облікової політики, оскільки заключним етапом узгодження коригування облікової політики установ державного сектору є погодження головного розпорядника коштів. Така констатована неможливість використання облікової політики бюджетної установи чинить безпосередній вплив на якість інструменту прийняття ефективних управлінських рішень.

Література:

1. Гевлич Л. Л., Васильєва Я. М. Облікова політика бюджетних установ: сучасний стан та перспективи. Економіка і організація управління. №1(29).2018.С.64–74.
2. Грабчук І. В. Облікова політика в державному секторі та внесення змін до неї з 01.01.2021 р. URL : <https://rbb.radnyk.ua/posts/oblikova-polityka-v-derzhavnomu-sektori-ta-vnesennya-zmin-do-neyi-z-01-01-2021/> (дата звернення: 18-05-21).

3. Карп'юк Р. В. Облікова політика – 2020: калібруємо бухгалтерські норми бюджетної установи. URL : https://bz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/BZ012166 (дата звернення: 18-05-21).

4. Черкашина Т.В. Організація облікової політики у бюджетних установах за новими стандартами державного сектору. *Економічні науки: Зб. наук. пр. Серія: Облік і фінанси*. 2015. Вип. 12 (45), Ч. 2. С. 261 – 270.

Abstract: The issue of adjustment of accounting policy in public sector institutions is studied.

Key words: accounting policy, accounting, accounting, and budgetary institutions.

ПОЛІТИКА ОБЛІКОВОГО РЕЗЕРВУВАННЯ: ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

М.В. Дубініна,
д-р. екон. наук, професор,
завкафедри обліку і оподаткування
С.Г. Черняк,
здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: Досліджено питання облікового резервування в аграрних підприємствах. Визначено нормативно-правові документи, які є основою формування та використання резервного капіталу.

Ключові слова: резерви, бухгалтерський облік, контроль, формування, використання.

Методика формування та використання резервного капіталу в бухгалтерському обліку аграрних підприємств заснована на відповідних нормативних вимогах для господарюючих суб'єктів різних організаційно-правових форм. Слід зазначити, що в законодавчих документах, що регулюють діяльність акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю, використовується поняття «резервний фонд», в той час, як в нормативній базі з бухгалтерського обліку для позначення відповідної за змістом облікової категорії вживається термін «резервний капітал» [1,2].

На практиці резервний фонд найчастіше визнається частиною резервного капіталу, яка створюється на підставі вимог законодавства. Однак частина резервного капіталу, яка формується на добровільних засадах, також може

називатися резервним фондом. Тому при позначенні відповідних облікових об'єктів важливо їх обґрунтоване розмежування по передумовам і цілям створення і використання.

Визначено, що політика облікового резервування – комплексна складова облікової та резервної політики підприємства, що включає сукупність прийомів та способів фінансового планування, фінансово-економічного аналізу, бухгалтерського обліку та господарського контролю формування і використання облікових резервів. Врахування виявленого взаємозв'язку між ступенем реалізації зазначеної політики та впливом обсягів резервування на стан і результати діяльності підприємства дозволяє суб'єкту господарювання коригувати політику облікового резервування в напрямі підвищення захисту від різноманітних господарських ризиків [3].

Кошти резервного капіталу можуть використовуватися тільки у двох випадках:

1) на поповнення зареєстрованого (пайового) капіталу, якщо з нього були зроблені вилучення методом викупу акцій та нарахованих дивідендів за відсутності прибутку.

2) на покриття збитків.

Процесом функціонування резервної системи є загальний процес резервування як синтез трьох функціональних процесів: виявлення та використання внутрішніх резервів потенційних можливостей, формування (виявлення) резервів як запасів матеріальних та/або фінансових ресурсів та формування резервів в обліку [4].

Роль облікових резервів у забезпеченні безперервності діяльності, стійкого розвитку та фінансової стабільності підприємства визначено через конкретизацію їх функцій, що полягають у: забезпеченні системою бухгалтерського обліку надання об'єктивної інформації про ефективність управління; стабілізації інформаційної моделі діяльності підприємства; інформаційному забезпеченні фінансового планування.

Формування резервів майбутніх витрат в бухгалтерському обліку забезпечує принцип допущення тимчасової визначеності фактів господарської діяльності і принцип обачності. Однак в бухгалтерській практиці аграрних підприємств в більшості випадків не визнається необхідність їх створення, відсутня зацікавленість у вивченні особливостей та порядку їх формування та використання.

Сформовані резерви додають впевненості в майбутньому не тільки підприємству та його працівникам, а також партнерам.

Зазначимо, що під час аналізу документування операцій з резервами на підприємстві основну увагу зосереджено на тих резервах, формування яких є імперативно регламентованим, а саме резервний капітал, резерв сумнівних боргів та резерви майбутніх витрат, до яких зараховують резерв на виплату відпусток працівникам, резерв на додаткове пенсійне забезпечення, резерв на виконання гарантійних зобов'язань.

Оскільки для деяких видів резервів чіткий перелік первинних документів відсутній, то кожне підприємство має можливість розробляти свої первинні документи, враховуючи специфіку своєї діяльності та власні потреби у певному виді резерву. На нашу думку, для суб'єктів господарювання, які у своїй діяльності створюють чи планують створювати резерви, можна запропонувати значну кількість форм первинних документів, з урахуванням особливостей їхньої діяльності та доцільності формування певних резервів. Проте основною проблемою залишається те, що ці документи матимуть рекомендаційний характер і невідомо, чи виконуватимуть доказову роль, особливо у податковому обліку. Для вирішення цих проблем потрібно імперативно регламентувати процес документування резервів.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. [Електронний ресурс]: Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення: 14.10.2021).

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [Електронний ресурс]. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_051 (дата звернення: 14.10.2021).

3. Пікуш Ю.В., Пилипенко Л.М. Сутність і класифікація резервів підприємства з метою їх бухгалтерського обліку // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2012. № 727. С. 280—285.

4. Предко І.Ю. Формування резервів майбутніх витрат і платежів в обліково-контрольному забезпеченні як один із шляхів зниження ризиків діяльності підприємств в умовах кризи. Облік і фінанси. 2016. № 3 (73). С. 31—37.

Abstract: The issue of accounting reserves in agricultural enterprises is studied. The normative-legal documents which are the basis of formation and use of reserve capital are defined.

Key words: reserves, accounting, control, formation, use.

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

М.В. Дубініна,

*д-р. екон. наук, професор,
завкафедри обліку і оподаткування*

С.В. Сирцева,

*канд. екон. наук, доцент,
кафедри обліку і оподаткування*

Д.К. Битко,

*здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: Розкрито основні проблеми впровадження бухгалтерського аутсорсингу. Окреслено випадки, за яких керівники підприємств вважають доцільним вдаватися до послуг аутсорсингу облікових функцій.

Ключові слова: аутсорсинг, конкуренція, організація обліку, аутсорсер, послуги

Аутсорсинг, як засіб оптимізації організації виробничих та адміністративних процесів існує лише одне десятиліття. Проблема визначення цього поняття та його сутності була відображена в роботах західних економістів, таких як: Ж.Л. Бравар, М. Донеллан, тощо [2].

Рушійною силою розвитку аутсорсингу стала конкуренція, що міцніла між різноманітними підприємствами через науково-технологічну революцію 19-20 століть. Особливо на конкуренцію впливало створення перших монополій та

транснаціональних компаній, що виводило конкуренцію на абсолютно інший рівень. Саме так й почав формуватися термін «аутсорсинг» в науці.

До 2000-х років «аутсорсинг» включав в свою сутність тільки передачу певних виробничих функцій іншим підрядникам, однак зараз ця категорія має значно ширше значення. Разом з тим, слід зазначити, що навіть у 2021 році дана дефініція не утвердилась остаточно.

«...Розглядаючи аутсорсинг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємств, треба звернути увагу не те, що процес аутсорсингу має двосторонню направленість і може бути вигідним з точки зору надання аутсорсингових послуг...» [3].

В Україні найчастіше підприємства передають в аутсорсинг другорядні функції, наприклад:

- прибирання (клінінг);
- закупівля та обслуговування комп'ютерної та офісної техніки;
- постачання канцелярськими та іншими витратними матеріалами;
- охорона будівлі, офісу, складу, тощо;
- харчування співробітників.

Додатково, на аутсорсинг можуть бути передані непрофільні функції для підприємства із метою концентрації на головних процесах. Рішення стосовно передачі на аутсорсинг приймаються керівництвом підприємства. Які саме процеси можуть ще бути передані на аутсорсинг:

- маркетинг і збут;
- логістика;
- бухгалтерський, податковий, управлінський облік й ведення фінансової звітності;
- IT та кібербезпека підприємства;
- юридичне обслуговування;
- відбір кадрів, HR-відділ;
- безпосередньо виробництво продукції.

Серед країн-аутсорсів лідирують Індія, Китай, до яких надходять замовлення з країн Європи, США, Японії. Україна ж в 2019 році, посіла 24 місце в топ-25 глобального рейтингу Global Services Location Index.

Останні два роки були фінансово складними для підприємств багатьох галузей, а вплив пандемії матиме довгострокові наслідки. Спостерігається відчутне скорочення грошових потоків і доходів, офісні працівники переходять на роботу вдома, корегується потреба у робочій силі за допомогою відпусток і звільнень.

Консалтингові фірми, надають послуги з бухгалтерського обліку на умовах аутсорсингу для великої кількості підприємств різних галузей, у тому числі аграрних. Опитування керівників аграрних підприємств щодо доцільності передачі на аутсорсинг функцій організації ведення бухгалтерського обліку свідчить, що 80% респондентів стверджують, що аутсорсинг допомагає економити час, що дає можливість більше уваги приділяти саме процесам ведення бізнесу.

Майже 2/3 опитаних стверджують, що впровадження практики аутсорсингу покращило саме організацію ведення бухгалтерського обліку. Понад 1/3 керівників повідомили, що дотримання порад їхніх аутсорсингових бухгалтерів призвело до покращення фінансового стану підприємства. Таким чином, значна кількість підприємств вже дійшли висновку, що доручення бухгалтерського обслуговування в повному обсязі або ведення окремих ділянок обліку спеціалістам консалтингової компанії є ідеальним рішенням для практично будь-якого бізнесу. Фахівці компанії, що здійснює бухгалтерський аутсорсинг, є справжніми професіоналами у сфері бухгалтерського обслуговування.

Література:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 99614 [Електронний ресурс]// Верховна Рада України: офіційний вебсайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/99614?lang=uk> (дата звернення: 14.10.2021).

2. Ляхович Г.І. Етапи здійснення бухгалтерського аутсорсингу / Г.І. Ляхович // Бізнес Інформ. — 2017. — № 4. — С. 324—328. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2017_4_54 (дата звернення: 14.10.2021).

3. Воскресенська Т.І. Аутсорсинг бухгалтерського обліку: сутність та особливості поширення в Україні. Бізнес-Інформ. 2018. № 1. С. 254–259.

Abstract: The main problems of accounting outsourcing implementation are revealed. The cases in which the heads of enterprises consider it expedient to resort to the services of outsourcing accounting functions are outlined.

Key words: outsourcing, competition, accounting organization, outsourcer, services

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ФІНАНСІВ

*Л. А. Козаченко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна
О. А. Предчук, здобувачка вищої освіти,
факультет менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: у тезах розкрито переваги та особливості використання штучного інтелекту у бізнес-процесах компаній. Не виключенням є бухгалтерський облік, аудит та фінанси, де організація робіт в останній час стає все більш автоматизованою, що дозволяє прискорити збір і аналіз великих обсягів інформації з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Ключові слова: штучний інтелект, бухгалтерський облік, фінанси, автоматизація.

Сучасний світ технологій доводить, що штучний інтелект має значний вплив на різні сфери життя людини. Зокрема, штучний інтелект здатен виконати максимум рутинних операцій за короткий проміжок часу без помилок. Такі інноваційні інформаційні технології впроваджують як правило більшість сучасних великих компаній.

У роботі Даньків Й.Я. штучний інтелект визначається, як важлива технологія, яка підтримує повсякденне суспільне життя та економічну діяльність людини [1].

Штучний інтелект (Artificial intelligence, далі - AI), на думку власників компанії Evergreen, що спеціалізується на розробці IT-проектів, це наукові знання і технологія створення інтелектуальних машин, програм, сервісів, додатків та ін,

що надають можливість виконувати функції, які вважаються прерогативою людини [2].

Активними користувачами новітніх технологій для обчислення та обробки різного роду інформації є фінансові та аналітичні компанії, аудиторські і бухгалтерські фірми. Фінансові директори розглядають бухгалтерський облік як ключову сферу застосування рішень на базі штучного інтелекту. Результати опитування фінансових директорів для впровадження технологій штучного інтелекту свідчать про вибір сектору бухгалтерського обліку як основного для 30% респондентів, сектору фінансових послуг – 37%; у державному й споживчому секторі основними сферами зазначили казначейську функцію - 50% респондентів, фінансове планування та аналіз - 39% [3].

У дослідницькій доповіді про майбутнє бухгалтерського обліку фахівці назвали напрямки бізнес-процесів, які найближчим часом будуть повністю автоматизовані з використанням технологій на основі штучного інтелекту, зокрема: нарахування податків, нарахування заробітної плати, аудит, банківські операції та інші. Прогнозується, що такі осучаснення, наряду із великими можливостями, можуть похитнути світову бухгалтерську індустрію [4].

Безперечно застосування штучного інтелекту в управлінні бізнес-процесами компаній, у бухгалтерському обліку, аудиті та фінансах є доцільним, адже за допомогою його можливостей можна впоратися з великим обсягом цифрових даних: підвищення потужності спостереження та виявлення фактів; вимірювання інформації, її реєстрація та узагальнення; групування даних; збільшення пізнавальної спроможності; зменшення помилок під час підрахунків; накопичення та зберігання великих обсягів інформації; збільшення кількості та якості аналізу даних; прискорення аналізу даних; полегшування повторювальних завдань; покращення узгодженості; аудит онлайн [5].

Аналіз використання у дослідженнях О. М. Кондратюк, О. В. Руденко, А. Є. Чернобровкіної великими компаніями можливостей штучного інтелекту у реалізації бізнес-процесів показує, що охоплюються абсолютно різні сфери та виконується широкий спектр завдань одночасно. Так, у компанії Deloitte штучний

продукт SONAR працює з базами даних, що містять щонайменше 2500 продуктів, порівнює і відображає результати у відсотках, яка стосується ПДВ, коду товару та місцевих зборів, внесених до бази даних товарів. Argus складає звіт про ризик на підставі порівняння документів, вибору деталей та розбіжностей, проведення аналізу відмінностей тощо. GRAPA використовується аудитором для визначення стратегії та оцінки її правильності [6].

Аудиторська компанія KPMG, для поліпшення бізнес рішень та їх обробки на основі аналізу і отримання інформації з лізингових або інвестиційних угод, створила власний портфель інструментів штучного інтелекту KPMG Ignite. Інший продукт штучного інтелекту Call Center Analytics Engine компанії KPMG, використовує нейролінгвістичне програмування для розробки моделі прогнозування майбутніх подій, перетворення викликів клієнтів в неструктурований текст, упорядковує для визначення ключових слів, враховує настрої клієнтів та прогнозує майбутні тенденції [6].

PwC має програму штучного інтелекту GL.ai, яка здатна аналізувати документи підготовки аудиторських звітів, аналізуючи великі масштаби даних, не обмежуючись вибіркою [7].

Компанії ERNST&YOUNG більшість програм використовує у сфері документування, податкової діяльності, оренди та орендних платежів. Цікавими є проекти компанії щодо застосування технологій AI задля автоматизації рутинних завдань, використання комп'ютерного зору, при контролі повітряними безпілотниками за інвентаризацією безпосередньо в процесі аудиту [6].

Варто зазначати, що впровадження штучного інтелекту має і виклики, зокрема: нестача кваліфікованих кадрів, які мають достатній рівень технічної грамотності; недостатня кількість вихідних даних для роботи в умовах цифровізації; зависока вартість експлуатації можливостей AI для широкого кола представників бізнесу; відсутність явної оціненої вигоди від використання AI; забезпечення інформаційної безпеки власників даних.

Також постає питання у ризику повної заміні висококваліфікованого спеціаліста бухгалтера, аудитора, аналітика, фінансиста, так як у цих професіях

надзвичайно важливими є якість підрахунків, оперативність роботи, багатогранність аналітичних процесів, стресостійкість тощо. Варто відзначити, що впровадження AI у бухгалтерському обліку, аудиті та фінансах потрібне для позбавлення фахівців від рутинної роботи. Важливими залишаються такі людські навички у роботі фахівців як комунікабельність, ентузіазм, вміння співпрацювати, здатність самостійно аналізувати ситуацію, критичне мислення, стресостійкість і гнучкість, вміння розв'язувати проблеми, пошук креативних рішень [3, 5, 6].

Отже, штучний інтелект є дієвим помічником у роботі фахівців бухгалтерської та фінансової сфери. Щоб відповідати вимогам штучного інтелекту і цифровізації економічних процесів, бути конкурентними на ринку праці фахівцям необхідно адаптуватися до сучасних перетворень, активно розвивати нові навички, бути технічно грамотними, обізнаними в новітніх технологіях, уміти застосовувати їх в роботі і, що важливо, розвивати свій потенціал.

Література:

1. Штучний інтелект у бухгалтерському обліку / Й. Я. Даньків URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/1838-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3658-1-10-20181202.pdf> (дата звернення 14.10.2021)
2. Створення рішень для бізнесу на основі AI. *Evergreen* : веб-сайт. URL: <https://evergreens.com.ua/ua/development-services/artificial-intelligence.html> (дата звернення 14.10.2021)
3. Застосування технологій штучного інтелекту. Deloitte : веб-сайт. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/about-deloitte/articles/ce-cfo-survey-automation.html> (дата звернення 12.10.2021)
4. Why Artificial Intelligence Is The Future Of Accounting: Study / **Jeb Su**. URL: <https://www.forbes.com/sites/jeanbaptiste/2018/01/22/why-artificial-intelligence-is-the-future-of-accounting-study/?sh=67a2000b337b> (дата звернення 14.10.2021)
5. Роль штучного інтелекту в бухгалтерському обліку та фінансах. Бухгалтер 911. веб-сайт. URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1044623.html> (дата звернення 15.10.2021)
6. Кондратюк О. М., Руденко О. В., Чернобровкіна А. Є. Можливості та перспективи використання штучного інтелекту в аудиті. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8520> (дата звернення: 08.11.2021). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.1.89
7. Рух зі швидкістю інновацій. Основні інструменти і компетенції у сфері внутрішнього аудиту на базі технологій. URL: <https://www.pwc.co.uk/audit->

assurance/assets/pdf/moving-at-the-speed-of-innovation.pdf (дата звернення 25.09.2021).

Abstract: *the theses reveal advantages and features of using artificial intelligence in the business processes of companies. Accounting, Audit and finance are no exception, where the organization of work has recently become increasingly automated, which allows to speed up the collection and analysis of large amounts of information in order to make effective management decisions.*

Keywords: *artificial intelligence, accounting, finance, automation.*

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Л.О. Волковська,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
викладач-методист
Новокаховський приладобудівний фаховий коледж,
м. Нова Каховка, Україна

Анотація. У статті проведено дослідження значення формування компетентностей майбутніх фахівців з обліку та оподаткування у процесі отримання освітніх послуг у вищих закладах освіти. Визначено компетентності необхідні майбутніми фахівцям для якісного виконання посадових обов'язків. Проаналізовано вимоги ринку праці до майбутніх фахівців з обліку та оподаткування.

Ключові слова: *компетенція; професійна компетенція; компетентність; фахівці з обліку та оподаткування*

Сучасний ринок праці, основними характеристиками якого є гнучкість, мінливість, висока інноваційна динаміка висуває нові вимоги до претендентів на робочі місця, а саме: готовність до постійної самоосвіти, модернізації професійної кваліфікації, ділової комунікації, дій у нестандартних і невизначених ситуаціях; здатність до прийняття відповідальних рішень, критичного мислення, самоуправління поведінкою і діяльністю; навички роботи з різними джерелами інформації; ефективна поведінка в конкурентному середовищі.

Компетентнісний підхід у підготовці спеціалістів полягає в прищепленні і розвиненні у здобувачів освіти сукупності ключових компетенцій, які визначають його успішну адаптацію у суспільстві. На відміну від терміна «кваліфікація» компетенції включають, крім професійних знань і умінь, такі якості, як ініціативність, співробітництво, комунікативні здібності, у тому числі й уміння працювати в групі, уміння навчатися, логічно мислити, відбирати і використовувати інформацію.

Більшість випускників вищих навчальних закладів України виявляються навченими, але не готовими до реалізації своїх професійних обов'язків, вирішення реальних професійних та життєвих проблем. Тому для України компетентнісний підхід в освіті виступає не як данина моді, а як нагальна потреба в одержанні фахівців, здатних до розбудови та покращання економічного рівня держави. Увесь зміст навчання у вищих навчальних закладах повинен забезпечити формування відповідних компетентностей.

В сучасній практиці використовують термін «компетенція», що в перекладі з латинської «competentia» означає коло питань, в яких людина обізнана, володіє пізнанням і досвідом.

Великий тлумачний словник сучасної української мови трактує: компетентний – який має достатні знання в якій-небудь галузі; добре обізнаний, тямущий який ґрунтується на знанні, кваліфікований. [1]

Компетенція – добра обізнаність із чим-небудь, коло повноважень (організації, установи або особи).

Компетентнісна людина в певній галузі володіє відповідними знаннями і здібностями, що дозволяє їй ґрунтовно судити про цю галузь і ефективно діяти в ній.

Різні автори по-різному підходять до визначення поняття «компетенція»:

1. З точки зору навчального процесу. У навчальному процесі компетенція – це передусім результати навчання: під час вивчення модуля той, хто навчається, засвоїв конкретну компетенцію – конкретні знання, вміння; набув досвіду (професійних якостей) і продемонстрував під час цього наполегливість, самостійність, відповідальність (особистісні якості).

2. З точки зору професійної діяльності. Роботодавцю потрібні фахівці, які здатні розв'язувати конкретні виробничі проблеми і те, що буде використовувати фахівець під час цього (знання, вміння, досвід та ін.), для роботодавця неважливо, як здійснюється процес розв'язання проблеми, а конкретний результат цього процесу. З точки зору досягнення конкурентного результату важлива не здатність використовувати знання, уміння і досвід, а рівень готовності до виконання

посадових обов'язків (основних функцій). Рівень готовності визначається системою знань, умінь, досвіду, відповідальності, самостійності, наполегливості, сукупності професійних і особистісних якостей фахівця. Розглядаючи професійну підготовку фахівця, його професійну діяльність виділяють поняття «професійна компетенція» – сукупність професійних і особистісних якостей фахівця, необхідних йому для здійснення ефективної трудової діяльності. Таким чином, професійна компетенція – характеристика фахівця. Для компетенції характерна наявність знань, умінь, досвіду, відповідальності і т. ін. [2, с. 108].

Проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування з урахуванням положень освітньо-професійної програми у навчальних закладах з підготовки фахівців у процесі професійної підготовки, носить багатоаспектний характер. Професійна компетентність фахівця передбачає розв'язання різного роду проблем, задач на основі наявного досвіду, знань і цінностей, а професійні компетенції передбачають здатність людини успішно діяти в процесі своєї професійної діяльності, що робить можливим бути професійно успішним будь якого випускника навчального закладу. [3,с.35].

Орієнтуючись на наукові дослідження й галузевий стандарт вищої освіти, сформовано основні компоненти структури професійної компетентності майбутніх фахівців:

- 1) компетенції у сфері економічної діяльності,
- 2) компетенції в інших сферах професійної діяльності,
- 3) виробничо-діяльнісна компетенція,
- 4) інформаційно-комп'ютерна компетенція,
- 5) комунікативна компетенція,
- 6) компетенція у сфері самовизначення і саморегуляції особистісних якостей. Кожна компетенція знаходяться у взаємозв'язку, впливає одна на одну, характеризується відносною стійкістю й взаємодією між собою.

Сформована структура професійної компетентності майбутніх фахівців наведена на рис.1. [3,с.36].

Рисунок 1 — Структура професійної компетентності майбутніх фахівців

Для підготовки майбутнього конкурентоспроможного фахівця економічного профілю комп'ютерні технології відіграють важливу роль, оскільки в умовах швидкого розвитку науки та техніки, динамічного оновлення інформації необхідно привчати студентів до потреби в здійсненні безперервної самоосвіти впродовж всього життя. Поява нових комп'ютерних програм у сферах бухгалтерського обліку та економічного аналізу формує потребу в оволодінні студентами відповідними компетентностями.

Відповідно, перед системою вищої освіти постає завдання до підготовки майбутнього фахівця, спроможного до постійного професійного зростання, соціальної та фахової мобільності в умовах динамічно поновлюваної інформації. [4,с.173].

Найбільш затребуваними на ринку праці є спеціалісти у сфері бухгалтерського обліку (90%). Основні вимоги до потенційних працівників можна поділити на три складові: особистісні, професійні та ІКТ компетентності.

До першої групи належать: відповідальність (62% розміщених вакансій), уважність (58%), цілеспрямованість (53%), комунікабельність (46%), орієнтованість на результат (45%), вміння працювати в команді (32%). Основними вимогами до професійних компетентностей економістів та бухгалтерських працівників є наступні: досвід роботи від 1 року (54%), від 2 років (35%), від 5 років (8%); наявність вищої освіти за спеціальністю (98%); аналітичний склад розуму (64%). [5, с.175].

Підприємства різних форм власності, на сьогоднішній день, потребують висококваліфікованих спеціалістів з бухгалтерського обліку, які обізнані з нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність підприємств в Україні та вміють вести облік як в ручному так і автоматизованому вигляді і готові вдосконалювати свої професійні навички. Зміна підходів до ролі та місця бухгалтера у сучасному інформаційному суспільстві зумовила розширення його функцій відповідно до вимог сучасної економіки. [6, с.336].

Бухгалтери перестають бути фіксаторами здійснених подій, а стають активними учасниками управління підприємством. Роботодавці надають переваги тим бухгалтерам, які знають чинне законодавство, мають знання міжнародних стандартів обліку та звітності, митного законодавства, володіють іноземними мовами, вміють проводити необхідні аналітичні дослідження та виконувати контрольні функції.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К.: Перун, 2003. – с. 445
2. Бурко К. В. Інноваційні технології навчання у підготовці фахівців з бухгалтерського обліку. *Ефективна економіка*. 2018. № 5. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6361> (дата звернення: 01.11.2021).
3. Кадемія М. Ю. Формування професійної компетенції майбутнього фахівця. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти зб. наук. праць / за ред. Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О.Г. РОМАНОВСЬКОГО. – Вип. 32-33 (36-37). – Харків : НТУ «ХПІ», 2012. – с.35-36.

4.І.Ю.Карпюк Вивчення проблеми формування професійної компетенції майбутніх спеціалістів у сучасній освіті. Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. Випуск 1'2010.- с.172-176.

5. Манн Р. В. Деякі аспекти застосування інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх економістів. Інформаційні технології і засоби навчання, 2018, Том 64, №2.-с.175.

6. Шигун, М. М. Професійна бухгалтерська освіта і кваліфікація : європейські орієнтири [Текст] / М. М. Шигун // Облік, оподаткування і контроль : теорія та методологія : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. [м. Тернопіль, 30 черв. 2017 р.] - Тернопіль : ТНЕУ, 2017. - с. 335-337.

Abstract. The article examines the importance of forming the competencies of future specialists in accounting and taxation in the process of obtaining educational services in higher education. The competencies required by future specialists for the quality performance of official duties have been identified. The requirements of the labor market to future specialists in accounting and taxation are analyzed.

Keywords: competence, professional competence, competence, accounting and taxation specialists.

ФІНАНСОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Т. І. Лункіна, д-р екон. наук, доцент

К.Р. Бондаренко,

здобувач вищої освіти

обліково-фінансового факультету, Миколаївський

національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Анотація: наведено проблеми, з якими Україна зіткнулася під час пандемії COVID-19. Проаналізовано стан економіки, наведено державні дії щодо підтримки суб'єктів господарювання України під час обмежувальних карантинних заходів.

Ключові слова: фінансове стимулювання, суб'єкти господарювання, економіка, пандемія.

На сучасному етапі економічного розвитку в Україні, коли щороку робиться крок до стабілізації економіки держави та її зміцнення шляхом розвитку торгівлі на міжнародній арені, негативний вплив на українську та міжнародну економіку нанесла епідемія коронавірусної хвороби COVID-19. В умовах глобалізації економіки виявилось, що країни не готові швидко реагувати на негативний вплив вірусу на людей, економіку та господарство. Стрімкий розвиток ураження населення, закриття кордонів, жорсткі карантинні обмеження, недостатня фінансова стабільність, відсутність повноцінних цільових фондів для боротьби з

COVID-19, а також багато інших факторів можуть призвести до катастрофічних наслідків в Україні. Дослідження фінансового стимулювання суб'єктів господарювання здійснювалось в наукових працях таких вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, як: С. Глібко, В. Семиноженко, Д. Стеченко, С. Дорогунцов, Ю. Жорнокуй, С. Ілляшенко та інших.

Основні форми та методи підтримки суб'єктів господарювання України визначені у ст. 16. Господарського кодексу України, у якому зазначено, що держава може надавати дотації суб'єктам господарювання: на підтримку виробництва життєво важливих продуктів харчування, на виробництво важливих лікарських препаратів та засобів реабілітації осіб з інвалідністю, на імпорتنі закупівлі окремих товарів, послуги транспорту, що забезпечують соціально важливі перевезення, а також суб'єктам господарювання, що опинилися у критичній соціально-економічній або екологічній ситуації, з метою фінансування капітальних вкладень на рівні, необхідному для підтримання їх діяльності, на цілі технічного розвитку, що дають значний економічний ефект, а також в інших випадках, передбачених законом [1, С. 132 - 138].

У період карантину український уряд створив систему підтримки бізнесу, щоб зменшити фінансове навантаження на підприємців.

По-перше, уряд пропонує продовжити чинну програму кредитування малого бізнесу «5-7-9%». Зокрема, збільшилася максимальна сума кредиту, на яку компанія може розраховувати за цим проектом. Також нараховується перелік завдань, до яких додається «антикризова підтримка мікро- й малого бізнесу»:

- 1) збільшено коло суб'єктів господарювання, які можуть отримати фінансову підтримку від держави;
- 2) від 1,5 мільйона до 3 мільйонів гривень максимальна кредитова сума, яку кожний бізнес може отримати в цій програмі;
- 3) суб'єкти господарювання можуть брати кредит завдяки збільшенню цілей.

По-друге, Національний банк України рекомендував банкам запровадити спеціальний термін для кредитування під час карантину для фізичних та юридичних осіб, тобто кредитні канікули.

У банків є кілька варіантів реструктуризації кредиту:

- повне або часткове звільнення від кредитування органом кредитування на період карантину з відповідним продовженням кредиту;
- капіталізація процентних платежів.

По-третє, Кабінет Міністрів України у державному бюджеті на 2021 р. передбачив 4,7 млрд грн на підтримку агропромислового комплексу [2]. Надання державної допомоги передбачено за програмами: здешевлення придбання сільськогосподарської техніки та обладнання; здешевлення кредитів; розвиток фермерських господарств; розвиток тваринництва; продовження підтримки шляхом програми «5-7-9%» (близько 60% кредитів у межах програми); підтримка та розвиток приватних меліоративних систем, а також надання державних грантів для розвитку державних меліоративних систем [2]. Очікується, що за цими програмами допомогу отримають близько 9 тис. аграрних підприємств [2].

У кризових ситуаціях саме інновації можуть стимулювати розвиток багатьох галузей економіки, а тому вчені зазначають, що «побудова інноваційної системи є ключовим завданням та стратегічним пріоритетом держави в сучасній Україні» [3, С. 166]. Однак в Україні ще до пандемії державна підтримка інноваційної діяльності була більш формальною [3, С. 166]. Так, відповідно до ст. 6 Закону України «Про інноваційну діяльність» державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється, зокрема, шляхом визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури [3, С. 166].

Підбиваючи підсумки, можна відзначити, що епідемія змінила діяльність більшості суб'єктів господарювання та поставила під загрозу економіку України. Без підтримки державою бізнесу Україна може очікувати навіть більше негативних економічних факторів, ніж зменшення відсотка податкових відрахувань до державного бюджету України. Ефективні та систематичні заходи

проти епідемії можливі лише у разі злагодженої співпраці всіх державних установ та спрямованості держави на подолання наслідків пандемії з усіма суб'єктами господарювання, посилення цифровізації послуг та зосередженість держави на підтримці постраждалого бізнесу від наслідків пандемії.

Література:

1. Лебьодкін Я. В. Правове регулювання державної підтримки суб'єктів господарювання : сучасний стан та шляхи удосконалення. Право і суспільство. 2018. № 3-1, С. 132–138.

2. Програми підтримки бізнесу. URL : <https://covid19.gov.ua/prohramy-pidtrymky-biznesu> (дата звернення: 22.09.2021 р.).

3. Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності : Закон України від 05.12.2012 р. № 5460-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 19–20. С. 166.

Анотація: the problems that Ukraine faced during the COVID-19 pandemic are presented. The state of the economy is analyzed, state actions to support business entities of Ukraine during restrictive quarantine measures are given.

Ключові слова: financial incentives, business entities, economy, pandemic.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ

***Т. І. Лункіна, д-р екон. наук, доцент
А. С. Цибулькіна,
здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету, МНАУ***

Анотація: Визначено, що для розвитку безготівкових розрахунків необхідно покращувати і оновлювати нормативно-правові акти, положення. Досліджено необхідність популяризації безготівкових розрахунків як одного з методів покращення економіки.

Ключові слова: економіка, безготівкові розрахунки, готівкові розрахунки, документарні розрахунки, недокументарні розрахунки, розвиток.

У постійному процесі розвитку ринкових відносин відбувається вдосконалення систем грошових розрахунків і безперервний пошук найзручніших способів проведення грошових операцій. Стан економіки України вимагає змін у

всіх її сферах. Вдосконалення системи безготівкових розрахунків не є виключенням і питання їх розвитку залишається актуальним.

Безготівкові розрахунки є зручними, швидкими та ефективними. За їх допомогою відбувається значна економія часу при здійсненні грошових операцій, а також таким чином грошові кошти акумулюються в банках, що покращує контроль їх використання.

Багато вітчизняних та іноземних учених присвятили свої наукові праці розвитку безготівкових розрахунків. Серед них: Б. С. Івасів, Д. І. Коваленко, І. П. Косарева, Т. П. Куриленко, В. І. Міщенко, О. В. Міняйло та інші.

Безготівкові розрахунки – перерахування суми коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки отримувачів коштів. Розрахунки проводяться банком на підставі розрахункових документів на паперових чи в електронних носіях [1].

Безготівкові розрахунки мають багато переваг перед готівковими. Це насамперед зменшення витрат часу, праці й використання фінансових ресурсів, підтримування постійного кругообігу коштів з однієї сфери в іншу.

Як свідчить світовий досвід, спостерігається використання документарних і недокументарних форм безготівкових розрахунків. При документарних розрахунках, платежі здійснюються після подання до банку комерційних документів. У розрахунках між країнами з розвинутою ринковою економікою переважають недокументарні форми розрахунків. Документарні поширені в розрахунках з країнами третього світу, а також з деякими країнами Східної Європи. Це пов'язано з тим, що документарні форми уможливають значне зменшення ризику неплатежу або непостачання товару [2].

У світовій практиці найчастіше для здійснення платежів використовується акредитив. Це зумовлено тим, що акредитив є найменш ризикованим і найдієвішим інструментом забезпечення платежів. Однак в Україні через обмеження в законодавстві найчастіше використовують платіжне доручення, головними перевагами якого є швидкість, простота і зручність.

Наразі законодавчо закріплена обов'язковість використання рахунків в банках для проведення всіх операцій підприємства, але «тіньовий» бік розрахунків досі не поборений. Тому, необхідно на державному рівні обмежувати використання готівки, провадити популяризацію використання безготівкових форм розрахунків серед населення.

В Україні активно продовжується проведення антикорупційної політики, виведення економіки з «тіньового» сектору та підвищення прозорості використання коштів. Інструмент, який може допомогти в досягненні цих цілей, є вдосконалення і поширення системи безготівкових розрахунків.

Упровадження обмежень на розрахунки готівкових операцій має поліпшити ліквідність банківської системи, підвищить частку безготівкових розрахунків, оскільки покупці повинні будуть використовувати свої карткові рахунки або здійснювати розрахунки з поточних рахунків [3].

В умовах ринкової економіки облік та організація безготівкових розрахунків є важливими функціями ефективного управління банківською установою взагалі. Нові форми та напрями безготівкових розрахунків продовжують стрімко розвиватися. У майбутньому це, безумовно, потребує подальшого дослідження та вивчення.

Література:

1. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті : Постанова Правління Національного банку України від 21.01.2004 р. № 22. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04#Text> (дата звернення 01.10.21 р.).

2. Рафальська Д., Петрук О.М., Зарубіжний досвід використання форм безготівкових розрахунків : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції : Житомирський державний технологічний університет. Житомир, 2016. С. 282-284.

3. Лебедик Г. В., Яценко В. В., Максютенко Н. О. Стан та перспективи організації безготівкових розрахунків в Україні : Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. Вип. 22. С. 166-171.

***Abstract:** It is determined that for the development of non-cash payments it is necessary to improve and update regulations, laws. The need to popularize non-cash payments as one of the methods of improving the economy of Ukraine was investigated.*

***Keywords:** economy, non-cash payments, cash payments, documentary payments, non-documentary payments, development.*

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО МІСЦЕ В СТРУКТУРІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

*О. А. Боднар, кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет*
*М. Ю. Товстенко,
здобувач вищої освіти обліково-фінансового
факультету, Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: тривалий час в економічній літературі існувало розуміння поняття «фінансовий ринок», що обмежувало розуміння процесів, що відбуваються пов'язаних з рухом грошового капіталу. Варто погодитися, що фінансовий ринок відіграє унікальну роль у трансформації грошових коштів в грошовий капітал. Але ускладнення форм і способів розміщення грошового капіталу привело до появи нових спеціальних видів професійної діяльності, спрямованих на обслуговування власників цього капіталу й появи нової категорії «фінансова послуга».

Ключові слова: ринок, фінансова послуга, ринок фінансових послуг, фінансовий ринок, фінансова установа.

Поняття «фінансова послуга» є одним із елементів безлічі правових явищ, що пов'язані з фінансовою діяльністю, визначення якого зустрічаємо у в рамках нормативних актів. Проте існує історично сформоване розуміння фінансової діяльності в контексті функціонування фінансового ринку, визначення якого в законодавстві не визначене, що викликає необхідність дослідження даного питання.

В Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» під «фінансовою послугою» розуміють операції з фінансовими активами, що здійснюються в інтересах третіх осіб за власний рахунок чи за рахунок цих осіб, а у випадках, передбачених законодавством, - і за рахунок залучених від інших осіб фінансових активів, з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості фінансових активів [1].

В якості фінансових послуг розглядаються: здійснення банківських операцій і угод, надання страхових послуг і послуг на ринку цінних паперів, укладання договорів фінансової оренди (лізингу) та договорів з довірчо

управління грошовими коштами або цінними паперами, а також інші послуги фінансового характеру.

Фінансова послуга - це економічні відносини між учасниками фінансового ринку, що виникають з приводу трансформації грошових коштів в грошовий капітал юридичних і фізичних осіб на банківському, страховому та інвестиційному ринках.

Логічно припустити, що купівля-продаж фінансових послуг повинна здійснюватися на ринку фінансових послуг. Однак необхідно відзначити, що в історії економічної теорії саме поняття «ринок фінансових послуг» як таке не виділялося, а входило в поняття фінансового ринку.

Для визначення ринку фінансових послуг, необхідно спочатку дати визначення і уточнення меж фінансового ринку. Так, Корнійчук О.П. розглядає поняття «фінансовий ринок» як механізм перерозподілу капіталу між кредитором та позичальником за допомогою посередників на основі попиту і пропозиції на капітал. На практиці він являє собою сукупність кредитних організацій (фінансово-кредитних інститутів), які спрямовують потік грошових коштів від власників до позичальників і у зворотньому напрямі [2]. Василик О.Д. розглядає фінансовий ринок як механізм перерозподілу фінансових ресурсів [3]. Селіверстова Л.С. вважає, що фінансовий ринок – це складова фінансової системи держави [4].

Таким чином, фінансовий ринок призначений для здійснення операцій між покупцями і продавцями фінансових ресурсів, являє собою сукупність ринків: фондового, кредитного, валютного та ринку дорогоцінних металів.

Сутність же ринку фінансових послуг полягає в тому, що він відображає конкретні форми організації руху фінансових ресурсів за допомогою фінансово-кредитного механізму (в частині його інститутів) між суб'єктами господарювання і не має речової форми, оскільки його субстанцією є право - майнові відносини.

Завдяки наданню різноманітних фінансових послуг стає можливим використовувати фінансовий ринок в якості економічного важеля, активного інструменту управління економікою. Цей інструмент несе в собі два початки: з

одного боку, він детермінований об'єктивно існуючими фінансовими відносинами, а з іншого - виступає знаряддям реалізації цілеспрямованої фінансової політики держави.

Головна функція фінансового ринку полягає в трансформації вільних коштів у позичковий капітал. Функція ринку фінансових послуг відображає конкретні форми організації руху фінансових ресурсів за допомогою фінансово-кредитного механізму між суб'єктами господарювання. Узагальнюючи сказане, слід зазначити, що рушійною силою цього механізму є надання фінансових послуг за допомогою різних фінансових інститутів. Звідси робимо висновок, що поняття фінансового ринку не тотожне поняттю ринку фінансових послуг, не поглинає його, а ці поняття є взаємодоповнюваними та взаємопов'язаними.

Отже, можна зробити висновок, що в повсякденній господарській практиці важливим є не сам фінансовий ринок чи ринок фінансових послуг, а конкретні форми прояву фінансових відносин на цих ринках через надання фінансових послуг за допомогою фінансових інструментів.

Література:

1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звертання: 20.10.2021).
2. Корнійчук О.П. Фондовий ринок: теорія і практика. За ред. д.е.н., проф., акад. НАНУ, Б.М. Данилишина. К.: НАНУ, РВПС України, 2009. 224 с.
3. Василик О.Д. Теорія фінансів: підручник. К.: Ніос, 2003. 416 с.
4. Селіверстова Л.С., Адаменко І.П. Особливості розвитку фінансового ринку України. Інвестиції: практика та досвід. № 9. 2018. С. 13–17.
5. Законодавчо-нормативне регулювання ринків фінансових послуг в розвинених країнах / Н. І. Чужина, Т. В. Гостева, Н. В. Прокопчук, О. А. Боднар // Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти : матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 20-21 листопада 2019 р., м. Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2019. С. 103-106.

Abstract: *for a long time in the economic literature there was an understanding of the concept of "financial market", which limited the understanding of the processes occurring related to the movement of money capital. It is worth agreeing that the financial market plays a unique role in the transformation of cash into cash capital. But the complication of the forms and methods of allocating*

money capital has led to the emergence of new special types of professional activities aimed at serving the owners of this capital and the emergence of a new category of "financial service".

Key words: market, financial service, financial services market, financial market, financial establishment.

ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

***К. А. Мікуляк,
асистент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна***

***Н. С. Дядя,
здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний
аграрний університет, м. Миколаїв, Україна***

Анотація: у роботі проаналізовано тенденції зміни кількості суб'єктів ведення господарської діяльності з початку запровадження карантинних обмежень, наведено динаміку індексу очікувань ділової активності бізнесових структур.

Ключові слова: господарська діяльність, карантинні обмеження, індекс очікування, ділова активність.

Сьогодні суб'єкти господарювання ведуть свою діяльність в умовах карантинних обмежень, що обумовлює необхідність підтримки з боку держави малого та середнього бізнесу. Карантинні обмеження здебільшого мають негативні наслідки, що проявляється у складності налагодження постачання товарів, погіршенні ділової активності, зростанні безробіття, ризику банкрутства тощо.

За інформацією Держстату ВВП України у 2020 р. скоротився на 4%, проте на 2021 р. прогнозується зростання реального ВВП на рівні 4,1% [3].

Від березня 2020 р. українська влада неодноразово змінювала жорсткість карантинних обмежень, намагаючись відшукати баланс між ефективним впливом на рівень захворюваності на COVID-19 та їхніми наслідками для бізнесу. Відтак підприємці мали постійно шукати нові стратегії поведінки. Деякі скоротили штат працівників або відправили їх у відпустку, інші перейшли до роботи онлайн. Подекуди бізнесмени організовували акції протесту з вимогами скасувати обмеження та дозволити їм працювати «на повну».

Протягом першої половини 2020 р. кількість реєстрацій нових підприємств зменшилася майже удвічі, проте з липня місяця показники вирівнялися.

За даними моніторингового сервісу YouControl, протягом 2020 р. в Україні відкрилося майже 54 тис. нових юридичних осіб, що на 20% менше, ніж у 2019 р., коли розпочало роботу понад 67,5 тис. компаній. При цьому у 2020 р. закрилося приблизно 10 тис. юридичних осіб, що на третину менше, ніж у 2019 році.

Разом із тим, протягом 2020 р. в Україні зареєструвались понад 247,5 тис. ФОПів. У порівнянні з 2019 р. різниця складає менш як 5%, коли власний бізнес розпочали майже 261,7 тис. підприємців.

Водночас Національний банк України повідомив, що у травні 2021 р. український бізнес поліпшив оцінки економічного стану своїх підприємств та перспектив, про що свідчить динаміка індексу очікувань ділової активності (ЮДА). У травні 2021 р. він становив 50.5 пунктів проти 46.9 у квітні та вдруге з початку року перевищив рівноважне значення, що складає 50 пунктів [3].

Так, підприємства більшості секторів, залучених до щомісячного опитування, оптимістично оцінили результати своєї діяльності: секторальні індекси підприємств промисловості та сфери послуг перевищили нейтральний рівень. При цьому найбільше покращення настроїв спостерігалось у сфері послуг (50.7 у травні проти 48.8 у квітні). У торгівлі індекс зріс із 48.9 у квітні до 49.9 у травні, а у промисловості протягом місяця відбулось зростання із 49.8 до 50.8. Попри це настрої власників будівельних підприємств дещо погіршилися – із 51.5 у квітні до 49.4 у травні. Такі дані свідчать про те, що український бізнес дивиться у майбутнє, щонайменше, з обережним оптимізмом [3].

Отже, введення господарської діяльності в умовах пандемії визначається для суб'єктів бізнесу зміною стратегічних поведінкових орієнтирів, які у довгостроковій перспективі повинні спрямовуватися на ріст індивідуальних спроможностей та оцінювання бізнес-клімату.

Література:

1. Борейко Н. М. Специфіка електронної комерції у вітчизняному сегменті мережі Інтернет. *Бізнес-навігатор*. Вип. 1 (57). 2020. URL: <https://inlnk.ru/agEn2> (дата звернення: 25.09.2021).
2. Стаття «Український союз промисловців і підприємців». URL: <https://inlnk.ru/3Z4od> (дата звернення: 26.09.2021).
3. Бізнес під час пандемії: з чого почати та як вижити. URL: <https://inlnk.ru/Mj3D7> (дата звернення: 26.09.2021).

Abstract: the paper analyzes the trends of changes in the number of business entities since the introduction of quarantine restrictions, the dynamics of the index of expectations of business activity of business structures.

Keywords: economic activity, quarantine restrictions, expectation index, business activity.

ОСОБЛИВОСТІ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

К. А. Мікуляк,
*асистент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Миколаївський національний
аграрний університет, м. Миколаїв, Україна*
К. Р. Дяченко,
*здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний
аграрний університет, м. Миколаїв, Україна*

Анотація: досліджено особливості збутової діяльності аграрних підприємств, наведено умови, необхідні для стратегічної направленості збутової діяльності аграрних підприємств та переваги діяльності маркетингової служби збуту.

Ключові слова: збутова діяльність, маркетингова служба, аграрні підприємства.

На сучасному етапі аграрне виробництво здійснюється в нових ринкових умовах. Сільськогосподарським товаровиробникам необхідно приймати не лише рішення щодо виробництва с.-г. продукції та дієвості організації виробничого процесу, але й стратегічні рішення, щодо ефективного її збуту. Розв'язання даних питань вимагає впровадження в діяльність маркетингових підходів. Проте сьогодні більшість виробників мають обмежені знання та навички, які б дозволили їм ефективно використовувати маркетинг у своїй збутовій діяльності [2]. Разом з тим, в умовах економічної кризи та карантинних обмежень загострилася конкурентна боротьба за ринки збуту між виробниками с.-г.

продукції не тільки в певному регіоні, а й на рівні всієї країни. Для розв'язання даної проблеми необхідний пошук нових шляхів щодо покращення збутової діяльності аграрних підприємств.

Економічним особливостям збутової діяльності аграрних підприємств приділяють увагу у своїх працях Кадирус І.Г. [2;3], Донських А.С. [2], Якубенко Ю.Л. [2], Юрченко Н.І. [3] та ін. Запровадження карантинних обмежень, починаючи з березня 2020 р., спричинило зміни у виробничій діяльності с.-г. товаровиробників через позбавлення права реалізовувати вироблену продукцію. Відсутність досвіду планування більшості функціонуючих у ринковому середовищі аграрних підприємств робить їх економічну поведінку імпульсивною, непередбаченою, націленою на короткострокові результати» [3].

Поряд з цим, актуальною проблемою, яка постає перед переважною більшістю с.-г. товаровиробників при реалізації продукції є нестача інформації про ринки збуту та відсутність попиту на вироблену продукцію. Результати опитувань показують, що виробникам не вистачає багатьох знань і навичок у сфері маркетингу, найбільше їм бракує навичок пошуку вигідних ринків збуту продукції та вивчення споживчого попиту.

Функціонування аграрних підприємств в ринкових умовах об'єктивно потребує вивчення, оперативного аналізу та розробки маркетингових збутових стратегій. Особливо важливим у сучасних умовах є «посилення стратегічної спрямованості збутової діяльності, оскільки в аграрному секторі знаходяться імпульси для розвитку і посилення їхніх позицій на ринку» [4].

Стратегічну направленість збутової діяльності забезпечують умови, зображені на рис. 1.

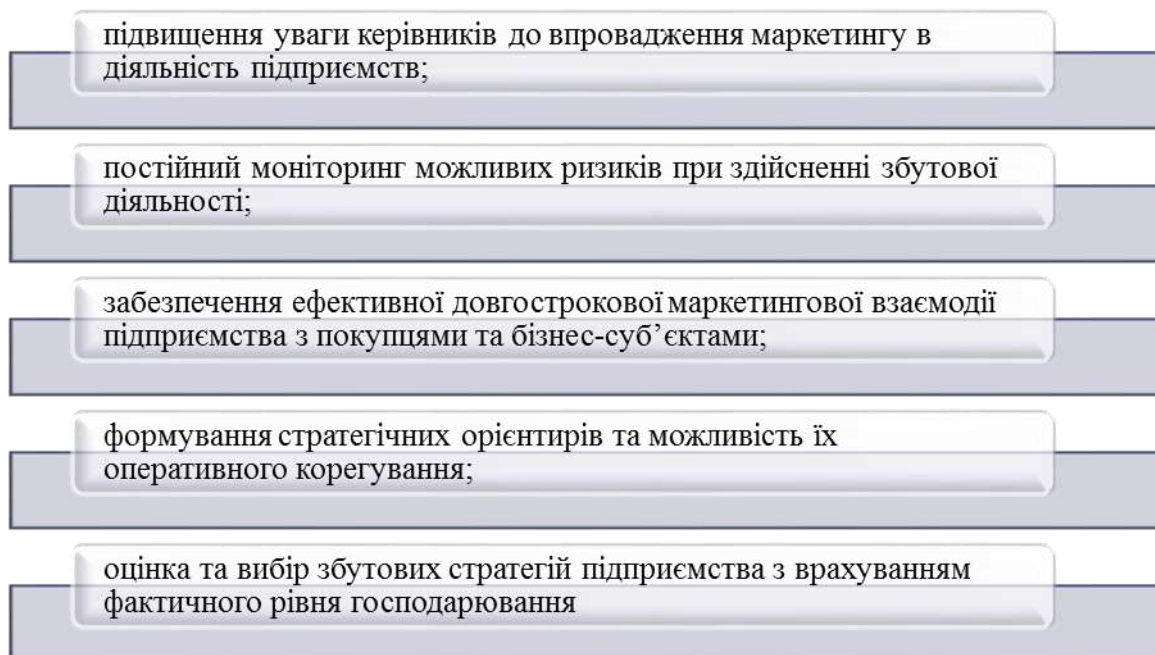

Рисунок 1 — Умови, необхідні для стратегічної направленості збутової діяльності аграрних підприємств

Джерело: побудовано із застосуванням [3]

При цьому, виконання аналітичних функцій та розробку рекомендацій щодо формування збутової політики підприємства забезпечує маркетингова структура служби збуту. Ця служба «є стратегічним аналітичним сервісом топменеджерів (тобто не входить у систему збуту), але визначає діяльність підприємства, у тому числі й в області збуту», переваги якої показано на рис. 2 [3].

Висока кваліфікація маркетингової служби збуту і його керівництва відіграють велику роль у підвищенні ефективності збутової діяльності підприємства і досягненні на цій основі конкурентних переваг.

Аграрним підприємствам необхідно освоювати нові моделі формування збутової політики, вчитися виживати за рахунок адаптації до постійно мінливої ринкової ситуації, знаходити власні способи боротьби з конкурентами на ринках.

Підтримка конкурентних позицій на ринку можлива завдяки здійсненню моніторингу, аналізу та прогнозуванню кон'юнктури агропродовольчого ринку, стеженням за рівнем цін на с.-г. продукцію. Проведення таких досліджень забезпечить аграрним підприємствам більшу інформованість щодо ситуації, що склалася на ринку та дозволить підвищити прибутковість шляхом виявлення

ефективних каналів збуту, трансформації їх збутової стратегії з урахуванням вимог ринку.

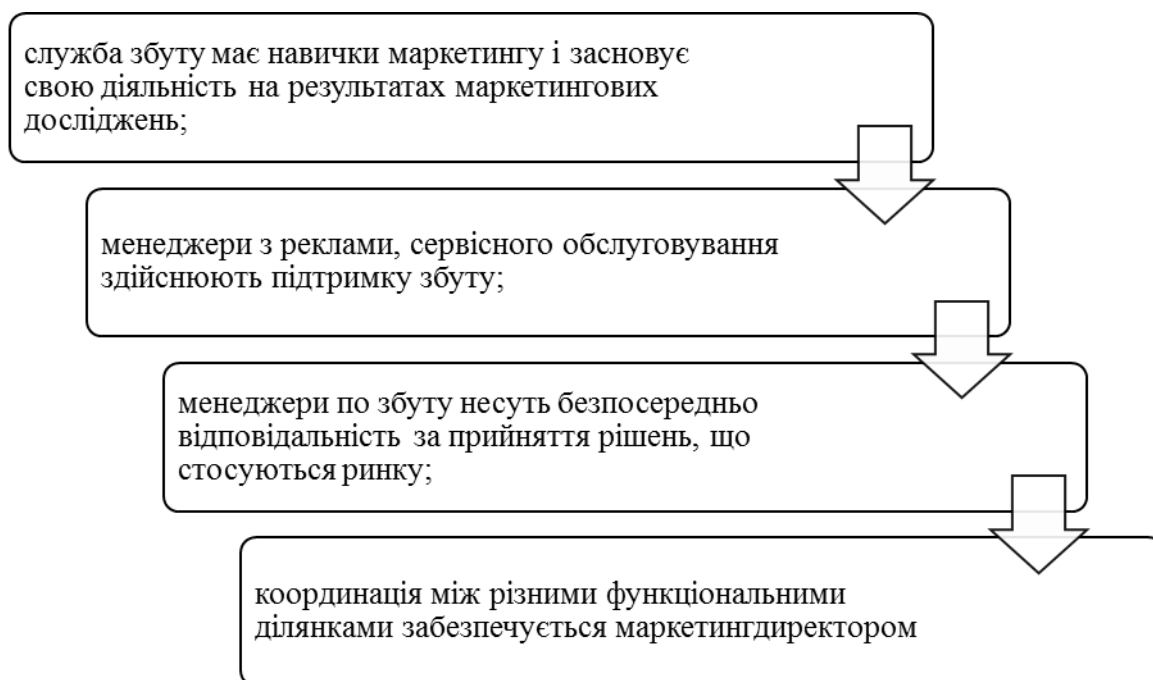

Рисунок 2 — Переваги маркетингової структури служби збуту

Джерело: побудовано із застосуванням [3]

Отже, забезпечення конкурентних переваг аграрними підприємствами у сфері збуту досягається вдало розробленою маркетинговою збутовою стратегією, оскільки ефективність їх збутової діяльності залежить від спроможності підприємства активно використовувати маркетингові, інформаційні та управлінські можливості.

Література:

1. Розробка стратегії розвитку аграрних підприємств. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=49> (дата звернення 06.09.2021)
2. Кадирус І. Г., Донських А. С., Якубенко Ю. Л. Економічні особливості збутової діяльності аграрних підприємств. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»*. 2019. № 15. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/6171> (дата звернення 25.09.2021).
3. Юрченко Н. І, Кадирус І. Г. Стратегічна спрямованість збутової діяльності аграрних підприємств. URL: <https://inlnk.ru/EL09Q> (дата звернення 25.09.2021).
4. Белінський П. І. Менеджмент виробництва та операцій : підручник. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 624 с.

Abstract: the peculiarities of the sales activity of agricultural enterprises are investigated, the conditions necessary for the strategic orientation of the sales activity of agricultural enterprises and the advantages of the activity of the marketing structure of the sales service are given.

Keywords: sales activities, marketing service, agricultural enterprises.

МАЙНІНГ КРИПТОВАЛЮТ ТА ЙОГО НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

**Бурковська А.В., канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Салюк С.В., здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний
аграрний університет, м. Миколаїв, Україна**

Анотація: У цій роботі розглянута сутність біткоіну, як найпопулярнішої криптовалюти в світі. Досліджено процес майнінгу криптовалюти та його негативний вплив на навколишнє середовище.

Ключові слова: майнінг, криптовалюта, біткоін, екологія, вплив на навколишнє середовище.

Четверта (цифрова) промислова революція призвела до виникнення нових технологій, які стали основою для виникнення нових феноменів. У фокус нашого дослідження потрапило виникнення процесу майнінгу криптовалют, а саме технологія блокчейн і те, як вона впливає на навколишнє середовище.

У той час як більшість дослідників, економістів і громадських діячів сперечаються про користь і шкоду криптовалют, ця сфера вже зайняла свою нішу, вплинувши на структуру цифрової економіки.

Варто зазначити, що значного розвитку отримали дослідження, пов'язані з тенденцією розвитку криптовалют, що демонструють праці А. Бурковської, В. Лук'янова, Б. Дерев'янка, а також праці С. Є. Галушка, О. Пакона тощо. Проте досить невелика кількість публікацій присвячена негативному впливу процесу майнінгу на навколишнє середовище.

Майнінг - це не тільки процес за участі в розподіленій системі і створенню нових блоків реєстру, а також це сфера інтернет-підприємництва, яка стає все більш популярною, особливо у світлі зростання курсу біткоіну в кінці червня 2021 року.

У випадку з біткоіном обсяг пропозиції досить великий, на 01.07.2021р. в обігу знаходилось більше 18,7 млн біткоінів, прогнозується до 2100 року зростання їх числа до 21 млн одиниць, і, ймовірно, припинення їх випуску [3].

Біткоін являє собою пірінгову платіжну систему, основою якої є використання однойменної розрахункової одиниці та однойменного протоколу для передачі даних. Функціонування і захист системи забезпечує використання криптографічних методів. Крім того, для системи характерна доступність у відкритому вигляді всієї інформації про проведені транзакції між адресами системи.

Для придбання біткоінів необхідна наявність електронного гаманця. Користувачем може бути куплена криптовалюта, або отримана за допомогою майнінгу. Для майнінгу необхідна установка спеціального програмного забезпечення і наявна досить потужна відеокарта. За використання власних ресурсів майнерам здійснюється перерахування невеликого обсягу біткоінів.

Саме майнінг криптовалют має негативний вплив на довкілля через надмірне споживання електроенергії. Адже комп'ютерам для вирішення алгоритмічних задач потрібно багато енергії. Під час майнінгу виробляється 36,95 мегатонни вуглекислого газу на рік, приблизно як у Новій Зеландії. А за оцінками Digonomist, він споживає стільки ж енергії, що й населення Чилі — близько 77,78 ТВт-рік [1]. Отже, це загрожує економіці, енергетиці та екології.

У міру зростання ціни на біткоін зростає і споживання енергії (рис. 1).

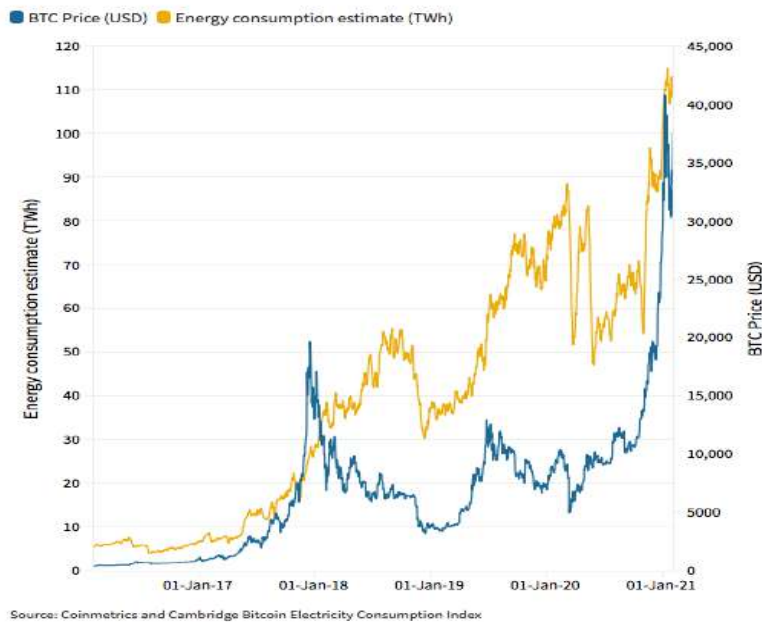

Рисунок 1 —Графік зростання ціни на біткоїн і споживання енергії

Джерело: побудовано авторами на основі [1]

На частку майнінгу припадає близько 0,5% від загального світового споживання електроенергії.

Чим успішнішим стає біткоїн, тим вищою є його ціна. А чим вища ціна, тим більша конкуренція, а отже, й більше енергії витрачається на видобуток криптовалюти [1].

Станом на 01.07.2021 р. ціна одного біткоїна дорівнює 35 047 дол. США [4].

Проблема споживання такої великої кількості енергії зумовлюється проблемою самого механізму Proof-of-Work. Розподілені системи, що зберігають інформацію про гроші і їх рух, захищаються від зловживань тим, що в блокчейн (безперервний послідовний ланцюжок блоків), потрапляє інформація, одержувана в результаті вирішення складних алгоритмічних задач. Рішення задачі означає створення («закриття») нового блоку, який містить інформацію про транзакції (записи) розподіленого реєстру.

У криптоіндустрії є спосіб знизити свою енергоємність. Один з них — заміна Proof-of-Work на інші методи закриття блоків, наприклад, на Proof-of-Stake [5]. У цьому випадку шансів згенерувати наступний блок буде більше у тих вузлів, які вже володіють великою кількістю токенів і отримують їх довше. Якби вся криптоіндустрія разом переключилась на Proof-of-Stake, її енергоспоживання

впало б в десятки тисяч разів [5]. В системі Proof-of-Stake зберігання однієї одиниці криптовалюти в гаманці у власника еквівалентно одному голосу в боротьбі за право прилаштувати наступний блок в блокчейн. При цьому може бути збережено винагороду за створення нових цифрових монет. Мережа Top планує запуснути схожий підхід, де емісію контролюють обрані користувачі, — він теж не вимагає майнінгу.

Зараз емісія біткоіну вимагає багато електрики і негативно впливає на екологію. Механізм Proof-of-Stake позбавить криптовалютні мережі від енергетичної залежності. Цифрова валюта, по суті, буде випускатися спільнотою людей, які вже володіють криптовалютою. Вважаємо, що негативними рисами цього механізму є те, що він стимулює концентрацію криптобогатства в одних руках. Але такий механізм принаймні не буде завдавати шкоди екології і навантажувати енергомережі. Вважаємо доцільним впровадження всередині криптоспільноти гібридних варіантів закриття блоків.

Література:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. Біткоїн шкодить довкіллю через небезпечність майнінга URL : <https://minfin.com.ua/ua/2021/02/07/59699130/> (дата звернення: 01.07.2021 р.)
2. Портал про криптологію. URL: <https://cryptor.net/kriptovalyuty/maksimalnoe-predlozhenie-bitkoina-teper-znachitelno-menshe-21-milliona-monet> (дата звернення: 01.07.2021 р.)
3. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період). Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>. (дата звернення: 01.07.2021 р.)
4. Інформаційно – консультаційний портал «Blockchaininfo» URL: <https://blockchain.info/charts/market-price> (дата звернення: 01.07.2021)
5. Інтернет портал «Все найцікавіше: новини, дозвілля та цікаві факти». PoW або PoS: про вибір методу консенсусу для криптовалютних проєктів. URL : <https://proexpress.com.ua/uk/pow-ili-pos-o-vybore-metoda-konsensysa-dlia-kriptoalutnyh-proektov/> (дата звернення: 01.07.2021)

Анотація: This article discusses the essence of bitcoin as the most popular cryptocurrency in the world. The process of cryptocurrency mining and its negative impact on the environment are investigated.

Ключові слова: mining, cryptocurrency, bitcoin, ecology, environmental impact.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

Т. І. Лункіна, д-р екон. наук, доцент

Д.Є. Герасименко, здобувач вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

Анотація: Досліджено причини активної діджиталізації в банківській сфері. З'ясовано основні переваги цифрових послуг та складові фінансових технологій. Розглянуто можливості діджитал-банкінгу, а також проаналізовано особливості нового цифрового банку. Наведено обсяг безготівкових операцій протягом 2016-2020 років.

Ключові слова: діджиталізація, банківський сектор, фінтех-компанії, токенизація платежів, безготівкові розрахунки.

Швидкий розвиток ІТ-технологій, розроблення та широке використання мобільних програм не минули й банківський сектор, у короткий термін висунувши на перший план необхідність діджиталізації банківських операцій.

Дослідженням питання діджиталізації в банківській сфері здійснювали: І.П. Андрушків, Л.М. Надієвець [1], М.І. Дибя, Ю.О. Гарнего [4], І.В. Дульська [6; 7]. М. Дубина та О. Шеремет [5].

Усе більше банків надають увагу не стільки збільшенню активів і пасивів, скільки якості обслуговування своїх клієнтів через спрощення процедур надання своїх банківських послуг, наданню особливих кредитних ліній і депозитів на вигідних умовах. У час цифрових технологій все більше банків у різних країнах світу віддають перевагу переходу надання онлайн-послуг клієнтам, таким чином відбувається поступова діджиталізація банківського сектору [2].

Діджиталізація – це процес переходу у цифровий формат інформаційного поля з аналогового для більш легкого подальшого використання на сучасних електронних девайсах. Основні переваги цифрових послуг в банківських системах: зручність – усі транзакційні послуги та звіти є легкодоступними, квитанції та виписки за кожною транзакцією зберігаються на електронній пошті чи в додатку; швидкість – немає необхідності витратити час на взаємодію з касиром. Доступність – із будь-якої точки світу.

FinTech в банківській системі включають наступні складові: Цифровий банкінг – за допомогою якого вдалося оптимізувати дистанційні послуги, такі як: електронні платежі, електронні підписи, електронні документи, а також оплата комунальних послуг. Незважаючи на розвиток онлайн-банкінгів, виникає необхідність у врегулюванні нормативно-правової бази. Першочерговими змінами повинно бути впровадження законів про платіжні сервіси, що врегулює роботу з електронними платежами, грошима та мікроплатежами, які необхідні для просування банківських технологій уперед. Токенізація платежів – являє собою шифрування даних, що дозволило створити систему безконтактних платежів Google Pay та Apple Pay. Кібербезпека тощо. Протягом 2020 р. спостерігається тенденція збільшення обсягу операцій з використанням платіжних карток, що свідчить про зростання частки безготівкових операцій та рівня обізнаності населення в ІТ.

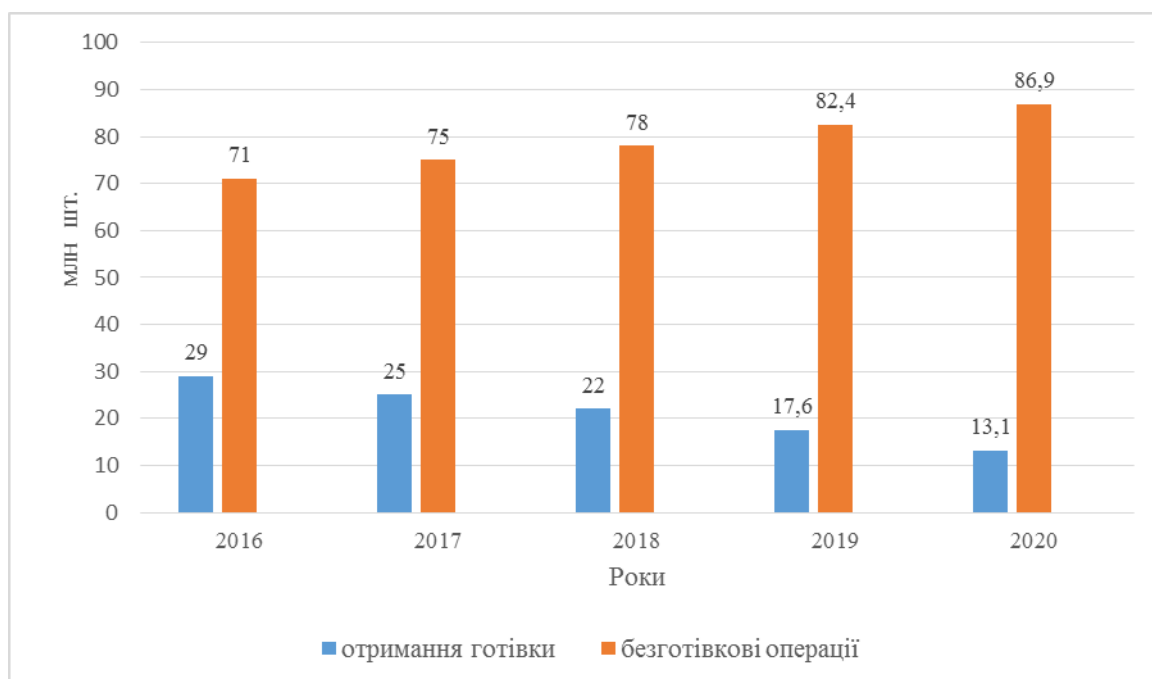

Рисунок 1 – Зростання частки безготівкових операцій за кількістю, 2016-2020 рр.

Джерело: розроблено авторами на основі даних

У порівнянні з 2019 р. кількість зазначених операцій у 2020 р. зросла на 18,6%, а сума – на 10,6 відсотків. НБУ констатує, що незважаючи на пандемію, безготівкові розрахунки продовжували зростати. Основним досягненням на українському картковому ринку у 2020 р. стала активна популяризація безконтактних платежів та розрахунків в інтернеті [3].

Отже, сучасний банк у будь-якій країні світу вже не може функціонувати без діджиталізованих технологій. Закордонний досвід Інтернет-банківництва та банкінгу дають поштовж успішно впроваджувати наявні методи втілення та інструменти в Україні, однак головними проблемами на сьогодні залишаються необізнаність із даними технологіями людей похилого віку та захист персональних даних.

Діджиталізація являє собою новий напрям у розвитку банківського сектору, що передбачає використання нових технологій. У свою чергу, діджиталізація банківського сектору, дасть змогу підвищити ефективність роботи, впровадити нові технології та дані у бізнес-процеси. Поширенню та розвитку діджиталізації банківського сектору сприяють фактори розвитку нових технологій та посилення конкуренції.

Література:

1. Андрушків І. П., Надієвець Л. М. Діджиталізація в банківському секторі : світовий та вітчизняний досвід. Проблеми економіки. 2018. № 4. С. 195–200. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2018_4_24 (дата звернення: 12.12.2020 р.).
2. Діджиталізація private banking. URL : <https://business.ua/finansy/item/2118-didzhitalizatsiia-private-banking> (дата звернення: 28.09.2021 р.).
3. Майбутнє фінтеху за робоконсультантами. URL : <https://hightech.fm/2016/11/02/roboadvisor> (дата звернення: 28.09.2021 р.).
4. Сайт Finbalance. Стаття Платіжні картки в 2020 році. URL : <https://finbalance.com.ua/news/platizhni-kartki-v-2020> (дата звернення: 28.09.2021 р.).
5. Диба М. І., Гарнего Ю. О. Діджиталізація економіки: світовий досвід та можливості розвитку в Україні. Фінанси України. 2018. № 7. С. 50–61.
6. Дубина М., Шеремет О. Розвиток e-banking: світовий та вітчизняний досвід. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 2(18). С. 154–162.
7. Дульська І.В. Цифрові технології як каталізатор економічного зростання. Економіка і прогнозування. 2015. № 2. С. 119–133.

Annotation: The reasons for active digitalization in the banking sector are studied. The main advantages of digital services and components of financial technologies are clarified. The possibilities of digital banking are considered, as well as the features of the new digital bank are analyzed. The volume of non-cash transactions during 2016-2020 is given.

Key words: digitalization, banking sector, fintech companies, tokenization of payments, non-cash payments.

КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ

Т. І. Лункіна, д-р екон. наук, доцент
Семенюк А.І., здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: У статті визначено як карантинні заходи вплинули на стан суб'єктів господарювання під час пандемії COVID -19. Охарактерезовано допомогу держави для підтримки підприємств законопроектом «Доступні кредити 5-7-9%». З'ясовано, що держава не залишилася осторонь, а здійснює фінансування суб'єктам господарювання в підтримці їх бізнесу під час карантинних обмежень.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, підприємства, кредит, програма «5-7-9%», пандемія, карантинні заходи.

За умов, які склалися через запровадження карантинних обмежень, малі та середні суб'єкти господарювання почали стрімко скорочуватися через неспроможність сплачувати заробітну плату, податки тощо. Держава не залишилася осторонь і внесла в законопроект програму «Доступні кредити 5-7-9%» для підтримки і розвитку українських суб'єктів господарювання. Кредитування під низькі відсотки допоможуть підприємствам покращити свій стан.

Термін кредит має багато значень у фінансовому світі, але зазвичай визначається як договірна угода, в якому позичальник отримує грошову суму або щось цінне і виплачує кредитору пізніше, як правило, з відсотками [3].

Карантин, який розпочався в 2020 р. значно вплинув на всю сферу нашого життя, не виключаючи й сферу бізнесу. Як показують дослідження, кількість суб'єктів господарювання в Україні зменшилася. Причиною цього є збитки, які підприємства зазнали від введення карантинних обмежень внаслідок пандемії. Варто зазначити, що 6% суб'єктів господарювання припинили працювати в перший місяць карантину (березень 2020 року). Третина власників підприємств зазначили, що їхні доходи зменшилися протягом березня - квітня 2020 р. на 90-100 відсотків. Багато працівників залишилися без місця роботи. Карантинні заходи дуже негативно вплинули на економіку держави, малий і середній бізнес. Протягом 2020 р. значно зменшилася кількість суб'єктів господарювання, що

почали функціонувати, у середньому на 20 відсотків [2]. За таких не передбачених умов український Уряд підтримав законопроект, щодо підтримки суб'єктів господарювання, та запровадив кредитування малого бізнесу за програмою «5-7-9 відсотків». Відповідно до цієї програми умови для кредитування 5 відсотків: для суб'єктів господарювання, в яких річний дохід не перевищує 50 млн грн; за умов прийняття на роботу не менше 2 працівників протягом 1 кварталу; відповідно до цієї програми умови для кредитування 7 відсотків: для суб'єктів господарювання, в яких річний дохід не перевищує 50 млн грн; за кожного нового співробітника відсоткова ставка буде зменшуватись на 0,5% річних, але не менше 5% річних. Відповідно до цієї програми умови для кредитування 9 відсотків: для суб'єктів господарювання, в яких річний дохід перевищує 50 млн грн; - за кожного нового співробітника відсоткова ставка буде зменшуватись на 0,5% річних, але не менше 5% річних [5].

Метою цієї програми є: компенсація суб'єктам господарювання частину кредитного навантаження. Тобто, чим більше підприємство створює нових робочих місць, тим більшу компенсацію воно отримає. Варто зазначити, що 23 банки України взяли участь у зазначеній програмі [6].

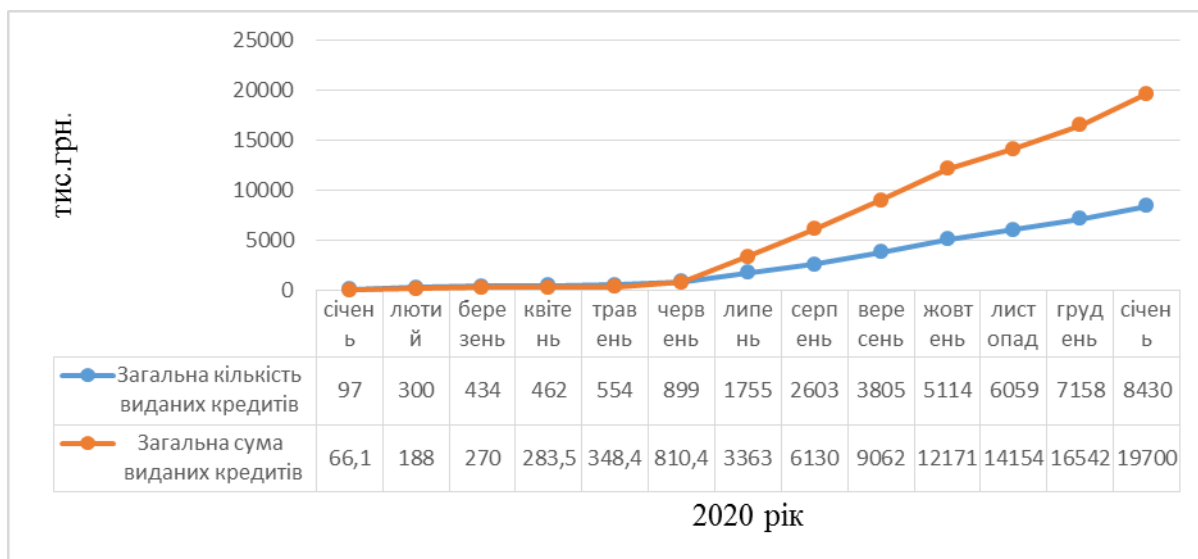

Рисунок 1 – Програма «Доступні кредити 5-7-9 відсотків» за 2020 рік

Джерело: побудовано на основі матеріалів [7]

Не зважаючи на успіх цієї програми, отримати кредит за програмою «5-7-9%» не так легко. Причини цьому є: складна бюрократична процедура, недостатньо кредитоспроможності, а також невідповідність певним критеріям. Завдяки цій програмі близько 200 тис. українців отримали та зберегли свої робочі місця [7].

Отже, програма «Доступні кредитів 5-7-9%» має за мету спрощення доступу суб'єктів господарювання до банківського кредитування з метою реалізації інвестиційних проектів, допомога суб'єктам господарювання покращення стану в умовах пандемії, збільшення обсягів виробництва, створення нових робочих місць.

Література:

1. Програми підтримки бізнесу. Міністерство охорони здоров'я України : офіційний сайт. URL : <https://covid19.gov.ua/prohramy-pidtrymky-biznesu> (дата звернення: 26.09.2021 р.).
2. Малий бізнес в умовах пандемії COVID-19 : правове регулювання фінансової підтримки державою. Національна Асоціація Адвокатів України. URL : <https://unba.org.ua/publications/print/5792-malij-biznes-v-umovah-pandemii-covid-19-pravove-regulyuvannya-finansovoi-pidtrimki-derzhavoyu.html> (дата звернення: 26.09.2021 р.).
3. Credit : Investopedia. URL : <https://www.investopedia.com/terms/c/credit.asp> (дата звернення: 26.09.2021 р.).
4. Кредит під 0% під час карантину – це реальність. Як це працюватиме : Укрінформ. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3007502-kredit-pid-0-pid-cas-karantinu-ce-realnist-ak-ce-pracuvatime.html> (дата звернення: 26.09.2021 р.).
5. Доступні кредити 5-7-9%. URL : <https://5-7-9.gov.ua/> (дата звернення: 26.09.2021 р.).
6. Державна програма компенсації : ПриватБанк. URL : <https://privatbank.ua/business/5-7-9> (дата звернення: 26.09.2021 р.).

7. Слово і діло аналітичний портал «Програма 5-7-9%: скільки кредитів видали за останній рік». URL : <https://www.slovoidilo.ua/2021/02/09/infografika/biznes/prohrama-5-7-9-skilky-kredytiv-vydaly-ostannij-rik> .

Abstract: *The article identifies how quarantine measures affected the condition of economic entities during the COVID-19 pandemic. The state assistance to support enterprises is described by the bill "Affordable loans 5-7-9%". It was found that the state did not stay aside, and helped businesses to support their business during quarantine restrictions.*

Key words: *business entity, enterprises, credit, program "5-7-9%", pandemic, quarantine measures.*

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ В КОМП'ЮТЕРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

**І. В. Баришевська, канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Т. Ю. Янковська, здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна**

Анотація: *Визначено місце ПК в процесі проведення аудиту. Проаналізовано переваги та недоліки застосування інформаційних систем в аудиті. Перераховано процедури, які можуть бути виконані аудиторською організацією за умови використання комп'ютерів для контролю.*

Ключові слова: *комп'ютеризація, автоматизація аудиторської діяльності, інформаційні системи, програми.*

За останні кілька років аудиторська діяльність зазнала значних змін, які, крім іншого, пов'язані з активним розвитком спеціалізованих комп'ютерних інформаційних систем бухгалтерського обліку і аудиту та їх активного застосування суб'єктами економічної діяльності.

У міжнародній практиці комп'ютери в процесі проведення аудиту почали використовуватися набагато раніше і на даний момент здійснення аудиту без застосування ПК є малоімовірним. В Україні комп'ютеризація аудиту на даний момент знаходиться на стадії активного розвитку. Важливість комп'ютеризації даної сфери незаперечна, це створює можливість скласти конкуренцію іноземним аудиторам.

Існують різні варіанти використання персонального комп'ютера в процесі здійснення аудиту, а саме: комп'ютери використовуються клієнтом, однак

аудитор здійснює перевірку традиційним способом, з різницею в тому, що він перевіряє бухгалтерські книги, які не заповнені вручну, а документи, роздруковані на комп'ютері; комп'ютери використовуються клієнтом, але при цьому аудитор частину робіт здійснює на комп'ютерах клієнта, а частина робіт здійснює як і раніше традиційним способом (без застосування ПК); комп'ютери використовуються клієнтом, а також активно застосовуються аудиторською організацією (тобто аудитор виконує основну частину робіт на своєму комп'ютері, працюючи з копією бази даних бухгалтерського обліку і може здійснювати частину робіт на комп'ютері клієнта, наприклад, для цілей оцінки системи внутрішнього контролю).

Практикуючі аудитори (аудиторські організації) використовують спеціалізовані програми, які на ринку програмних продуктів представлено досить широко. Дані програми орієнтовані на комплексне рішення задач, пов'язаних з аудиторською перевіркою практично на всіх її етапах. Однак це не говорить про те, що аудитори в своїй діяльності їх використовують. Як правило, більш поширені програми загального призначення, такі як різні редактори текстових документів і електронних таблиць (для документування аудиту, складання звітів і висновків, а також для зручності розрахунків). Крім того, персональний комп'ютер використовується аудиторами для доступу до різних довідково-правових систем з метою звернення до нормативних документів. Кожна з програм подібного роду забезпечує свого роду методичку проведення аудиту, систематизуючи аудиторські процедури, а також автоматизуючи ряд складних і трудомістких операцій.

Впровадження аудиторських програм і автоматизація аудиторської діяльності має свої переваги і недоліки. Зокрема, організація аудиту в комп'ютерному середовищі виводячи процедуру здійснення аудиту на якісно новий рівень, оскільки дозволяє аудитору якісно і швидко провести наступні процедури: здійснювати тестування операцій і залишків по рахунках в комп'ютерній базі даних; виробляти аналітичні процедури з метою виявлення відхилень від звичайно прийнятих параметрів в комп'ютерній базі даних;

тестувати базу даних економічного суб'єкта; тестувати технічне, математичне, інформаційне, програмне забезпечення аудиту.

Крім того, можна виділити наступні процедури, які можуть бути виконані аудиторською організацією за умови використання комп'ютерів для контролю: контроль послідовності перевіряються даних, які пройшли кілька етапів обробки; контроль попередніх даних; прогнозування і планування результатів перевірки даних і зіставлення їх з контрольними даними для окремих операцій і в цілому за видами діяльності; підтвердження працездатності та відповідності сучасним вимогам програмного і апаратного забезпечення роботи аудитора при проведенні аудиту з використанням комп'ютера; підтвердження відповідності використовуюваного комп'ютерного забезпечення економічного суб'єкта чинним законодавством; підтвердження використання комп'ютерів в період проведення аудиту у суб'єкта економічної діяльності.

Таким чином, впровадження програмних продуктів і апаратного забезпечення в діяльність аудиторських фірм та індивідуальних аудиторів, що автоматизують їх діяльність, є необхідністю, оскільки не можна заперечувати факт того що для забезпечення найбільшої ефективності роботи аудиторів, вкрай важливо її поєднання з використанням передових технічних засобів, а також програмних забезпечень для комп'ютерної обробки даних. Використання спеціалізованих ліцензійних програмних засобів сприятиме підвищенню ефективності та якості послуг аудиторською фірмою (індивідуальним аудитором) послуг, а також буде призведе до зниження витрат на проведення аудиторських перевірок, а це є вихідною до зростання конкурентоспроможності аудиторської фірми.

Література

1. Бондаренко О. В. Аудиторський ризик при використанні комп'ютерної інформаційної системи підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24.7. С. 228-235.
2. Кудирко О. М. Комп'ютеризація аудиту в Україні: актуальні проблеми та реальні перспективи. Економіка та держава. 2018. № 9. С. 34-38.

3. Макарова Л. М., Леушина Є. В. Автоматизація аудиторської діяльності як інструмент підвищення рівня якості послуг, що надаються в області аудиту. Молодий учений. 2014. № 1. С. 383-385.

4. Овчарик Р. Ю., Верпека Г. Є. Продуктивність аудиту в комп'ютерному середовищі. Підприємництво та інновації. 2015. Вип. 1. С. 116-120.

Abstract: The place of the PC in the audit process is determined. The advantages and disadvantages of using information systems in auditing are analyzed. Lists the procedures that can be performed by an audit organization if computers are used for control.

Keywords: computerization, automation of auditing, information systems, programs.

МІСЦЕ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

***І. В. Баришевська, канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Х. Ю. Зайцева, здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна***

Анотація. Визначено місце фінансової звітності у системі інформаційного забезпечення прийняття рішень, виявлено недоліки та окреслено напрями удосконалення основ складання фінансової звітності з метою інформаційного забезпечення прийняття рішень, розглянуто нові методики аналізу фінансової звітності для визначення фінансового стану організації.

Ключові слова: аналіз, внутрішні користувача, зовнішні користувачі, звітність, фінансове планування, фінансова звітність.

Успішне функціонування організацій в сучасних умовах вимагає підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності на підставі удосконалення управління виробництвом, створення конкурентоспроможної продукції та залучення інвестицій.

Для цього необхідно створити таку інформаційну систему, яка здатна задовольнити запити всіх зацікавлених користувачів для обґрунтування і прийняття управлінських рішень. Інструментом інформування користувачів виступає фінансова звітність. Саме фінансова звітність повинна надавати повну, неупереджену і достовірну інформацію про поточний стан і результати функціонування підприємства.

Крім цього, фінансова звітність має бути надійним джерелом інформації про майновий та фінансовий стан підприємства, а також результатів її виробничо-господарської діяльності за звітний період.

Фінансовий аналіз, заснований на даних бухгалтерського обліку та звітності, є одним з ключових елементів при ухваленні рішення про те, які тактичні програми з найбільшою ймовірністю будуть ефективні з точки зору досягнення організацією своїх стратегічних цілей. В процесі виконання стратегії контролюються і аналізуються отримані результати і ефект, а при необхідності здійснюється коригування цілей, планів і організаційного забезпечення [1].

Мета звітності досягається не лише отриманням на її основі повної, об'єктивної та достовірної інформації про поточний стан та результати діяльності підприємства, а й здатністю прогнозувати майбутній потенціал її розвитку [1].

Процес прийняття рішень на підставі показників фінансової звітності ускладнюється тим, що вони не відображають повною мірою об'єктивного фінансового стану, результатів діяльності та іншої важливої інформації про діяльність організації, обробляються з порушенням принципів підготовки фінансової звітності, не відповідають якісним характеристикам і вимогам зовнішніх користувачів до звітної інформації. В таких умовах як ефективно управління господарською діяльністю організації, так і прийняття дієвих рішень зовнішніми користувачами фінансової звітності неможливі без істотного інформаційно-аналітичного забезпечення [2].

Фінансове планування будується на розумінні та прогнозуванні фінансового майбутнього підприємства, розумінні мети на поточну та довготривалу перспективу. Керівництво підприємства повинне представляти, якими фінансовими операціями та в результаті якої діяльності цієї мети буде досягнуто. Як правило, така оцінка майбутньої діяльності підприємства виявляється у бізнес-плані, складовою якого є прогноз руху коштів, прогнозний звіт про прибутки та збитки та прогнозний баланс.

Застосовувані в даний час методи аналізу не дають чіткого розуміння стану підприємства, а часто деякі показники мають абсолютно протилежні значення і

трактуються неоднозначно. Також є такі показники, значення яких не існує або існують приблизно, для загального орієнтиру. Все це може спотворювати отриману інформацію.

Застосування нових методик аналізу фінансової звітності дозволить забезпечити системний і комплексний підхід до розробки пропозицій щодо вдосконалення теоретико-організаційних основ складання фінансової звітності, що сприяє підвищенню ролі фінансової звітності в системі інформаційного забезпечення прийняття рішень зовнішніми користувачами. Так як, за допомогою інформації, отриманої з аналізу фінансової звітності можливо охарактеризувати фінансове становище організації, дати їй оцінку, спрогнозувати майбутні перспективи подальшого розвитку [3].

У зв'язку з цим, як було сказано вище необхідне впровадження нових моделей аналізу фінансової звітності, так як це поліпшить якість отриманої інформації в рази як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів.

Сучасна фінансова звітність є джерелом операцій, а отже найнадійніша і необхідна інформація. Різні категорії користувачів потрібна інша інформація.

Користувачі всіх типів звітів розглядаються як зовнішні користувачі (органи державної влади, покупці, банки, інвестори тощо) та національні (керівники, акціонери, працівники компанії).

Ось чому доцільно подавати інформацію для кожної категорії в якійсь помітній формі, тому що всі користувачі мають спеціальну освіту і розуміють порядок формування показників, джерела їх походження або механізм розрахунку.

Отже, фінансова звітність є важливим інформаційним ресурсом та основним первинним носієм облікової інформації, необхідної для користувачів як внутрішніх, так і зовнішніх, тому від її якості, достовірності головним чином залежать подальші управлінські рішення.

Література:

1. Кучеренко Т. Фінансова звітність як складова економічних наук / Т. Кучеренко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2008. – № 9. – С. 21–29.

2. Руднєв Л. Н. Методи комплексної оцінки ефективності функціонування транспортної інфраструктури в регіоні / Л. Н. Руднєв, А. М. Кудрявцев // Російське підприємництво. - 2014. - № 8 (254). - С. 109-121.

3. Юрзінова І. Л. Нові підходи до діагностики фінансового стану суб'єктів господарювання / І. Л. Юрзінова // Економічний аналіз: теорія і практика. - 2015. - № 14 (47). - С. 18.

***Abstract.** The place of financial reporting in the system of information support of decision-making is determined, shortcomings are revealed and directions of improvement of bases of drawing up of the financial reporting for the purpose of information support of decision-making are outlined, new methods of the analysis of financial reporting for definition of a financial condition of the organization are considered.*

***Keywords:** analysis, internal users, external users, reporting, financial planning, financial reporting.*

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ – ГАРАНТІЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕЛЕКТРОНИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

***І. В. Барішевська, канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Н. Г. Сорочан, здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна***

***Анотація.** Визначено характерні особливості функціонування системи державних закупівель ProZorro. Розглянуто перспективи розвитку роботи системи закупівель ProZorro. Обґрунтовано напрями удосконалення системи державних закупівель.*

***Ключові слова:** електронні державні закупівлі, публічні закупівлі, система державних закупівель ProZorro.*

Умови адаптування України до європейського співтовариства висувають перед країною ряд важливих завдань з державно-правового регулювання. Принцип транспарентності при цьому є основою існування правової державності, затвердження конституціоналізму та функціонування верховенства права у європейському просторі. Враховуючи те, що діяльність будь-якої держави перебуває у тісному зв'язку з державними видатками, для забезпечення виконання покладених на неї функцій важливим елементом їх раціоналізації є ефективна система управління державними закупівлями.

Наразі, в епоху швидкого розвитку комп'ютерних систем, в Україні створено систему електронних державних закупівель, основною метою якої є мінімізація корупційних схем на основі прозорості. Тому, на сьогодні, одним з

найголовніших напрямів реформування системи електронних торгів залишається модернізація інструментарію транспарентності публічних закупівель у вітчизняному просторі.

Питання, пов'язані з розвитком електронних державних закупівель в Україні здійснювали Лева С. [2] і Терещук Г. [3]. Проблеми здійснення державних закупівель було досліджено в праці Чернуха Д. В. [4].

Система електронних публічних закупівель – інструмент, за допомогою якого відбувається підвищення рівня підзвітності і транспарентності у сфері публічного управління, зменшується рівень корупції за умов здійснення закупівель і поліпшується бізнес-клімат в державі [4]. В Україні систему публічних електронних закупівель було створено у 2016 р. за сприяння громадської організації «Трансперенсі Інтернешнл Україна». З набранням чинності Закону України «Про публічні закупівлі» [1], згідно з яким усі державні закупівлі проводяться через систему публічних електронних закупівель, була впроваджена платформа ProZorro.

Результат впровадження системи «Prozorro» простежується через мінімізацію впливу людини на здійснення публічних закупівель, оскільки вибір найкращої пропозиції відбувається автоматично, без втручання сторонніх осіб. Впровадження системи «Prozorro», не зважаючи на затрати матеріального і просторового потенціалу учасників, на ризики фокусування замовників виключно на ціні, недостатня їх увага до інших важливих факторів ефективної закупівлі, електронні торги залишаються оптимальною можливістю учасників знизити вартість товарів та послуг, оптимізувати видатки з бюджету, збільшити оперативність і прозорість процедури, розширити ринки потенційних покупців і залучити максимальну кількість нових постачальників.

Як показує аналіз наведених даних рис.1, на теперішній час в Україні переваг застосування електронних закупівель суттєво більше, ніж ризиків. Система «Prozorro» дає значні можливості учасникам торгів отримати новий, значний за обсягами ринок для збуту своєї продукції за більш спрощеною процедурою, їм не

має необхідності додатково витратити кошти на просування свого товару, рекламу, пошук партнерів, інвесторів тощо.

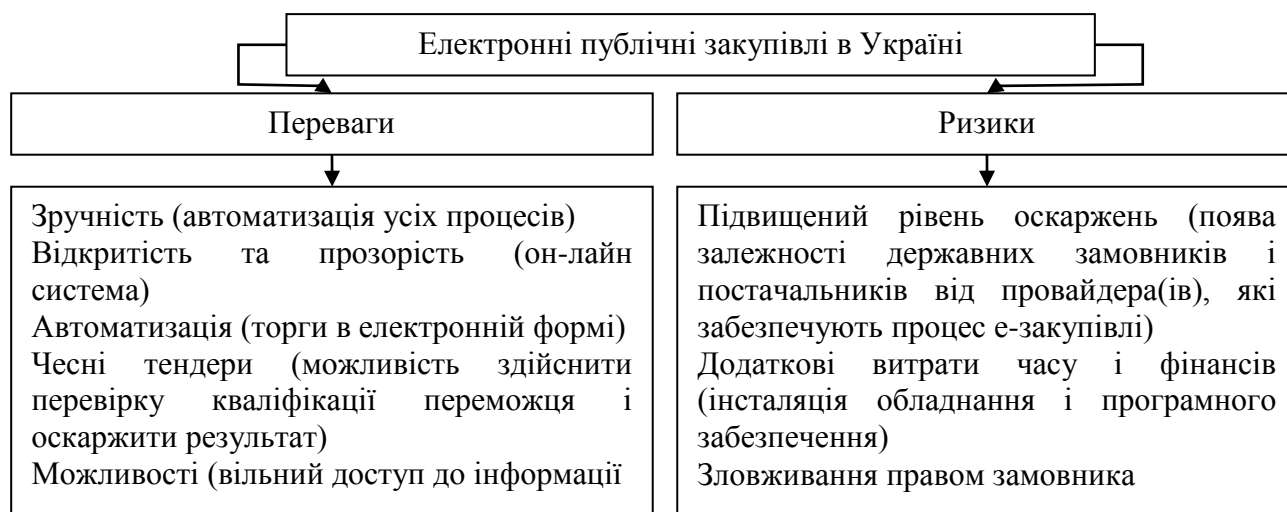

Рисунок 1 — Переваги та ризики використання електронних публічних закупівель в Україні

Джерело: побудовано автором за матеріалами [2,3]

Таким чином, можна говорити про те, що впровадження і функціонування інформаційних електронних мереж надало можливість розширити межі прозорості публічних закупівель і покращити зв'язок між учасниками тендеру і його організаторами, а зазначені інструменти забезпечили проведення аналітичних процедур щодо закупівель в електронній системі за режиму реального часу, надали змогу здійснювати відображення інформації щодо оголошених закупівель, інформації про замовників, учасників, скарги, договори і іншу інформацію з центральної бази даних.

Однак, вважаємо, що подальше удосконалення інструментарію із забезпечення прозорості електронних публічних закупівель стане важливим кроком на шляху до вільного та безоплатного дослідження інформації про використання бюджетних коштів, а також надасть змогу виявляти зв'язки і можливу змову у закупівлях між учасниками, організаторами тендерів, потенційними постачальниками.

Література:

5. Закон України «Про публічні закупівлі». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19_31 (дата звернення: 22.10.2021).

6. Левон С. Інструментарій забезпечення прозорості електронних публічних закупівель в Україні. Актуальні проблеми державного управління. №1(81).2020.С.50–57.

7. Терещук Г. Прозорість як явище та вимога публічно-владної діяльності. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/35229/1/Терещук%20Г..pdf> (дата звернення: 22.10.2021).

8. Чернуха Д. В. Проблеми функціонування та перспективи розвитку системи державних закупівель PROZORRO. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/282.pdf> (дата звернення: 22.10.2021).

Abstract. Characteristic features of ProZorro public procurement system functioning are determined. Prospects for the development of the ProZorro procurement system are considered. The directions of improvement of the public procurement system are substantiated.

Key words: electronic public procurement, public procurement, ProZorro public procurement system.

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО МИСЛЕННЯ

**І. В. Барішевська, канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
С. О. Вицина, здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна**

Анотація. Розглянуто загальну характеристику наукового мислення. Досліджено основні риси та форми наукового мислення.

Ключові слова: мислення, наука, наукове мислення, ідея, гіпотеза, проблема, концепція, теорія.

Термін «мислення» досить широкий і можна знайти безліч визначень, але умовно способи мислення можна поділити на емпіричний і науковий. Емпіричний спосіб визначають, як суб'єктивний практичний досвід, з яким людина постійно взаємодіє в повсякденному житті. Науковий же спосіб відрізняється від емпіричного.

Питання сутності та особливостей наукового мислення є предметом дослідження багатьох вчених-науковців, таких як: В. Андрійчука [1], О. Гуторова [2], О. Кириленко, В. Письменний [4] та ін.

Наука – це пізнавальний вид діяльності, який заснований на придбанні об'єктивних знань, систематизації та доведенні нових законів світу [1]. Звичайно,

люди, що займаються наукою, мислять іншими категоріями, формами на відміну від художників, спортсменів або маркетологів. Наукове мислення є особливим видом пізнавального процесу, спрямованого на впровадження об'єктивних відомостей в людську свідомість. Пізнавальна функція відображає сутність науки. На сьогодні можна виділити такі основні риси наукового мислення:

- Об'єктивність. Головний принцип, який відрізняє природниче мислення від інших видів. Будь-який предмет мистецтва, будь-то скульптура, літературний твір, відображає сутність автора, його суб'єктивна думка.

- Системність. Нове знання, теорія систематизується з наявними законами, або створює нову систему, яка може безперервно допрацьовуватися.

- Обґрунтованість. Будь-яке наукове відкриття має бути доведено і підкріплено фактами. Наука містить в собі не тільки закони, але й теорії, гіпотези і ідеї, які знаходяться в процесі вивчення.

- Знання майбутнього. Наука прагне передбачити перспективи майбутнього і розробити практичні, зручні предмети, процеси з об'єктів сьогодення, які б стали в нагоді через кілька років. Тому одна з основних завдань науки - вивчення закономірностей явищ, виходячи з яких можна конструювати нові предмети.

- Концептуальність. Всі експерименти, закони і поняття в науці позначаються конкретними символами, формулами. Особливість наукової мови в тому, що він постійно доповнюється і вдосконалюється новими відкриттями і законами.

- Експерименти. Для обґрунтування наукового знання необхідні експерименти, результати яких допомагають довести нову теорію.

- Розробка теорій. Також експерименти є основою для розробки нових гіпотез або теорій [4].

Крім перерахованих особливостей наукового мислення ми можемо вказати і ще кілька:

- логічна несуперечливість - наукові знання і їх елементи не повинні суперечити один одному;

- підтвердження і відтворюваність - все достовірні наукові знання повинні при необхідності знову підтверджуватися дослідним шляхом;
- простота - максимально можливе коло явищ повинен пояснюватися за допомогою відносно невеликої кількості підстав і без використання довільних припущень;
- наступність – з безлічі нових ідей, які конкурують один з одним, перевагу слід віддавати тій, що «менш агресивна» щодо попереднього знання;
- наявність методології - наукове знання має передбачати використання спеціальних методів і прийомів, і вони повинні бути обґрунтованими;
- точність і формалізація - знання, отримані завдяки науковому мисленню, повинні бути гранично точні і фіксуватися в формі чітких законів, принципів і понять [4].

Формами наукового мислення є ідея, проблема, гіпотеза, концепція, теорія (рис.1).

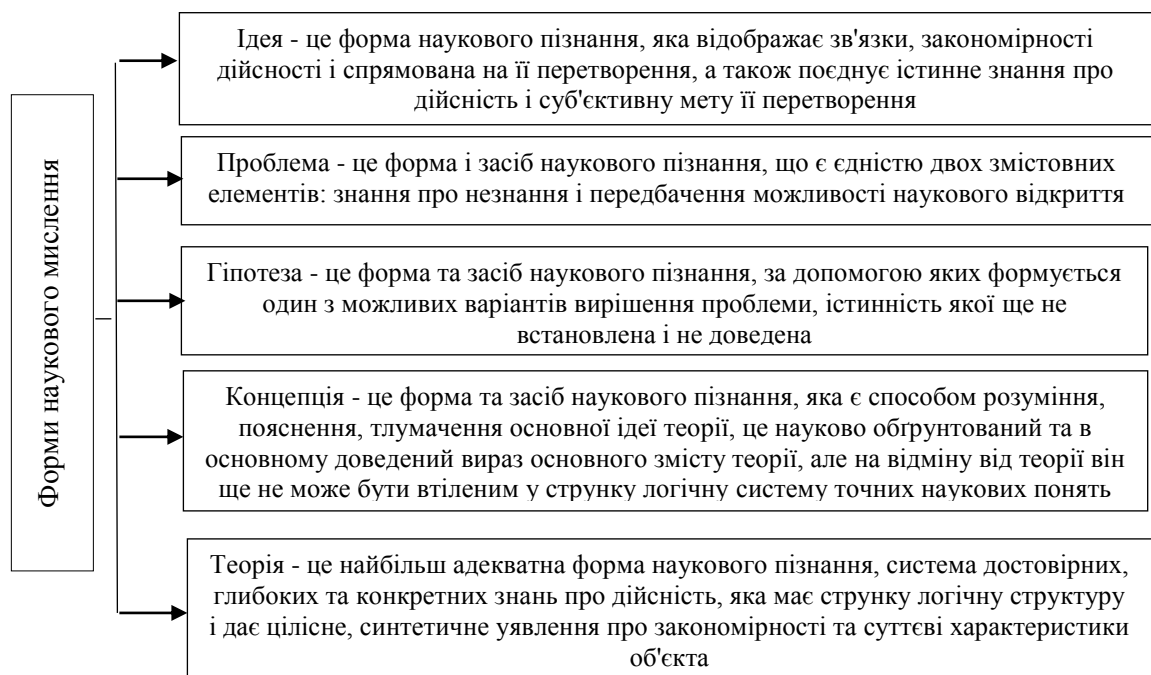

Рисунок 1 — Форми наукового мислення

Джерело: побудовано автором за даними [3]

Якщо узагальнити все вищесказане, можна зробити висновок, що наукове мислення може виконувати пізнавальну, практичну, культурну та культурно-світоглядну функції, а також функцію соціальну, адже воно сприяє вивченню

життя і діяльності людей, і нерідко визначає шляхи і способи практичного застосування наявних у нас знань і навичок.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Сутнісний аспект методології наукових досліджень. Економіка АПК. 2016. № 7. С. 87–94.
2. Баришевська І. В. Утворення ідеї процесу наукового мислення бухгалтера / І. В. Баришевська, К. В. Оленич // Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. - 2018. - № 3. - С. 173-180. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2018_3_20.
3. Гуроров О.І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Х.: ХНАУ, 2017. 272 с.
4. Основи наукових досліджень у схемах і таблицях : навч. посіб. / О.П. Кириленко, В. В. Письменний. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 228 с.

Abstract. The general characteristic of scientific thinking is considered. The main features and forms of scientific thinking are studied.

Key words: thinking, science, scientific thinking, idea, hypothesis, problem, concept, theory.

РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ У СИСТЕМІ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

**Баришевська І. В., кандидат економічних наук,
доцент кафедри
фінансів, банківської справи та страхування,
Кугляр А. А., здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна**

Анотація: Проаналізовано особливості співпраці страхових кампаній та банківських установ в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів економіки. Досліджено специфіку «*bancassurance*» (банкострахування), як нової форми синтезу діяльності страхових кампаній та банківських установ. Визначено перспективи розвитку банкострахування.

Ключові слова: страхова кампанія, банківські послуги, банкострахування, страхування.

Фінансовий ринок України перебуває на етапі розвитку і вдосконалення. Однією із головних характеристик цього процесу є конвергенція, тобто зближення різних секторів і сегментів фінансового ринку. Процес конвергенції забезпечує зростання секторів фінансового ринку.

Ринок банківських послуг є найбільш розвиненим в Україні, в той час як небанківський фінансовий сектор має нижчий темп розвитку. Ринок страхових послуг є лідером у небанківському фінансовому секторі, а рівень конкуренції між

цими двома ринкам значно зростає, тому важливим є вдосконалення вже існуючих та запровадження нових послуг.

Взаємодія банків та страхових компаній може мати декілька видів: банківське страхування, страхування банківських ризиків та надання страховим компаніям банківських послуг - розміщення коштів, розрахункове обслуговування. Згідно Закону України "Про банки і банківську діяльність" банківським установам забороняється здійснювати діяльність у сфері страхування [1]. Проте їм дозволяється виконувати функції страхового посередника, що дозволяє здійснювати процес співпраці банківської установи та страхової компанії.

Важливим напрямом співпраці між страховими компаніями та банками є впровадження до переліку банківських послуг продаж обов'язкових страхових продуктів. Банківські установи та страховики здійснюють надання фінансових послуг великій кількості юридичних та фізичних осіб. Поєднуючи банківські та страхові продукти з'являється можливість обміну клієнтами та підвищується пізнаванність банківської установи та страхової компанії [2]. Банки є дуже надійним партнером, тому що володіють розбудованою мережею дистрибуції, що сприяє продажу більшої кількості страхових полісів.

Bancassurance сприяє виникненню синергетичного ефекту, коли попит на одну послугу збуджує бажання придбання іншої. Наприклад, затягування банківського кредиту спричинить бажання до страхування цього кредиту або викупу полісу на життя. Це спонукає до співробітництва обох установ Створення спільних продуктів є перспективним як для банківських установ так і для страхових компаній. Зарубіжний досвід свідчить про ефективність такого процесу. Реалізація страхових продуктів забезпечує до 1/3 прибутку зарубіжним банкам. Європейські банківські установи скоротили витрати страхової компанії на розповсюдження продуктів і адміністративні витрати до 30-50%. Зокрема у Франції до 60% страхових полісів реалізують через банки. В Іспанії bancassurance також дуже популярне. Воно становить близько 65 % страхових премій зі страхування життя і його частка має тенденцію до збільшення. Ухвалення в 1990

році в Італії закону, який дав змогу банкам здійснювати інвестиції в акції страхових компаній пришвидшило розвиток італійського банківського страхування [3].

Вперше в Україні bancassurance запровадив «Райффайзенбанк Україна» спільно з компанією «Інго-Україна» у 2005 році. Пізніше до цієї програми приєдналися страхові компанії «PZU-Україна» та «АІГ Життя». У 2020 році все більше банків та страхових компаній приєднуються до цієї програми. Продаж страхового продукту здійснюють такі банки України як: ПриватБанк, Ідея банк, Кредо банк, ОТП банк, банк Південний та ін.

НБУ констатувало, що на 1 липня 2020 року на ринку було 215 страхових компаній (табл.1), з них 20 здійснювали страхування життя. Як зауважує регулятор, зменшення кількості компаній спричинило зниження обсягу активів страховиків.

Таблиця 1. Кількість страхових компаній в Україні у 2014-2020 рр.

Кількість страхових компаній	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2020р.
Загальна кількість, од.	382	361	310	294	281	233	215
в т.ч. СК «non-Life»	325	312	271	271	251	210	195
в т.ч. СК «Life»	57	49	39	33	30	23	20

Джерело: складено і розраховано за даними [4]

Останні роки спостерігається скорочення кількості страхових компаній. Така тенденція є причиною як регулюючої політики державних органів влади, які встановлюють вимоги до страхових компаній для їх надійності й захисту клієнтів, так і складною економічною ситуацією, яка склалася в Україні за останні роки. Головними причинами зменшення кількості страхових компаній є: по-перше, деякі страхові компанії об'єднують свої капітали для розширення можливостей покриття масштабних ризиків; по-друге, для конкурентного середовища, в якому працюють страхові компанії, властиві такі ринкові процеси, як поглинання, реструктуризація, модернізація та банкрутство. Тому, страховим компаніям необхідне власне вдосконалення та співпраця для подальшого здійснення своєї діяльності.

Найпоширенішими видами страхування в Україні залишається автострахування (КАСКО, ОСЦПВ і Зелена картка) та особисте страхування (медичне та життя). За 2020 рік 35% страхових премій традиційно припало на автострахування (ОСЦПВ, Зелена картка, КАСКО). Особові види страхування (ДМС, страхування від нещасних випадків, страхування життя) склали 31%.

Таблиця 2. Динаміка змін ключових показників функціонування страхового ринку за 2009-2019 рр.

Роки	Страхова діяльність			Страхові резерви, млн грн	Загальні активи страховиків, млн грн
	Сума премій, млн грн	Страхові виплати, млн грн	Рівень виплат, %		
2009	22442,10	6737,20	33,00	10141,30	41970,10
2010	23081,70	6104,40	26,40	11371,80	45234,60
2011	22693,50	4864,00	21,40	11179,30	48122,70
2012	21508,20	5151,00	23,90	12577,60	56224,70
2013	28661,90	4651,80	16,20	14435,70	66387,50
2014	26767,30	5065,40	18,90	15828,00	70261,20
2015	29736,00	8100,50	27,20	18376,30	60729,10
2016	35170,30	8839,50	25,10	20936,70	56075,60
2017	43431,80	10536,80	24,30	22864,40	57381,00
2018	49367,50	12863,40	26,10	26975,60	63493,30
2019	53001,20	14338,30	27,10	29558,80	63866,80
2019 р. до 2009 р., рази	2,36	2,13	-	2,91	1,52

Джерело: складено і розраховано за даними [4]

Обсяг валових страхових виплат/відшкодувань у порівнянні з 2018 роком збільшився на 1 474,9 млн грн (11,5%), обсяг чистих страхових виплат збільшився на 1 607,9 млн грн (12,9%). Збільшилися валові страхові виплати з таких видів страхування, як: автострахування (збільшення валових страхових виплат на 883,1 млн грн (15,1%)), медичне страхування (збільшення валових страхових виплат на 507,4 млн грн (24,2%)), страхування вантажів та багажу (збільшення валових страхових виплат на 92,8 млн грн (76,0%)). Водночас, зменшилися валові страхові виплати зі страхування майна (зменшення валових страхових виплат на 263,1 млн грн (18,5%)), страхування життя (зменшення валових страхових виплат на 129,0 млн грн (18,3%)).

Одним з головним напрямом банківського страхування в Україні є страхування заставного майна, на яке припадає 75-85% банківського страхування, тому що цей страховий продукт є обов'язковою умовою отримання кредиту. Водночас спостерігається тенденція підвищення попиту з боку банківських установ на послуги страхування власних ризиків, кредитів, що видаються банком, а також майна [2].

Отже, для розвитку та вдосконалення банкострахування в Україні важливим є підвищення довіри з боку споживачів до страховиків, модернізація законодавства, підвищення конкурентоспроможності банківських установ і страхових компаній. Процес такої кооперації є зручним не лише для представників фінансового сектору, а й для потенційних клієнтів.

Література:

1. «Про банки і банківську діяльність». Закон України від 7.12.2000р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Макаренко Ю.П. Теоретичні аспекти взаємодії банків та страхових компаній. Економічна наука №9. 2014.
3. О. Агрес, А. Колодій. Bancassurance як процес співпраці банківського й страхового бізнесу. Аграрна економіка, т. 11, № 1-2. 2018.
4. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat>

***Abstract:** The peculiarities of cooperation between insurance companies and banking institutions in the context of globalization and integration processes of the economy are analyzed. The specifics of "bancassurance" (bancassurance) as a new form of synthesis of insurance companies and banking institutions are studied. Prospects for the development of bank insurance are determined.*

***Key words:** insurance campaign, banking services, bank insurance, insurance.*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

**Баришевська І. В., кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Сизоненко Ю.С., здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна**

***Анотація:** Штучний інтелект є невід'ємним елементом цифровізації економіки. Для банківської діяльності застосування штучного інтелекту є суттєвою проблемою, і не всі банки можуть здійснити свої плани, адже це вимагає кардинальних змін системи управління*

ризиками та дорогих інвестицій. Досліджено доцільність та ризики впровадження штучного інтелекту в банківській сфері.

Ключові слова: *штучний інтелект, глобалізація, банківські установи, цифровізація, інформаційна база.*

Розвиток сучасних технологій вплинув на безліч сфер життя. Серед ключових тенденцій світового розвитку, як і раніше залишається процес глобалізації та інформатизації. Неминуче, цифровий прогрес торкнувся й економічної сфери, оскільки грошово-кредитні операції, які здійснюються в фінансовому секторі пов'язані зі зберіганням, обробкою і передачею інформації. Комунікаційні та інформаційні технології оснащують фінансову сферу інструментами технічного прогресу, що дозволяє використовувати їх у своїй діяльності.

Застосування інформаційних технологій дає переваги для оперування великими масивами пам'яті, що особливо важливо для банківських установ, страхових і фінансових компаній.

Здійснення комунікацій з клієнтами, прийняття управлінських рішень, автоматизація основних операцій без впливу людського фактора – все це дозволяє реалізувати штучний інтелект. Чим більше інформаційна база, тим ефективніше працює система штучного інтелекту. Тому, ті фінансові установи, які відкладають процес впровадження цифрових систем, схильні до ризику відставання від більш наукомістких конкурентів, що і визначає актуальність даної теми.

Дана тема досліджувалася такими авторами: Н. А. Азьмук [1], А.В. Батаєва, Е.Д. Бутенко, А. В. Зайонц [4], Л.П. Смирнова.

Попри те, що тема штучного інтелекту вивчена досить великою кількістю вчених і, безперечно, наступ цифрових технологій є незаперечним фактом, в економічному товаристві все ж залишаються дискусійні питання, стосовно того, що ж приймати за штучний інтелект саме в банківському середовищі і які сфери обов'язкові для його практичного використання.

Метою даного дослідження є комплексне вивчення питання застосування штучного інтелекту і процесу взаємодії реального та віртуального світу в банківській сфері.

Багато банківських установ на даному етапі розвитку зберігають традиційний підхід до організаційної структури, при цьому, не нехтуючи фактом впровадження цифрових технологій в повсякденні операції. Штучний інтелект дозволяє поліпшувати якість і швидкість роботи за такими основними напрямками:

- комунікація з клієнтами;
- автоматизація основних операцій;
- ризик-менеджмент [1].

Для кращого розуміння розкриємо кожен з напрямків окремо.

Спілкування з клієнтами є найбільш пріоритетним напрямом, що швидко розвивається. Це можна пояснити, по-перше, як здатність банку залишатися клієнтоорієнтованим (здатність залучати нових клієнтів і утримувати тих користувачів, які вже користуються послугами даного банку) і, по-друге, комп'ютерні технології дозволяють здійснювати свою роботу з меншими затримками, ефективно і в будь-який час доби, у порівнянні з операторами. Практично у всіх банківських установах підключений такий продукт штучного інтелекту, як чат-бот. Дана програма дозволяє забезпечити цілодобовий доступ до банку з максимально швидкою реакцією, що, безсумнівно, важливо для клієнта. Чат-бот, свого роду, виступає як універсальний працівник, який не має конкурентів [2].

Особливу популярність дана розробка штучного інтелекту має серед великих банків з великою клієнтською базою, де особливо важливо підтримувати постійний контакт з клієнтами. Також комп'ютерні роботи виконують такі функції як: зв'язок з клієнтом, пропозиція нових послуг і банківських продуктів, повідомлення про необхідність провести ті чи інші операції. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що чат-бот має можливість замінювати співробітників розсилки, call-центру і навіть працівників маркетингового відділу [3].

Такий напрям роботи штучного інтелекту як автоматизація основних операцій – це саме той випадок, коли втручання людини, абсолютно безглузде. Для здійснення повторюваних операцій, де відсутній етап прийняття рішень

(наприклад, будь-яких розрахунків), найкраще підходять комп'ютерні технології. Всі дії є прозорими та зрозумілими. У банків з'являється можливість оптимізувати та автоматизувати свою роботу і тим самим знизити витрати, що також є вагомим фактором на користь цифрових технологій. Також роботи справляються з обробкою і сортуванням вхідних і вихідних документів. Це дозволяє істотно економити час і аналізувати експертам вже перероблену документацію [4].

Попри те, що штучний інтелект значно полегшує процес комунікації та підвищує продуктивність, безліч банківських установ націлені на іншу функцію, здійснювану за допомогою технологій, а саме – мінімізація ризиків. Штучний інтелект дозволяє розпізнавати схеми, які використовують зловмисники, навіть найбільш нестереотипні. Коли штучний інтелект обробляє інформацію, він виявляє ознаки, які можуть вказувати на спробу шахрайства (наприклад здійснення транзакції з іншого IP, або одночасний переказ великої суми коштів). Також технології дозволяють визначити спроби відмивання грошей, які отримані нелегальним шляхом. Комп'ютерні машини як основний інструмент ризик-менеджменту, постійно використовуються в банківському секторі. Перш за все, орієнтація спрямована на запобігання злочинам у фінансовому секторі. Штучний інтелект дозволяє охопити більшу базу даних і простежити схеми, які недоступні для розуміння людини. І в цьому є безсумнівна перевага цифровізації [5].

Тож, можемо зробити висновок, що на глобальному рівні спостерігається незворотний процес впровадження можливостей, які пропонує штучний інтелект. Цифрова економіка дозволяє реалізовувати сучасні методи ведення банківських послуг, замінюючи співробітників на роботів для виконання ряду завдань.

Попри очевидні плюси повної перебудови банківського сектора, відношення до цього процесу залишається скептичним. Ряд дослідників дотримується думки, що радикалізм в питанні повного переходу на цифровізацію, є невиправданим. Ефективність штучного інтелекту розкривається повною мірою при взаємодії з людиною, а не повній заміні людської праці на робототехніку. Виникає глобальна проблема скорочення робочих місць, і те, які зміни це може спричинити.

Література:

1. Азьмук Н.А. Штучний інтелект у процесі праці у цифровій економіці: нові виклики та можливості, *Економічний вісник Донбасу*. 2019. № 3. С. 137-145.
2. AI в банківській сфері: чат-боти, вибивання боргів і боротьба із шахраями URL: <https://aiconference.com.ua/uk/news/ii-v-bankovskoy-sfere-chat-boti-vibivanie-dolgov-i-borba-s-moshennikami-96949> (дата звернення: 02.10.2021).
3. Як банківські установи використовують штучний інтелект у своїй діяльності URL: <https://www.everest.ua/yak-bankivski-ustanovy-vykorystovuyut-shtuchnyj-intelekt-u-svoiyj-diyalnosti/> (дата звернення: 02.10.2021).
4. Зайонц А.В. Підвищення конкурентоспроможності банку на кредитному ринку за рахунок упровадження інновацій на основі Big Data та технологій штучного інтелекту, *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Економіка і управління. 2020. Т. 31(70), № 4(2). С. 69-75.
5. Як штучний інтелект змінює індустрію фінансових послуг? URL: <https://worldvision.com.ua/ua/kak-finansovye-uchrezhdeniya-ispolzuut-ii-dlya-rovnysheniya-bezopasnosti-i-effektivnosti-biznesa/> (дата звернення: 02.10.2021).

Abstract: Artificial intelligence is an integral part of the digitalization of the economy. The use of artificial intelligence is a significant problem for banking, and not all banks can implement their plans, as it requires radical changes in the risk management system and expensive investments. The expediency and risks of introducing artificial intelligence in the banking sector have been studied.

Keywords: artificial intelligence, globalization, banking institutions, digitalization, information base.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Т. І. Лункіна, д-р екон. наук, доцент
С. С. Чорна, здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: Проведено аналіз щодо штучного інтелекту, його роль для розвитку фінансової системи країн та методи його впровадження. Охарактеризовано розвиток штучного інтелекту в майбутньому. З'ясовано, які досягнення маємо на сьогодні у цій сфері та можливості, що розкриваються для подальшого впровадження методів штучного інтелекту.

Ключові слова: штучний інтелект (ШІ), фінансові послуги, онлайн-банкінг, чат-боти, онлайн-месенджери, технології.

У XVI столітті Леонардо да Вінчі спробував створити першу у світі обчислювальну техніку, що стало початком створення штучного інтелекту (ШІ). У 1623 р. німецьким науковцем Вільгельмом Шиккардом вже було сконструйовано механічну цифрову обчислювальну машину, а через 15 років Блез

Паскаль створив першу лічильну техніку. Науково-технічна революція другої половини ХХ століття стала поштовхом для розвитку інтелектуальної діяльності, та початком прогресу у впровадженні штучного інтелекту в нових технологіях та його розвитку переважно у цьому напрямі.

Проблематика штучного розуму у фінансовій сфері представлена переважно в працях іноземних вчених, а саме : А. Бахрамірзе, М. Д. Феті та Ф. Пасіура [2] . Варто зазначити ,що трансформація банківської системи в тому вигляді, в якому ми її використовуємо спричинена розвитком саме штучного інтелекту. Банківські установи застосовують системи штучного інтелекту (СШІ) в страхуванні, в біржовій діяльності, управлінні власністю та залученні клієнтів онлайн-банкінгу, через чат-боти соціальних мереж та онлайн-месенджери. Впровадження ШІ в фінансову сферу дозволило б банкам скоротити свої витрати і покращити роботу відділень, відкрило б напрями шляхи залучення потенційних клієнтів, вивело надання банківських послуг на більш доступний рівень. Застосування онлайн-банкінгу, надання «швидких» кредитів, можливість оплати Near Field Communication (NFC) [1] забезпечили зручний і швидкий рівень сервісу та одночасне зростання попиту населення на послуги банків. Банківські відділення перестали бути єдиним каналом продажів. Більшість структур використовують штучних асистентів орієнтованих на вирішення 80% питань, які виникають у споживачів найчастіше, це дозволяє успішно обробляти запити клієнтів, інформувати про послуги і можливості, надавати технічну підтримку.

Штучний інтелект активно використовується банками в системі управління персоналом. Інтелектуальні технології контролюють рішення співробітників, негайно реагуючи на неправомірні дії, тим самим попереджаючи порушення законів банком. З появою зручних мобільних додатків стало простіше робити платежі і користуватися цілим спектром фінансових послуг: проведення різноманітних платежів, поповнення телефону, оплати послуг, купівлю квитків.

Перевагою безготівкових розрахунків є і те, що не потрібно носити з собою значні суми грошей, контроль обігу коштів з метою протидії та запобіганню легалізації готівкових коштів, боротьба з «тіньовою» економікою. Використання

ШІ сприяє автоматизації всіх важливих банківських послуг. Чат-боти, які використовують банки підвищують фінансову грамотність клієнтів, збільшують швидкість та якість сервісу, а головне зменшують затрати, оскільки не потребують оплати своєї праці та зникає потреба в використанні call-центрів. Основні переваги ШІ це точність в обробці даних, зменшення помилок при обробці великої кількості даних.

Розвиток технологій змінює способи ділового спілкування, обміну достовірною фінансовою інформацією [3]. З появою останніх форм бізнесу та зміною ділових відносин, технологій, змінюються технології ведення бухгалтерської та фінансової інформації, створення фінансової звітності .

З огляду на сказане, немає єдиної думки та достовірно правильного твердження щодо позитивного чи негативного впливу штучного інтелекту на людство. Технології ШІ можуть допомогти людині досягти ще однієї науково-технічної революції, а можуть і стати загрозою. Вони забезпечують суспільство необхідними елементами для життєдіяльності, тим самим роблячи його вразливим та залежним, майбутнє нашої країни буде залежати від подальшого розвитку штучного інтелекту (методи та функції його застосування в розвитку країни). На нашу думку, прийшов час вибрати та застосувати систему на основі алгоритмів системи штучного інтелекту, приймати інвестиційні рішення, пов'язані з фінансовими ринками та їх розвитку в майбутньому. Для того, щоб побудувати розумну систему, завжди необхідно створити дерево цілей, отже можемо зробити висновок, що цей напрям буде розвиватися на користь держави та забезпечувати розквіт з плином часу.

Література:

1. Розвиток фінтеху в Україні : перспективи з погляду на тенденції регулятора. URL : <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/37-1.pdf> (дата звернення: 29.09.2021 р.).
2. Розвиток штучного інтелекту: еволюційні процеси на міжнародному фінансовому ринку. URL : http://finukr.org.ua/docs/FU_18_08_020_uk.pdf (дата звернення: 29.09.2021 р.).
3. Можливості та перспективи використання штучного інтелекту в аудиті. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/91.pdf (дата звернення : 29.09.2021 р.).

Abstract: *An analysis of artificial intelligence, its role in the development of the financial system of countries and methods of its implementation. The development of artificial intelligence in the future is characterized. It is clarified what achievements we have today in this area, and the opportunities that open up for the further implementation of artificial intelligence methods.*

Keywords: *artificial intelligence (AI), financial services, online banking, chatbots, online messengers, technologies*

PROSPECTS OF DIGITAL FINANCIAL SERVICES IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGY OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

Badalov Alikhan Mehman oglu

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Head of the Department of Financial Management and Auditing

Lankaran State University, Lankaran, Azerbaijan

Shukurov Elgiz

Doctoral student of the Department of Economic Theory

Baku Business University, Baku, Azerbaijan

Abstract.: *The article states that the main goal of Azerbaijan's economic development strategy is to achieve sustainable economic growth and diversification of the economy through the development of the non-oil sector. One of the most important tasks in terms of achieving sustainable economic growth and economic diversification was to ensure the development of digital financial services. In this regard, the article examines the prospects of digital financial services in the economic development strategy of the Republic of Azerbaijan. The existing legislation in this direction was touched upon, problems and tasks were indicated, relevant analysis was carried out and results were given.*

Keywords: *digital financial services, digital transformation, electronic and mobile banking services, cash flow, financial inclusion, digital payment system*

The return to the liberated lands in Azerbaijan after the Second Karabakh War will have a special place in the history of post-conflict building in terms of speed and innovation, as well as in terms of funding from domestic sources. The current economic base, financial resources and human capital in Azerbaijan allow the country to move faster to achieve new, big goals in the coming years. In this regard, the main goal of Azerbaijan's economic development strategy is to achieve sustainable economic growth and diversify the economy through the development of the non-oil sector. Urgent measures have been taken to develop the non-oil sector in our country and reforms are being implemented. Strategic roadmaps, state programs on key sectors of the country's economy have been adopted, and economic development goals for the short, medium and long term have been identified. One of the most important tasks in terms of implementing the above is to ensure the development of digital financial services.

The application of digital technologies in finance, especially in payment services, creates conditions for increasing financial intermediation. The next stage of economic

development sets new tasks for the development of the financial and banking system [1]. In order to increase the future resilience of the economy, our country is expanding the use of digital payments. One of the seventeen UN goals for sustainable development until 2030, adopted by world leaders, including Azerbaijan, includes the creation of sustainable infrastructure, comprehensive and sustainable industrialization and the contribution to innovation.

The state's digital transition strategy should be based on comprehensive measures to ensure the country's transition to a digital economy. Initiatives aimed at strengthening public confidence in the digital economy are also important. The main directions of the strategy are the increase of digital skills, the establishment of public-private partnerships, the creation of innovation clusters, the development of the local market and financing mechanisms.

Strategic Roadmap for the Development of Financial Services in the Republic of Azerbaijan A strategic vision for the development of the financial sector in Azerbaijan until 2020 Practical work has been done in the country [2]. Thus, the quality of financial services in the country has improved and, along with increasing access to financial markets, conditions have been created for the financial system to increase access to its economic entities.

Reforms in the field of payment systems require expanding the scope and focusing on the regions of the country, more active use of the existing national payment system, the creation of a single electronic payment space throughout the country, increasing access to financial services for legal entities and individuals. As a logical consequence of systemic reforms, the Central Bank has formed a National Payment System with an architecture based on advanced technology and software. In order to reduce the risks of external threats to the operation of the national payment system, in 2015 AZIPS conducted operations through the Local Telecommunication Network in parallel with the platform of the international telecommunications network SWIFT, and as a result ensured the full sovereignty of the national payment system.

Of course, the integration of the country's economy into the world economy necessitates the formation of payment systems that meet modern technological

requirements and are based on modern international standards, and the implementation of consistent reforms in this area. In recent years, Azerbaijan has been actively working in the field of digital technologies and innovations. Undoubtedly, the state plays a key role in this development.

In order to make more efficient use of the components of the national payment system, the Central Bank has established a “Government Payment Portal” and the expansion of its infrastructure capabilities is always in the center of attention. State media such as “Electronic Government” portal, Automated Tax Information System, Interdepartmental Automated Information Search System are integrated into the system, as well as in bank branches served in “ASAN service” centers and mobile “ASAN service” buses to ensure payment through the Government Payment Portal infrastructure has been [3]. The state uses digital technologies as the main tool to improve the socio-economic situation of the population on the basis of the ASAN Agency.

Proceeding from the strategic goal of the State Program on Expansion of Digital Payments in Azerbaijan in 2018-2020, the cashless payment environment between citizens, businesses and government agencies has been significantly expanded, the volume of cash turnover has been reduced and the financial resources base of the banking sector has been strengthened.

In view of the stagnation in the banking sector after the sharp devaluation of the national currency in 2015, it is very important to revive the country's banking sector and stabilize their financial position by expanding the resource capacity of banks for this purpose. As a logical consequence of the reforms in the country's banking sector, banks have expanded their resource opportunities and focused on the real sector of the country's economy.

Although the payment card segment in the country is still lagging behind in terms of development compared to competing markets, there has been a dynamic development in this direction in the last decade. The number of payment cards has doubled since 2010 to 8.7 million. The number of transactions with payment cards increased by 3.5 times. In our opinion, in order to overcome the existing problems, regulators and market

participants in the country should make additional efforts to support the development of card processing infrastructure, as well as strengthen offers on relevant card products in the country's financial market to increase the availability of cards as a payment method. We believe that banks should significantly increase the availability of ATMs and POS terminals.

As a result of the pandemic, the demand for contactless payment instruments has accelerated sharply, accelerating the transition from cash to non-cash payments.

Although the global economy shrank in 2020 due to the COVID-19 pandemic, the volume of non-cash payments through e-commerce has increased significantly. Thus, the volume of credit card transactions in e-commerce increased by 62.4 percent, and debit cards - by 52.7 percent. This year, most of the non-cash payments in Azerbaijan fell to e-commerce transactions.

Based on international experience, we can say that digital transformation and technological innovations have the potential to modernize access to financial services for the population of Azerbaijan.

In our opinion, at this stage, increasing access to banking services and more efficient access to financial resources, increasing the financial inclusion of the population using the network of agents for electronic and digital financial services should be considered a priority.

Taking into account the current situation and expectations for the next year, the Central Bank can solve the problems in this direction by implementing a medium-term easing strategy for reserves and capital requirements.

Literature

1. Decree of the President of the Republic of Azerbaijan “On additional measures related to the deepening of reforms in the financial and banking system in the Republic of Azerbaijan”. Baku city, March 1, 2005 № 205.

2. Strategic Roadmap for the development of financial services in the Republic of Azerbaijan. Decree of the President of the Republic of Azerbaijan dated December 6, 2016.

3. Order of the President of the Republic of Azerbaijan on approval of the “State Program on expansion of digital payments in the Republic of Azerbaijan in 2018-2020”. 26.09.2018.

Анотація: У статті зазначено, що головною метою стратегії економічного розвитку Азербайджану є досягнення стійкого економічного зростання та диверсифікації економіки шляхом розвитку нафтового сектору. Одним із найважливіших завдань з точки зору досягнення сталого економічного зростання та диверсифікації економіки було забезпечення розвитку цифрових фінансових послуг. У зв'язку з цим у статті розглядаються перспективи цифрових фінансових послуг у стратегії економічного розвитку Азербайджанської Республіки. Було торкнено чинне законодавство в цьому напрямку, зазначено проблеми та завдання, проведено відповідний аналіз та надано результати.

Ключові слова: цифрові фінансові послуги, цифрова трансформація, електронні та мобільні банківські послуги, грошовий потік, фінансова інклюзія, цифрова платіжна система.

PROSPECTS OF CONTRAST TOURISM - ON THE EXAMPLE OF AZERBAIJAN

Bayramov Murad teacher

Lankaran State University,

Lankaran, Azerbaijan

Huseynli Nuran Senior Lecturer

Lankaran State University,

Lankaran, Azerbaijan

Abstract: *The concept of contrast tourism will emerge as a combination of many innovative ideas, as well as an important type of tourism in terms of future tourism development, as well as the concept of tourism, as well as sharp differences between kitchens, orographic differences, etc. should be studied and noted as a separate type of tourism.*

Key words: *Contrast tourism, strategy, state programs, entrepreneurship, finance.*

The concept of contrast tourism will emerge as a combination of many innovative ideas, as well as an important type of tourism from the perspective of the future development of tourism, as well as the concept of tourism. The contrast that has accompanied tourism for years will be explored more closely here in large cities where futuristic style and antiquity, rich and poor neighborhoods, as well as sharp differences between cuisine, orographic differences, etc. must be explored and noted as a separate type of tourism. Contrast tourism should be singled out as a separate species in the 21st century, when such ecological, climatic and other differences are likely to increase.

While tourism is the best way for people to spend their time, countries are making an economic profit. [1] We can note that tourism is a socio-economic phenomenon in the sense of profit and profitability. There are many types of tourism depending on the number of participants, the scope of activities and many different parent systems.

Tour operator - a tourism organization engaged in the development of tourism products, assembling tours, organizing advertising and promotion of tourism products in

the market, determining the price of tours and selling them to a travel agent for sale under its license. [2] We think that it will be very easy for tour operators to develop and present a contrast tourism product and monitor its promotion. Thus, naturalness comes to the fore, and the nuance to be taken into account is that it will be an easy process to create an atmosphere that will give an antonymous feeling from one destination to another, following the basic principles of tourism, without tiring them as much as possible, mainly for tourists using short or medium distances.

At present, a program for the development of domestic tourism is being formed and conceptual approaches are being identified Domestic tourism is valued all over the world, but this is only a temporary problem posed by the post-pandemic. In the coming years, the goals will again be given to the development of international tourism. Given that tourism is already a relatively expensive industry, the demand of tourists to walk two destinations at the same time, as well as to feel as different emotions as possible, should be met and a tourism product should be developed accordingly. There are new responsibilities in the field of tourism, the most creative of which is to be able to respond to new challenges without tiring the tourist.

Continuous measures taken to study and expand tourism resources, organize necessary services to meet the needs of tourists and bring them up to modern standards, expand sanatorium-resort opportunities, increase the number of hotels and other tourism facilities, increase tourist routes are yielding real results [4]. When studying tourism resources, it is possible to take the contradictions, their specifics and take them to a new level of contrast tourism, taking into account gastronomic, orographic, national cultural, climatic and other differences. In addition, government programs will provide better visibility and innovative mobility with the opening of new routes, as well as increase government regulation and entrepreneurship, and pave the way for the use of financial resources.

Being located at the crossroads of cultures for centuries, Azerbaijan has played a leading role in understanding between religions and civilizations, forming a deep historical base in this regard. [5] There are opportunities for contrast tourism in our country for several tourist routes. One of them is the bright, beautiful central streets and

avenues of Baku, distinguished by its historical sites and innovative futuristic style. On the other hand, the city of Lankaran, located in the middle of the sea and mountains. It would be possible to do this on foot or by bicycle to observe the climate change as you go from the plains to the mountains and to increase the level of possible emotions to make it last longer. [4]

In view of all this, it is worth noting that contrast tourism will become more widespread as a new type of tourism, as well as will mark international tourism as a possible innovative perspective. Countries will earn enough money from tourism exports and new jobs will also contribute to the growth of economic turnover.

Satisfactory income from tourism in Azerbaijan will be felt when the number of tourists reaches 10 million a year. Because the facts show that the inflow of foreign currency brought by this industry is strong.

Literature:

1. <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/turizm-nedir-ve-cesitleri-nelerdir-turizm-onemi-hakkinda-bilgi-41816878>
2. Dual Vocational Education and Training Pilot Creation (EDVET) project in the fields of agriculture and tourism of Gabala, Ismayilli and Gakh regions. February 2019
3. Azerbaijan is preparing a 4-year strategy for domestic tourism. . <https://report.az/turizm/azerbaycanda-daxili-turizm-ucun-4-illik-strategiya-hazirlanir/>
4. <http://ikisahil.com/post/116113-turizm-senayesi-chox-genish-imkanlara-malik-olmalidir>
5. https://azertag.az/xeber/Prezident_Ilham_Aliyev_Multikulturalizm_Azerbaycanda_heyat_terzidir-918878.

Анотація: Концепція контрастного туризму виникне як поєднання багатьох інноваційних ідей, а також важливого виду туризму з точки зору майбутнього розвитку туризму, а також концепції туризму, відмінностей між кухнями тощо. Орографічні відмінності необхідно вивчати та відзначати їх як окремий вид туризму.

Ключові слова: контрастний туризм, стратегія, державні програми, підприємництво, фінанси.

UNIVERSITY-BUSINESS-GOVERNMENT RELATIONS IN POSTINDUSTRIAL ECONOMY: PERSPECTIVES AND PROBLEMS

Hasan Rahimli,
PhD candidate
Lankaran State University
Lankaran, Azerbaijan

***Abstract:** In a post-industrial economy, knowledge is the most important economic resource. The socio-economic development of modern society depends on innovations in research and development. In a post-industrial society, research institutions and especially universities are the leading elements in both the development of human capital and the commercialization of science. In today's information society, the relationship between universities and the economy is growing. University-business cooperation makes an important contribution to the process of knowledge commercialization and raises the level of innovation. University-business-government relations benefit all three parties and influence the formation of an innovative economy.*

***Keywords:** postindustrial economy, university-business relations, innovative economic growth, model of innovations.*

The role of knowledge in the economic life of society has never been more relevant and important at any stage of history. In other words, knowledge has not always been considered an important factor for the economy. Only after the 60s and 70s of the twentieth century (social philosophers J.Galbraith, D.Bell, A.Toffler and other researchers called this period "postindustrial society", "information society", "electronic society", "digital society", "postmodern society", "knowledge society", "post-capitalist society", "virtual society" etc.) in the qualitatively new stage of economic development, knowledge has become the most important element of the economic system. The most important elements of the new society are science, education and innovation.

In the post-industrial period, universities are becoming the main social and economic institutions of society. Science benefits the economy only when it acts as a source for innovation and when the commercial realization of scientific knowledge is possible. In a post-industrial society, research institutions and especially universities are the leading elements in the process of commercialization of science. In a knowledge-based economy, universities are called "University 3.0" and this number indicates the number of university missions: 1.0 - education only, 2.0 - education and research, 3.0 - education, research and commercialization of knowledge.

The science-education-business or science-education-production triangle forms the basis of the knowledge economy. The effectiveness of universities in the innovation and knowledge market depends on several factors, the most important of which are the commercialization of knowledge and the close connection of universities with the business world. There are different levels of connection of universities with the business world. There are forms of cooperation for each level of university-industry relations.

Table 1 - A typology of university-industry links, from higher to lower intensity
(source: Jose Guimon, 2013)

High (Relationships)	<i>Research partnerships</i>	Inter-organizational arrangements for pursuing collaborative R&D, including research consortia and joint projects
	<i>Research services</i>	Research-related activities commissioned to universities by industrial clients, including contract research, consulting, quality control, testing, certification, and prototype development
	<i>Shared infrastructure</i>	Use of university labs and equipment by firms, business incubators, and technology parks located within universities
Medium (Mobility)	<i>Academic entrepreneurship</i>	Development and commercial exploitation of technologies pursued by academic inventors through a company they (partly) own (spin-off companies)
	<i>Human resource training and transfer</i>	Training of industry employees, internship programs, postgraduate training in industry, secondments to industry of university faculty and research staff, adjunct faculty of industry participants
Low (Transfer)	<i>Commercialization of intellectual property</i>	Transfer of university-generated IP (such as patents) to firms (e.g., via licensing)
	<i>Scientific publications</i>	Use of codified scientific knowledge within industry.
	<i>Informal interaction</i>	Formation of social relationships (e.g., conferences, meetings, social networks)

A scientific product is the result of a long process that goes from fundamental research to the commercial stage. University-industry cooperation is an important component of the innovation process. The linear model of innovation demonstrates the process of innovation-based research conducted at universities, government research institutes, or private R&D laboratories and their use for civilian or military purposes.

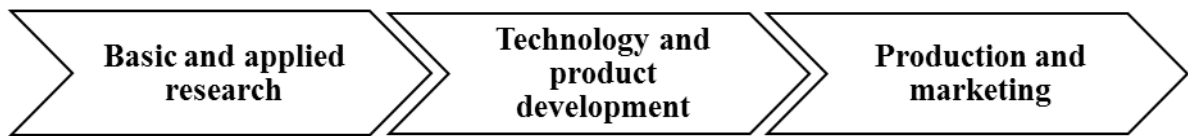

Fig. 1 - The linear model of innovation

But in the non-linear models of innovation, it is recognised that science emerging in universities and technology emerging in industry are often separate entities. Indeed, there exist lags between science and technology that are more or less wide depending on the technologies. The objective of knowledge transfer is to optimise the innovation process that is systemic, non-linear, and involves diverse quadruple helix innovative actors, among which university-industry actors [9, p.3].

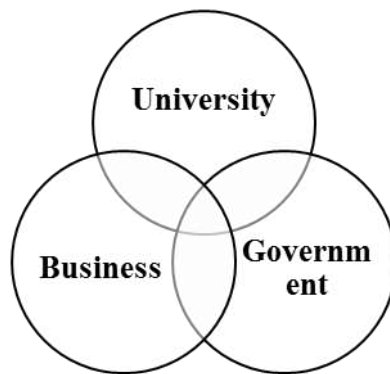

Fig. 2 - The non-linear model of innovation.

The most important subjects of the postmodern innovation system are universities that produce science, firms where the knowledge produced is converted into a product or technology and commercialized, and the state mechanism that regulates this system. The more harmonious and efficient this trio works, the greater their contribution to the economic system will be. University-business cooperation is understood as any sort of interaction between higher education institutions and business for mutual benefit and is considered an essential driver of knowledge-based economies and societies. This means that university-business cooperation not only helps individual organisations to address some of their most pressing challenges, such as the need of funding and innovation, but it can also have a significant impact upon the regional economy in which they operate [8, p.31].

The benefits of university-business-government cooperation to universities are as follows:

- obtain additional financial resources and implement joint projects with the industry (government grant for research & Industrial funding for research assistance, lab equipment, etc.);
- create internships for students and staff and take advantage of industry opportunities;
- in-depth study of the labor market and job creation for graduates;
- participate in solving practical economic problems and Contribute to regional or national economy;
- academics' quest for recognition or achieve eminence;
- personal financial gain for academics;
- business opportunity, e.g. exploitation of research capabilities and results or deployment of IPR to obtain patents;
- discover new knowledge/test application of theory;
- obtain better insights into curricula development;
- expose students and faculty to practical problems;
- applied technologies;
- publication of papers;
- shift in knowledge based economy (growth in new knowledge);
- promote innovation (through technology exchange).

The benefits of university-business-government cooperation to the business world are as follows:

- use the scientific potential of the university and carry out research work;
- gain the opportunity to scientifically and systematically analyze the results of practical activities;
- to train and improve the skills of workers in the industry;
- gain a competitive advantage by bringing scientific innovations to the industry;
- national incentives for developing such relations such as tax exemptions and grants;

- increase opportunities for staff selection;
- enhance the technological capacity and economic competitiveness of firms;
- to have the opportunity to improve technology;
- commercialize university-based technologies for financial gain;
- risk reduction or sharing;
- enhancement of corporate image.

The state also has its own interests in university-business cooperation:

- increase employment;
 - rapid development of education and acceleration of scientific and technical progress at the national level;
 - protection of sustainable development;
 - to achieve innovative economic growth;
 - accelerate the development of strategic systems that are important for the state,
- etc.

Literature:

1. Əliyev, Ş.T. Xüsusi iqtisadi zonaların tətbiqi problemləri [Problems of application of special economic zones]. Bakı: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondu, 2012. - 360 s. [in Azerbaijani].
2. Jose Guimon. Promoting University-Industry Collaboration in Developing Countries. The Innovation Policy Platform. World Bank, 2013.
3. Measuring the Impact of University Business Cooperation. Final Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2014.
4. Rahimli.H. Evaluation of the role of intellectual capital in innovative economic growth in the framework of knowledge economy. “Вісник аграрної науки Причорномор’я” (“Ukrainian Black Sea region agrarian science“), 2021, pp. 110-119.
5. Rəhimli H. (2021), Müasir universitet modelinin formalaşması şəraitində elm, təhsil və istehsalın vəhdəti. [Integration of science, education and production in the formation of a modern university model]. Geostrategiya, №3 (63), səh, 149-154. [in Azerbaijani].
6. Rəhimli H. (2021), Sahibkarlıq universitetlərinin insan kapitalı və sosial kapitalın inkişafında rolu. [The role of entrepreneurship universities in the development of human capital and social capital]. AMEA-nın Xəbərləri. İqtisadiyyat seriyası (may). [in Azerbaijani].
7. Samuel Ankrah, Omar Al-Tabbaa. Universities—industry collaboration: A systematic review. Scandinavian Journal of Management. January 2016.
8. The State of University-Business Cooperation in Europe. Final Report. European Union, 2018.

9. University-industry collaboration. A Policy Brief from the Policy Learning Platform on Research and innovation. European Union, 2020.

10. Wissema, J.G. Advancement in the 3rd Generation University areas: At the same time, balancing the administration of universities. Northampton, MA: Edward Elgar, 2009. 478 p.

11. Wissema, J.G. Threat or Opportunity? From the Humboldt University to a Third Generation University Model. University Prospects. 2014.

***Анотація:** У постіндустріальній економіці знання є найважливішим економічним ресурсом. Соціально-економічний розвиток сучасного суспільства залежить від інновацій у дослідженнях і розробках. У постіндустріальному суспільстві науково-дослідні установи і особливо університети є провідними елементами як у розвитку людського капіталу, так і в комерціалізації науки. У сучасному інформаційному суспільстві посилюються відносини між університетами та економікою. Співпраця університету та бізнесу робить важливий внесок у процес комерціалізації знань та підвищує рівень інноваційності. Відносини університет-бізнес-влада вигідні всім трьом сторонам і впливають на формування інноваційної економіки.*

***Ключові слова:** постіндустріальна економіка, відносини між університетом і бізнесом, інноваційне економічне зростання, модель інновацій.*

ENSURING A COMPETITIVE ADVANTAGES MARKETING STRATEGIES

Telman Imanov,

Doctor of Economic Sciences, Professor

Lankaran State University

Lankaran, Azerbaijan

Lankaran State University

Turana Ahmadova

PhD of Economics Sciences, Associate Professor,

Lankaran, Azerbaijan

***Abstract:** The integration of the country's economy into the world economy, the strengthening of globalization trends have made the problem of competitiveness of economic entities especially urgent. Taking into account the reconstruction and prosperity of the republic's economy in the post pandemic period, today for sustainable and sustainable development, also to ensure an increase in the income of the population in the territories liberated from occupation have a major importance formation of a competitive non-oil sector. Also ensuring the competitive advantage of economic entities in the republic proper management of marketing strategies and implementation issues are distinguished by their topicality.*

***Key words:** competition, competitive advantage, enterprise, marketing strategy, economic entities.*

The competitiveness of economic entities is possible due to the effective use from competitive advantages. In order to ensure the competitiveness of economic entities, it is

necessary to bring it to a superior position in sustainable competition (sustainable competitive advantage - SCA). In addition, research by M. Porter [5] shows that the competitive advantages gained in the domestic market allow firms to operate successfully in international markets.

Resources that will provide a competitive advantage have to be following features:

- Creates value for customers;
- Have unique or rare quality;
- It is impossible to be repeated by competitors [2].

Creating a sustainable competitive advantage is possible due to belong company and easy non-repetitive resources. Porter identifies two ways for a firm to create a competitive advantage over its competitors: “Although each company has a number of strengths and weaknesses compared to its competitors, they can generally have two competitive advantages: low costs and product differentiation. The importance of a company's strengths and weaknesses is ultimately determined by its ability to minimize costs compared to competitors and achieve greater product differentiation” [2]. This provision is confirmed by the rating of success factors compiled by J. Beraks:

Table 1.

Rating of success factors

Success factors	%
Competitive price	65.1
Quality of product	54.7
Knowing the needs and demands of the consumer	33.5
Presentation of roduct / service	29.6
Close contact with customers	29.2
Quick response to consumer needs	26.4

Source: [5]

As can be seen from the rating of success factors, the main success factors of economic entities are related to the price and quality of the product. Other factors can be related to the price and quality of the product in general.

Cost minimization strategy. Researches [3] shows that in developing countries such as Azerbaijan, economic entities should use a cost-cutting strategy for succeed in the foreign trade. Minimization of costs, which are a means of gaining a competitive advantage, affects the competitiveness of economic entities in two ways:

1. Formation opportunities for low-cost economic entities to lower prices compared to competitors and hence have price competitiveness than competitors.
2. Low costs allow economic entities to have more free funds than their competitors and this allows them to finance new projects and expand their businesses.

So, the main task facing businesses that want to gain a competitive advantage is to achieve the minimum possible costs. To do this, to identify the main factors influencing the formation of costs, to analyze them and need lowered as much as possible. Factors affecting costs and their levels of impact from area to area and even varies from enterprise to enterprise and it is possible them summarized as follows (Figure 1):

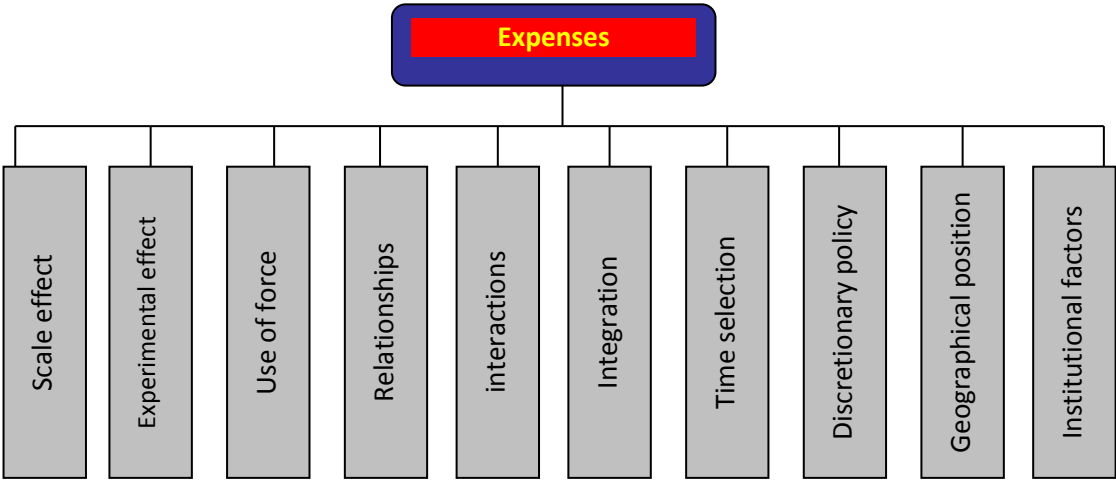

Figure 1. Cost minimization factors [1].

Differentiation strategy. Product differentiation differs from competing products due to its valuable features for the customer. In this case, the company can use the superior features of the product to set a higher price than competing products. The factors that differentiate a company's product are almost the same as the factors that affect costs, but their sequence of significance in terms of differentiation is different:

- discretionary policy of the enterprise;

- relationships (internal and external);
- time selection; location area;
- mutual relations;
- exchange of experience, knowledge and technology;
- integration;
- scale;
- institutional factors.

Of course, product differentiation measures require additional costs from the business entity and ultimate, its requires from company to set a higher price for the product. If the differentiated features of the product are valuable to buyers enough to pay an additional amount, then the differentiation strategy will be considered successful. Therefore, the cost of differentiation by the company should not be higher than the value provided by the buyers of the features provided to the buyer through the differentiation. Figure 2 shows the general differentiation directions of the company.

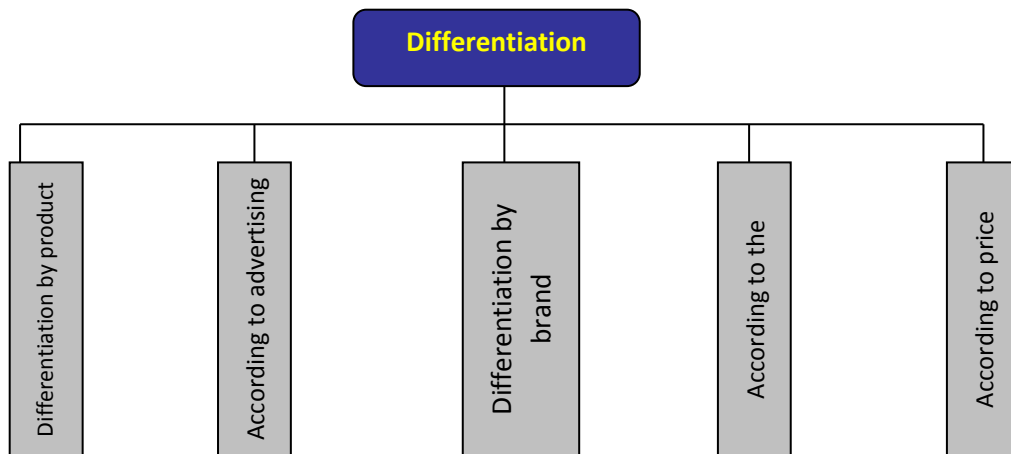

Figure 2. Proposal differentiation factors of proposal [2].

There is also a focusing strategy on creating a sustainable competitive advantage and the difference between this strategy and the two strategies we have mentioned is that it focuses on a narrow area within the field. “A company that chooses a concentration strategy chooses a specific segment or group of segments and focuses its activities exclusively on this segment or group of segments. It wants to achieve a certain competitive advantage in these segments by optimizing its strategy according to the target segments, although the company may not have a common competitive advantage

in all areas” [1]. There are two types of concentration strategies: cost focusing and focus on differentiation. The focusing strategy has many advantages over other strategies designed to serve a wider market and the most important of these is that a company that implements a focusing strategy is better able to identify and meet the characteristics and needs of a particular segment than its competitors (is considered those who present a common strategy for the entire market).

Gain competitive advantage of economic entities in national and international markets depends from which level they activate the determinants of competitiveness.

The success of economic entities in markets where success is achieved through competition start through proper management at the strategic, tactical and operational levels. In order to achieve the goals of economic they should be develop and implement appropriate marketing strategies.

Literature:

1. Портер М. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость. Пер. с англ. Москва: Альпина Бизнес Букс, 2005, 715 с.

2. Философова Т.Г. Быков В.А. Конкуренция и конкурентоспособность, Москва, ЮНИТИ-ДАНА, 2007, 271 с.

3. Fung H., Gao G., Lu J., Mano H. Impacts of Competitive Position on Export Propensity and Intensity: An Empirical Study of Manufacturing Firms in China // Munich Personal RePEc Archive, 2007, 23p.

4. Magdolna E. Corporate Competitiveness – Conclusion of some investigations // Periodica Polytechnica ser. soc. man. sci. Vol.10. No 2. 2002. p. 285-301

5. Porter M. The Competitive advantage of nations, London: The Macmillan Press Limited, 1990, 648 p.

6. The Global competitiveness Report 2009-2010. 2009. World Economic Forum. 2007. 479p.

***Анотація:** Інтеграція економіки країни у світове господарство, посилення тенденції глобалізації зробили проблему конкурентоспроможності суб'єктів господарювання особливо актуальною. Враховуючи відбудову та процвітання економіки республіки в постпандемічний період, формування такого конкурентоспроможного нафтового сектору на наших звільнених територіях є сьогодні важливим для сталого розвитку та підвищення доходів населення. Актуальністю також виділяються питання правильного управління та реалізації маркетингових стратегій, що забезпечують конкурентну перевагу суб'єктів господарювання в республіці.*

***Ключові слова:** конкуренція, конкурентні переваги, підприємство, маркетингова стратегія, суб'єкт господарювання.*

ВПРОВАДЖЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В СИСТЕМУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Ю.В. Волосюк,
канд. тех. наук, доцент
кафедри інформаційних систем і технологій,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Т. С. Пісоченко,
канд. екон. наук, асистент
кафедри інформаційних систем і технологій,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: Розглянуто поняття діджиталізації та впровадження цифровізації в систему бухгалтерського обліку.

Ключові слова: діджиталізація, цифровізація, оптимізація, оцифрування.

Сьогодні багато підприємців задаються питанням, як покращити діяльність компанії. І це, на перший погляд, є особливо складним питанням у сфері бухгалтерського обліку. Роботи багато, кожне підприємство постійно удосконалюється, тому не обхідно вносити оптимальні зміни у роботу бухгалтерів та бухгалтерського обліку в цілому, робити це необхідно швидко і акуратно. Тому ми розглянемо, що потрібно зробити, щоб підвищити ефективність роботи бухгалтерів і які інструменти можуть у цьому допомогти?

Пошуком найкращого рішення, яке буде відповідати потребам компанії є діджиталізація. Діджиталізація – це впровадження найсучасніших технічних рішень, які гарантують підтримання найвищої якості обслуговування підприємств при оптимізації використання ресурсів. Часто це пов'язано з модернізацією існуючого бізнес-плану та способу роботи, але завжди приносить нові ідеї в роботу організації, покращення внутрішньої та зовнішньої комунікації та значне прискорення доступу до інформації [1].

Удосконалення процесів цифровізації на підприємстві в першу чергу використовується для підвищення ефективності роботи. Починаючи робочий день, кожен співробітник повинен мати план дій, який дозволить виконати всі необхідні завдання вчасно.

Завдання потрібно виконувати в порядку від найважливіших до менш

значущих. Завдяки виконанню найскладніших підпунктів на початку, працівник плавно переходить до наступних, маючи відчуття добре виконаної роботи. У цей момент також варто звернути увагу на необхідність зосередитися на одному виді діяльності замість п'яти відразу. Тільки так можна підтримувати високий рівень концентрації. Тому реалізація розумно поставлених цілей призводить до того, що ефективність роботи бухгалтера значно підвищується. Нова організація роботи може ефективно підтримуватися сучасним цифровими технологіями.

Сучасним бухгалтерам доводиться займатися не тільки своїми щоденними обов'язками, а й постійно адаптувати роботу до змін нормативних актів, тому бухгалтерський облік є інноваційним. Бухгалтерський облік удосконалюється та з кожним разом оцифровуються, підтримуються найновішим програмним забезпеченням. Бухгалтер сьогодні може консультувати з поточних питань та вести облік за допомогою смартфона, і це є досить зручно. Але цього ще не достатньо і щоб оптимізація процесів була успішною, потрібні відповідні спеціалізовані інструменти, які відповідатимуть потребам підприємств. Впровадження новітніх програм допоможуть вирішити усі організаційні труднощі, які можуть постати перед сучасними бухгалтерами.

Правильно проведена оптимізація в бухгалтерії дасть можливість більш ефективно працювати. Сучасні рішення дозволяють бухгалтерам контролювати все, маючи потрібні дані під рукою. Запровадження нових змін швидко принесе користь кожному підприємству та дозволить їм стати більш конкурентоспроможними на ринку праці.

Література:

1. Digitalizacja i automatyzacja przedsiębiorstw. URL : <https://finance-consulting.pl/uslugi/digitalizacja-i-automatyzacja-przedsiębiorstw/> (дата звернення 28.10.2021)
2. Księgowość. URL : <https://finance-consulting.pl/uslugi/ksiegowosc/> (дата звернення 28.10.2021)
3. Nowoczesne planowanie w biurze rachunkowym. URL : <https://www.infor.pl/biura-rachunkowe/prowadze-biuro/3594094,Nowoczesne-planowanie-w-biurze-rachunkowym.html> (дата звернення 28.10.2021)

ГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Н.Г. Шарата,
д-р пед. наук, доцент,
доцент кафедри українознавства,
Миколаївський національний
аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Т.В. Березовська,
канд. істор. наук, доцент,
доцент кафедри українознавства,
Миколаївський національний
аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

Анотація: розглянуто проблему висвітлення основних засад сталого розвитку в гуманітарному курсі вищого навчального закладу.

Ключові слова: споживацька система, перетворення суспільства, цілісна картина світу, збереження довкілля, екосистема.

Усе частіше людство відчуває свою цілісність, відповідальність перед майбутнім і нагальну потребу відповідати на виклики часу. Сьогодні, зважаючи на світову пандемію, ми замислюємося над необхідністю діяти виважено та обережно. Розвиток новітніх технологій змінює свідомість людства, але, на жаль, це має технічний, а не глибинний моральний характер.

Діяльність із перетворення суспільства повинна спиратися на загальнотеоретичні та методологічні основи, невід'ємною складовою яких є світоглядний аспект, що визначає стратегічні цілі, засоби, цінності, програму реалізації [1]. Процес трансформації, що передбачає зміни в економічній сфері, орієнтації на сталий розвиток, викликає закономірні зміни в світоглядних орієнтирах. Це обумовлено цілою низкою факторів, які детермінуються змінами в соціумі як процесом [2]. На нашу думку, найголовнішою проблемою для прийдешніх поколінь у цьому контексті є проблема збереження довкілля (а можливо й життя в цілому).

Для того, щоб відчувати відповідальність перед майбутнім замало лише нанотехнологій. Потрібен новий погляд на майбутнє, а головне майже чуттєве відчуття збалансованості розвитку світу, усвідомлення балансу між задоволенням

сучасних потреб людства і захистом інтересів (а можливо і здорового існування) майбутніх поколінь.

Безумовно, університетська освіта передбачає вивчення екологічних дисциплін. А сьогодні ми все частіше говоримо про циркулярну економіку та екологічну інженерію. Але досягнути помітних результатів в цьому напрямку можна лише комплексно, орієнтуючи здобувачів вищої освіти на вміння оцінювати світ як цілісність. І тут слід замислитися над зміною парадигми викладання гуманітарних дисциплін, виходячи із основних засад сталого розвитку. Сталий або збалансований розвиток не схема, не механізм і не технічна проблема. Це система зміни свідомості людства, яка декілька століть розглядала природу і довкілля як інструмент для задоволення власних зростаючих потреб. Як цілком слушно зауважував Мартін Хайдеггер «природа з об'єкта споглядання перетворилася в об'єкт експлуатації»[3].

Що ж сьогодні повинні зробити викладачі гуманітарних дисциплін, щоб разом з економістами та екологами якісно змінити свідомість сучасної молоді людини на користь гармонійних стосунків з навколишнім середовищем. Як прищепити почуття людяності і спадковості поколінь, відчуття цілісності світу і безперервності людського існування. Принципи збалансованого розвитку повинні поєднуватися із загальнолюдськими моральними принципами, відповідальністю перед теперішнім і майбутнім поколінням [5]. Таким чином, сьогодні виникає необхідність зміни всієї філософії мислення.

Потрібно зазначити, що структура курсу історія України у закладі вищої освіти, зокрема аграрному, має бути спрямована на удосконалення знань щодо сутності і значення історичних процесів, формування у майбутніх фахівців аграрно-промислової сфери загальноосвітнього рівня, прагнення до самовдосконалення, любов до національних духовних цінностей, тобто набуття загальних компетентностей, що полягають у здатності зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії. Курс історії України поділено на три модулі, і найцікавішим для здобувачів вищої освіти і другий змістовий модуль «Нова історія та культура

України». На прикладі вивчення однієї із тем модуля «Історична модель розвитку Південного регіону» ми продемонструємо, як спробували сформувати у здобувачів вищої освіти базові знання з проблем взаємодії людини і навколишнього середовища за допомогою сюжетів, що відповідають сучасній проблематиці сталого розвитку.

Під час вивчення курсу «Історія України» на першому курсі, слід зосереджувати увагу здобувачів вищої освіти на сюжетах, що відповідають сучасній проблематиці сталого розвитку. Для нашого, південного регіону, таким сюжетом стає життєдіяльність В.П. Скаржинського, великого землевласника, що своїм неймовірним зусиллям перетворював степові ділянки на справжні оази. Він все життя займався лісонасадженням і травосіянням. І тут важливо підкреслити, що насаджені їм ліси він не мав змоги побачити за своє життя. Але він добре дбав про майбутнє і робив це для прийдешніх поколінь.

В.П.Скаржинський став першим серед південних поміщиків, хто дослідив степові особливості причорноморської землі. І сьогодні викликає захват його талант чітко визначати степові ділянки під лісонасадження та висадження фруктових дерев. Неначе пророчий наказ ми сприймаємо його основне гасло «не беріть природу силою і все буде добре».

Звичайно, перейти від парадигми бути багатим і щасливим до парадигми щастя нам і нашим нащадкам за одними директивами неможливо. Слід створити цілу систему морального виховання, починаючи з дитячого садочка і спрямовану на гармонійний союз з природою. Питома вага в цьому процесі лягає на вищу освіту. Саме тут повинно вкорінитися в свідомість молоді поняття тісного взаємозв'язку минулого, сьогодення, прийдешнього. Саме в свідомому віці повинен сформуватися баланс між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь.

Без інсталяції в свідомості фактів і подій, їх глибокого усвідомлення та осмислення процес простого засвоєння інформації не досягне головної мети сталого розвитку. Між тим історично так склалося, що землеробська цивілізація завжди була основною на землях України. Сам архетип та соціополітична

культура нації були сформовані українським селянством. Отже, навіть на підсвідомому рівні сталий, збалансований розвиток, дбайливе ставлення до землі, оточуючого середовища є цілком природним для українця. Разом з тим вікова народна мудрість. єднання з природою піддалося руйнівній деформації споживацького ставлення до оточуючого середовища. І наслідки цього ставлення ми намагаємося подолати.

Література:

1. Идентичность как навигатор сознания / Х.Г.Тхагапсов, Л.М.Мосолова, Н.В.Леонов. Санкт-Петербург, 2016. С.124
2. Бауман З. Текущая современность. Санкт-Петербург: Питер, 2008. С.45
3. Хайдеггер М. Введение в метафизику. Санкт-Петербург :НОУ «Высшая религиозно-философская школа, 1998. 302 с.
4. Герасимчук З.В. Стимулювання сталого розвитку регіону: теорія, методологія, практика: Монографія /Герасимчук З.В., Поліщук В.Г. Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2011. С.12.
5. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку. Навчально-методичний посібник. Київ: ДП «Принт-Сервіс», 2016. С.109.

Abstract: the problem of covering the basic principles of sustainable development in the humanities course of higher education is considered.

Key words: consumer system, transformation of society, holistic picture of the world, preservation of environment, ecosystem.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У ВИКОРИСТАННІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Т. М. Борко,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри економічної

теорії і суспільних наук,

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

Є. О. Таранець,

здобувач вищої освіти факультету менеджменту

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

Анотація: Поняття «право власності», хоча і є чітко визначеним, але несе за собою проблемні питання. Серед них видача довіреності за законний документ права власності, невизначеність щодо прав на інформацію та правила щодо набуття права власності. Кожна з цих проблем має своє рішення при детальному вивченні.

Ключові слова: власність, правове регулювання, право власності, інформація, довіреність.

Для початку розкриття теми необхідно визначити поняття «власності». В загальному розумінні цей термін вживається, як юридичне і фізичне володіння річчю, майном, цінними паперами та іншими матеріальними і нематеріальними благами людиною за умови, що інші люди не претендують на них, тобто вважають їх чужими.

Майнові права і право власності, хоча й звучать як синоніми і є подібними за значенням, мають під собою різне підґрунтя. Майнові права вбачаються саме як права юридичних або фізичних осіб, а право власності як сукупність правових норм щодо володіння, розпорядження, користування матеріальними і нематеріальними благами. Але за думкою Ріша Алоїза дані поняття можна ототожнити [1].

Наголосимо, що особливість майнового права як об'єкта – його ідеалістична природа – не узгоджується із сутністю речової природи права власності, багато в чому суперечить їй. Проблема прав власності полягає в тому, щоб юридично злагодити цю суперечність – це є необхідною умовою визнання майнового права об'єктом взагалі [2, с. 318].

Проблеми правого регулювання щодо права власності висвічуються в статтях 316 (Поняття права власності), 317 (Зміст права власності) Конституції України, а також в детальних розборах даних статей на офіційному сайті Конституційного суду, що свідчить, про дійсну наявність проблеми і необхідності спроб її вирішення.

До Верховного суду України наданий позив про видачу довіреності на розпорядження транспортним засобом для набуття права власності, згідно з яким, винесено рішення: «Видача довіреності на володіння, користування та розпорядження транспортним засобом без належного укладання договору купівлі-продажу цього транспортного засобу не вважається укладеним відповідно до закону договором та не є підставою набуття права власності на транспортний засіб особою, яка цю довіреність отримала» [3]. Даний позив свідчить, що в країні наявне незнання правил правового регулювання договірних відносин у контексті права власності.

Главою 24 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) регулюється питання про набуття права власності. Визначені в Кодексі способи набуття права власності стосуються всіх форм права власності. Всі підстави набуття права власності мають бути не забороненими законом, тобто правомірними. Право власності вважається набутих правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом (ч. 2 ст. 328 ЦК). Щоб можна було встановити право власності на річ, вона повинна існувати. Отже, річ насамперед має бути створена, і створення нової речі є підставою для виникнення права власності на цю річ [4].

При всьому цьому, не можна забувати про те, що право власника не може становити шкоди суспільству. Це закріплено у нормах Конституції України, згідно зі ст. 41: «... використання власності не може завдавати шкоди правам. Свободам і гідності громадян, інтересам суспільства» [5].

Багато питань становить у собі право володіння інформацією. Велика кількість академічно недоброчесних людей ставить під загрозу об'єктивність права власності щодо інформації. Це питання стосується дійсно ґрунтовних статей, досліджень і т. д. Можливо, було б доцільно з точки зору визначення вартості інформації вести мову не про конфіденційну інформацію, а про інформацію з обмеженим використанням, тобто про інформацію, яка має особливий правовий режим використання [6, с. 18].

Але існує точка зору, що заперечує навіть можливість встановлення права власності на інформацію. Але не зважаючи на це інформація визнана окремим, відмінним від речі об'єктом цивільних прав, згідно ст. 177 Цивільного кодексу України [7].

Література:

1. Ріш Філіпп Алоїз. Майнові права як об'єкти заставних відносин (порівняльні аспекти) : дисертація/НАН України; Ін-т держави і права ім В. М. Корецького. Київ, 2020. 286 с. (с.111).
2. Шимон С. І. Право власності на майнові права: замітки до наукової дискусії. *Держава і право*. 2012. Вип. 57. С. 318-323.

3. Постанова Верховного суду України / Касаційного цивільного суду № 573/476/19 від 04 листопада 2020 р. URL : <https://zakononline.com.ua/court-ecisions/show/92870092?607980451> (дата звернення: 25.10.2021).

4. Іванова А. В. Набуття права власності / Господарський суд Луганської області. URL : <https://lg.arbitr.gov.ua/sud5014/4673456/280020/>. (дата звернення: 25.10.2021).

5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 24.10.2021).

6. Баранов О. Право власності на інформацію. *Правова інформатика*. 2008. № 1. С. 15-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pinform_2008_1_4 (дата звернення: 23.10.2021).

7. Цивільний кодекс України: станом на 25.10.2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 26.10.2021).

Abstract: The concept of "property rights", although clearly defined, but raises problematic issues. These include the issuance of a power of attorney for a legal document of ownership, uncertainty about the rights to information and rules for the acquisition of property rights. Each of these problems has its solution in detailed study.

Key words: property, legal regulation, property rights, information, power of attorney.

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ ЯК ОСНОВИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Т. М. Борко,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

А. В. Садовська, А. М. Єфімова,
здобувачі вищої освіти факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Анотація: Розглянуто проблемні питання формування середнього класу в Україні. Проаналізовано ознаки та критерії оцінки реальної і потенційної чисельності середнього класу і його роль у розбудові громадянського суспільства.

Ключові слова: середній клас, соціальні групи, соціальні класи, стратифікація, соціальна стратифікація, громадянське суспільство, соціально-економічний розвиток.

Соціальна структура суспільства – явище історичне і її становлення та розвиток відображають процеси еволюції суспільства. Середній клас – соціальна група людей, яка має стійкі, достатні доходи для задоволення власних матеріальних та соціальних потреб. Зазвичай, до середнього класу, відносять людей, які мають високий рівень освіти (кваліфікації), і займають у суспільстві середнє положення. Між іншим, до функцій середнього класу відносять інновації

та відтворення кваліфікованих кадрів, а також підтримку стабільності в суспільстві.

Вперше поняття «середній клас» використовував драматург Еврипід у своїй трагедії «Благаючі». Він виділяв 3 класи: багатіїв, бідняків та середній клас. Більш чітко риси середнього класу виявляються в Новий час, коли почав зароджуватися тип європейської буржуазії. У XIX ст. поняття «середнього класу» почали вживати досить широко, позначаючи ним селян та взагалі всі категорії не надто багатих, але матеріально незалежних людей.

У сучасній політології, соціології прийнято розрізняти такі підходи до визначення середнього класу: об'єктивний (підхід на основі рівня матеріального добробуту та ресурсний підхід), суб'єктивний (на підставі самовіднесення людей до середнього класу) та їх комбінацію. Проблема середнього класу перебуває в центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Політологи, політики, соціологи вважають середній клас важливим чинником соціально-політичного структурування та політичної стабільності в суспільній системі. Значна увага приділяється пошукові шляхів його кількісного зростання і підвищення впливовості в суспільстві.

Питання формування середнього класу в Україні останнім часом активно обговорюється фахівцями та експертами. Однак, поняття «середній клас» навіть на сьогодні розглядається як неоднозначне і не має єдиних підходів до його визначення в світовій і вітчизняній практиці. Втім, існування середнього класу є необхідною умовою для функціонування стабільного суспільства, а, отже, й сильної держави. Тому завдання державної соціальної політики полягає в тому, щоб середній клас в Україні не тільки зростав кількісно, змінювався якісно, але й брав активну участь у творенні громадянського суспільства, не був відчужений від процесу формування влади, а відтак став рушієм економічного, соціального і духовного прогресу. Н. Лисюк наголошує, що «В умовах суспільної трансформації середній клас виконує ряд специфічних функцій. Насамперед, це відтворення висококваліфікованої робочої сили, різних форм підприємницької

активності, а також функцію «соціального інноваторства», що сприяє якісній зміні основ громадського життя» [1].

Л. Шавалюк вважає, що «Середній клас – нечітка категорія. У розвинених країнах його визначають за рівнем доходів, «достатнім для задоволення широкого кола матеріальних і соціальних потреб». А рівень доходу тісно пов'язаний зі способом життя, тож достатньо точно показує, чи належить громадянин до середнього класу» [4].

Різноманітність трактувань поняття у дослідників різних суспільних наук наявний більш-менш традиційний «набір» критеріїв, який визнають базовим. Для виявлення тенденцій у формуванні та розвитку середнього класу при аналізі довгих рядів динаміки можна розраховувати на співставність даних виключно за монетарним підходом – на основі доходу або витрат. Відсутність потужного середнього класу практично унеможлиблює становлення громадянського суспільства. Характеристиками людей середнього класу можуть вважатись вища освіта, більш кваліфікована та стабільна робота, здатність заощаджувати. Поняття «середній клас» не є власне соціологічним, оскільки поняття соціального класу визначає місце людини в системі виробництва (власність на засоби виробництва і контроль над працею інших), і з цієї точки зору середній клас зовсім не є соціальним класом. Класичний середній клас, яким він вбачався на етапі становлення буржуазії, виконував прогресивну на той час функцію, яка відповідала потребам історичного моменту. Сьогодні це поняття зазнало значних змін, різні дослідники вкладають у нього позитивні риси і наділяють його суспільно важливими функціями сучасного етапу становлення суспільства. Подекуди соціологи наголошують на стилі споживання і стилі життя в цілому, що притаманні сучасному середньому класу.

Українські дослідники у галузі економічних наук використовують термін «середньодоходна група населення» чи «населення з середніми доходами» [3, с. 73]. Л. Черенко зазначає, що «економічні умови впродовж тривалого періоду не сприяли становленню українського середнього класу. ... сьогодні простежується нечисленна група населення (5-7 %), яка у своїх споживчих

уподобаннях та способі життя має ознаки належності до класичного середнього класу, з характерними для нього рисами [3, с. 91].

О. Симончук вважає: «Український середній клас все ж володіє якостями, що дозволяють говорити про його високу життєздатність, опірність несприятливим умовам. Серед таких якостей можна виділити:

– високий, у порівнянні з іншими прошарками суспільства, рівень адаптації до ринкової економіки, що дозволяє реалізувати економічну стратегію, у якій значне місце належить підприємницькій діяльності і самозайнятості;

– висока соціальна мобільність і гнучкість, орієнтація на максимальне використання своїх ресурсів, головними з яких є висока якість робочої сили і готовність до постійного підвищення вартості свого «людського капіталу»;

– представники середнього класу у більшій мірі схильні покладатися на власну активність як необхідну і природну умову життєвого успіху, а держава розцінюється ними, в першу чергу, як гарант стабільності та дотримання «правил гри» в суспільстві;

– наявність ряду цінностей, які поділяє більшість представників середнього класу, – орієнтація на соціальне ринкове господарювання, цінності індивідуальної волі, пріоритет приватної власності тощо» [2, с. 31-45].

Отже, глобальні тенденції свідчать, що сьогодні середній клас зазнає негативних трансформацій, він втрачає свій вплив через чисельне зменшення, економічну нестабільність та масову трудову міграцію.

Держава потребує міцного середнього класу. Тому має його культивувати, вирощувати й робити все, щоб він розростався й розвивався. У держави є багато ресурсів для розвитку середнього класу. Та перш за все, треба вчити населення поводитися так, як поведуться його представники в розвинених країнах і турбуватися про його добробут.

Література:

1. Лисюк Н. Середній клас як активний суб'єкт соціальних трансформацій в Україні. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2006/01/65-72_no-1_vol-12_2006_UKR.pdf. (дата звернення: 23.10.2021).

2. Симончук О. У пошуках українського середнього класу//Україна – 2002. Моніторинг соціальних змін. К.: Ін-т соціології НАН України, 2002. С. 31-45.
3. Черенько Л. Український середній клас у новому тисячолітті: тенденції та перспективи. Демографія та соціальна економіка. 2020. № 4 (42). С. 71-92.
4. Шавалюк Л. Золота середина. Де шукати та як розвивати середній клас. Український тиждень. 2019. № 33 (613) від 20 серпня 2019 р. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/233974> (дата звернення: 23.10.2021).

Abstract: *This article deals with consideration of issues of the formation the middle class in Ukraine. The special aspects and criteria for estimating the real and potential number of the middle class and their role in the development of civil society are analyzed.*

Key words: *the middle class, social groups, social classes, stratification, social stratification, civil society, social and economic development.*

ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ: СУТЬ ТА ОСНОВНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЙОГО ВИЗНАЧЕННЯ

Т. М. Борко,
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

С. С. Воробйова,
*здобувач вищої освіти групи факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна*

Анотація: *У статті розглядаються різні підходи щодо визначення поняття «політичний режим». Визначається основне значення політичного режиму в суспільстві. Виділяються основні критерії та підходи для аналізу цього поняття в новітній політичній науці. Досліджується вплив політичного режиму в сучасному суспільстві.*

Ключові слова: *політичний режим, суспільство, державний режим, форма державного правління, політична система.*

Влада – одна з фундаментальних засад суспільства. Вона існує скрізь, де є усталені об'єднання людей: у сім'ї, у виробничих колективах, різних організаціях і закладах, у державі. Влада – це здатність системи забезпечити виконання її елементами прийнятих зобов'язань, спрямованих на реалізацію колективних цілей. Бертран Рассел зазначав: «Влада може бути визначена як реалізація намічених цілей» [1]. Вчення про владу є у політології основоположним, а категорія влади є центральною в політичній науці. Залежно від її змісту трактується сутність і механізм реалізації політичних процесів та інститутів, політичних інтересів, політичної поведінки соціальних груп та індивідів. Боротьба

за завоювання і здійснення влади є основним змістом політики, а тому і основним питанням, яким займаються науки, які вивчають політику. Відомий американський вчений Т. Парсонс порівнює місце влади в аналізі політичної системи з тим, яке місце займають гроші в економічній системі. І це так, бо влада виступає і метою, і засобом здійснення політики.

Політична влада – це здатність і можливість однієї особи, групи людей здійснювати визначальний вплив на політичну діяльність і політичну поведінку громадян та об'єднань за допомогою різних засобів – волі, авторитету, права, насильства.

У політичній науці для опису соціального характеру і порядку відносин правителів і громадян, а також методів і ефективності владарювання в цілому використовується категорія «політичний режим» (від лат. *regimen* – управління). Слід відзначити, що політичний режим являє собою комплекс взаємодіючих компонентів здійснення політичної влади. З часів Стародавньої Греції до наших днів у політології існує безліч визначень політичних режимів, а сутність цих визначень розкривається через їх типологію та класифікацію, за якою політичні режими поділяються на демократичні та автократичні (недемократичні). У свою чергу, недемократичні (автократичні) поділяються на авторитарні та тоталітарні [2]. Такий підхід дозволяє сформулювати загальне уявлення про характер політичного режиму в країні, однак рівень демократичності, її реальність у різноманітті політичних відносин може бути неоднаковою.

В основі політичного режиму сучасний французький політолог Ж.-Л. Кермонн складовими політичного режиму вважає:

- легітимність влади;
- структуру інститутів;
- партійну систему (визначальна риса політичного режиму);
- форма держави [3].

Політичний режим, на думку В. Кобильника, – це «спосіб функціонування інститутів політичної влади, характер взаємовідносин між політичними акторами, що проявляється через сукупність найбільш типових методів і засобів здійснення

влади, які оформляють та структурують реальний процес взаємовідносин держави й суспільства» [4]. Власне, варто погодитися з думкою автора, що саме соціологічний підхід повною мірою розкриває сутність поняття «політичний режим».

М. Боровський у своїх роботах розглядав політичний режим як «спосіб підвищення цілісності функціонування соціальної системи, який регулярно реалізований у заданих територіальних межах» [5]. Автором відзначено, що основним розходженням для упорядкування у суспільстві слугує розходження між авторитарним та демократичним режимом.

Г. Пауелл розглядає політичну систему як комплекс інтеракцій, які впливають на застосування легітимного фізичного примусу, підкреслюючи, що система складається не з конкретних осіб, а лише з ролей, до яких ці особи входять або виходять, змінюючи роль [6].

Так, розглядаючи феномен політичного режиму, М. Дюверже звертав особливу увагу на тип організації влади, сполучення системи партій, способів голосування, одного чи кількох типів прийняття рішень, однієї або кількох структур груп тиску [7].

Загалом поняття «політичний режим» прийнято розглядати через призму трьох підходів: інституціональний (політико-правовий), політико-системний та соціологічний.

Інституціональний підхід ототожнює політичний режим з формами правління і державного устрою, він акцентує увагу на формально-юридичних характеристиках, а саме на особливостях поділу державної влади і співвідношення між гілками влади, на типах урядових структур.

Прихильники політико-правового напрямку політичного аналізу схильні пов'язувати «політичний режим» з поняттям політичної системи або форми правління. Саме такої точки зору дотримувався, зокрема, американський дослідник К. Бекстер [8]. У цьому контексті можна також згадати американського політолога Г. Лассуела, що називав політичним режимом спосіб упорядкування, легітимізації політичної системи. На його думку, основною

функцією режиму є саме мінімізація примусу в політичному процесі. Політичний режим вважається складовою компонентою конституційного права та пов'язується з особливостями розподілу державної влади [9].

Соціологічний підхід робить акцент на характері відносин між державою і суспільством, які склалися реально і не обов'язково відповідно до продиктованих конституцією та іншими правовими актами норм політичної поведінки. У межах цього підходу звертається увага на соціальні обґрунтування влади, групи тиску, взаємовідносини еліт і народу. Це визначення підкреслює те, що формат політичного режиму значною мірою визначається сукупністю формальних і неформальних правил, що направляють дії політичних акторів в їхній боротьбі за владу (тобто в процесі вироблення, розподілу та присвоєння влади) [10].

Український дослідник Г. Шипунов (представник соціологічного підходу) визначив основні позиції, за якими потрібно класифікувати політичний режим у державі [11].

Третій, системний підхід до розуміння політики пояснюється широким трактуванням політичного режиму, що виходить за межі суто політико-правового або тільки соціологічного аналізу і розглядає його через співвідношення кількох компонентів, що дає змогу відрізнити одні типи політичних режимів від інших.

У працях низки дослідників політико-системного підходу насамперед А. Циганкова, а також Р. Макрідіса, М. Хагопяна, Ч. Ендрейна поняття «політичний режим» та «політична система» ототожнюються й, відповідно, політичний режим характеризується як стан політичної системи, для якої притаманні певні співвідношення сил між суб'єктами даної системи (політичними партіями, елітою, групами тиску тощо) з приводу здійснення політичної влади та використання механізму державного впливу на суспільство. Однак цей підхід не розкриває характеру впливу держави на соціум та не вказує на такі необхідні елементи режиму як методи й засоби політичного управління суспільством [12].

Категорія влади є центральним поняттям політичної науки. Узагальнюючи різні підходи до виявлення її сутності, можна визначити владу як один з найважливіших видів соціальної взаємодії, специфічне відношення принаймні

між двома суб'єктами, один з яких підпорядковується розпорядженням іншого, в результаті цього підпорядкування пануючий суб'єкт реалізує свою волю та інтереси.

Література:

1. Політологічний енциклопедичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-е вид., доп. і перероб. К. : Генеза, 2004. С. 87.
2. Політологія : Навчальний посібник/за ред. В. Томахів, Б. Б. Буяк, В. М. Денисенко, Я. В. Стоцький. 3-е вид., доп. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С. 224.
3. Політологія : конспект лекцій для студентів спеціальності 201 «Агрономія» денної і заочної форм навчання / за ред. О. М. Жук, О. О. Піменова. Луцьк : Луцький НТУ, 2018. С. 112.
4. Кобильник В. В. Особливості демократичної трансформації політичних режимів України та Польщі : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Василь Володимирович Кобильник. Київ, 2010. С. 20.
5. Боровський О. О. Політичний режим як об'єкт соціологічного дослідження [Текст] : дис... канд. соціол. наук : 22.00.04 / Олексій Олександрович Боровський ; КНУ ім. Тараса Шевченка. К., 2004. 201 с.
6. Antoszewski A. System polityczny jako kategoria analizy politologicznej//Studia z teorii polityki. Tom I. // Pod red. A. W. Jabłońskiego i L. Sobkowiaka. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1998. S. 73-88.
7. Дюверже М. Политические партии. / Пер. с франц. М. : Академический Проект, 2000. С. 496.
8. Цыганков А. П. Политические режимы // Современный политический журнал. 1996. № 1. С. 82.
9. Цыганков А. П. Современные политические режимы : структура, типология, динамика / А. П. Цыганков. М. : Интерпракс, 1995. С. 295.
10. Фисун А. Политическая экономия «цветных революций» : неопатримониальная интерпретация // Ойкумена. Альманах сравнительных исследований политических институтов, социальноэкономических систем и цивилизаций. Выпуск 4. Харьков : Константа, 2006. С. 163.
11. Шипунов Г. В. Теоретико-методологічні засади аналізу сучасного авторитаризму (на прикладі Росії та Білорусі) : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Геннадій Володимирович Шипунов. Львів, 2007. 22 с.
12. Цыганков А. П. Современные политические режимы : структура, типология, динамика (учебное пособие). М. : Интерпракс, 1995.

***Abstract:** The article considers different approaches to the definition of "political regime". The basic meaning of the political regime in society is determined. There are highlighted the main criteria and approaches for the analysis of this concept in new political science. The influence of the political regime in modern societies is studied.*

***Key words:** political regime, society, state regime, form of state rule, political system.*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Шарін О.В., старший викладач
кафедри економічної теорії і суспільних наук
Миколаївський національний аграрний університет,
м.Миколаїв, Україна*

Анотація: Актуальність проблеми інновації полягає в тому, що в сучасному вимогливому та швидкозмінному соціально-економічному середовищі рівень освіти значною мірою залежить від результативності запровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях, які будують на діяльнісному підході до навчання.

Ключові слова: інновації, освітній процес, заклад вищої освіти

Модернізація системи освіти пов'язується насамперед із запровадженням до освітнього середовища інноваційних технологій, в основу яких покладено цілісні моделі навчально-виховного процесу, засновані на діалектичній єдності методології та засобів їх здійснення.

Основу і зміст інноваційних освітніх процесів у сучасній освіті становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень до традиційної системи. Прагнення постійно оптимізувати навчально-виховний процес зумовило появу нових і вдосконалення використовуваних раніше педагогічних технологій різних рівнів і різної цільової спрямованості

Відбувається заміна освітньої парадигми, пропонується новий зміст, інші підходи, формується інший педагогічний менталітет. За цих умов викладачеві необхідно орієнтуватися в широкому спектрі сучасних інноваційних технологій, ідей і шкіл. Сьогодні бути педагогічно досвідченим фахівцем неможливо без оволодіння інноваційними освітніми технологіями.

У наш час існує безліч педагогічних технологій що розрізняються по цілях, завданнях, структурі, методиці прискореного навчання, групового навчання, повчальних ігор, дистанційного навчання і так далі. Багато що з них використовується не лише в освітньому процесі, але й в інших сферах. До розробки універсальної технології навчання, спираючись на яку кожен педагог міг би формувати ідеальну особистість, ще дуже далеко. Сьогодні можна говорити

лише про елементи технологізації навчання, використання яких робить навчальний процес ефективнішим.

Сьогодні в педагогічній і психологічній літературі часто зустрічається поняття «технологія». Легко встановити, що означає слово «технологія», утворене від латинських слів «технос», – мистецтво, майстерність, ремесло та «логос» – наука. Технологією зазвичай називають процес переробки вихідного матеріалу з метою здобуття продукту із заздалегідь заданими властивостями. Під технологією треба розуміти сукупність і послідовність методів і процесів перетворення вихідних матеріалів, що дозволяють отримати продукцію із заданими параметрами.

Сучасні педагогічні технології розглядаються як один з видів людинознавчих технологій і базуються на теоріях психодидактики, соціальної психології, кібернетики, управління і менеджменту [2].

Спочатку багато педагогів не робили відмінностей між технологією навчання, навчальною технологією і педагогічною технологією. Термін «педагогічна технологія» використовувався тільки стосовно навчання, а сама технологія розумілася як навчання за допомогою технічних засобів. У наш час педагогічну технологію розуміють як послідовну, взаємозв'язану систему дій педагога, направлених на рішення педагогічних завдань, або як планомірне і послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу.

Найбільш оптимальні динамічні процеси у освітній діяльності в умовах сьогодення можуть бути реалізовані за такої організації навчально-виховного процесу, яка ґрунтується на формуванні організаційно-психологічного клімату, створенні ситуації освітніх технологій.

Педагогічна діяльність має бути чіткіше зорієнтована щодо її кінцевого результату. Порівняння цього результату з поставленою метою дозволить визначити ступінь розробленості моделі, ефективність запропонованого комплексу засобів реалізації мети. Близькою метою може бути формування

загальної культури, достатнього та професійного рівня молодого фахівця, віддаленою – формування професійної майстерності.

Запланований результат можна одержати лише за умови системного підходу до процесу впровадження сучасних освітніх технологій підготовки спеціалістів у вищому навчальному закладі.

Деякі уміння в галузі управлінської діяльності у здобувачів вищої освіти, які виконують різноманітні рольові функції, можна сформуванати, поступово переходячи з початкового етапу навчання до подальшого набуття спеціальних навичок на заняттях із спеціальних предметів, практичних заняттях тощо.

За наявності впливу психологічних чинників сучасних освітніх технологій, самооцінки і самоконтролю індивідів зростає міра узгодженості дій навчальної групи, що спрямовує суб'єктну активність кожного учасника освітнього процесу.

Отже, становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий освітній простір потребує суттєвих змін інноваційного спрямування у підготовці майбутніх фахівців у будь-якій галузі.

Література

1. Бурлаєнко Т.І. Ігрові форми навчання в формуванні економічної компетентності майбутніх менеджерів освіти. Педагогічна освіта Scientific Journal «ScienceRise» № 2/5(19). 2016. С. 15-20. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/igrovi-formi-navchannya-v-formuvanniekonomichnoyi-kompetentnosti-maybutnih-menedzheriv-osviti>

2. Енциклопедія освіти/Акад.пед.наук України; гол.ред. В.Г.Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С.338-340

3. Рожнова Т.Є. Система менеджменту якості освіти в закладах вищої освіти в умовах конкурентного освітнього середовища Парадигмальна модель керівника сфери освіти у контексті євроінтеграційних процесів: матеріали Міжнародного форуму управлінської діяльності (18-19 травня 2019 року), м. Тернопіль. Тернопіль: КРОК, 2019. С. 95–98.

Summary: The urgency of the problem of innovation is that in today's demanding and rapidly changing socio-economic environment, the level of education largely depends on the effectiveness of learning technologies based on new methodological principles, modern didactic principles and psychological and pedagogical theories based on an activity approach to teaching.

Key words: *innovations, educational process, institution of higher education*

SOFT SKILLS - HARD SKILLS: THEIR ROLE AND IMPORTANCE

*I.M. Lesik, PhD in Economics, Associate Professor
Associate Professor of Economic Theory and Social Sciences Department
Mykolayiv National Agrarian University, Ukraine*

Abstract: *The author considers the general concepts of soft and hard skills. Their role is determined at the level of individual qualities and at the level of enterprise management strategy. Considered the existing requests of employers for the availability of professional and soft competence of job seekers. The predominant proportions of the demanded set of competencies and the strategy of their use have been determined.*

Keywords: *soft skills, hard skills, management, education, strategy*

In today's world, a professional is increasingly required to have knowledge and experience in a professional field for which hard skills are responsible. Can only mastery of professional skills be sufficient without the ability to communicate, negotiate, lobby, listen and hear, listen and see, work in a team, step into someone's shoes, empathize, and many other skills that are defined by the concept of soft skills? It is clear that the need for soft skills is not in addition to, but predetermines the degree of competence of any level of training.

Moreover, it suggests that the productivity of hard skills stems from their combination with soft skills.

Soft skills predict success in life, which causally produce that success, and that programs that enhance soft skills have an important place in an effective portfolio of public policies (Heckman, Kautz, 2012).

The main priorities of each country in determining its development strategy should be guided by healthy pragmatism and national interests (Lesik, 2018, 2019).

Among employers, there is a perception that the demand for professional to soft skills is in the proportion of 15-30% to 85-70%.

Skills, S. Academic Guide/Teaching Materials (2015) lists 60 skills that the authors refer to as soft skills. Some of them, in our opinion, describe the basic education process, which could be summarized as elementary school level It could then combine common skills without duplicating them as for example 1. Math 18. Advanced math, 36. Knowledge of fractions, 38. Use of rulers and calculators or for example 5. Grammar, 41. Basic spelling and grammar 54. Ability to listen and document what you

have heard; or 42. Reading and comprehension, 50. Ability to read and follow instructions. For the education system in Ukraine, all of the above skills are basic at the secondary school level. All of them are formed and consolidated during the whole period of education, including high school.

Also in parallel with these qualities preschool educational institutions, secondary schools, families, hobby clubs create and strengthen a set of basic competencies, such as leadership qualities, the ability to defend a worthy position, the ability to work in a team, planning time, and many others. If we started to form a set of soft competencies based on the whole variety, including the specialization of enterprises, it would be much more than the one you mentioned above.

Today, the skills of basic computer technology skills and a minimum set of programs are considered to be of no small importance, already in elementary school. Due to the widespread use of remote communication during the pandemic, such skills have proven to be vital (Lesik, 2020).

Determining the hard skills will also play an important role in the sphere in which these skills are implemented. If we take as an example infrastructure, which in turn may have its own specifics, including the institutions of power, as a means of communication, transportation, production, storage, processing, catering, entertainment, environmental protection, and many other areas of public life (Lesik et al. 2020).

But already the above is enough to understand the importance of the symbiosis of hard and soft skills. Practical application of skills and their improvement raises the level of individual professional skills, which puts the individual in the category of in-demand and high-paying. At the global level, such skills determine a country's capabilities, competitiveness, competence, representativeness, visibility, and generally all the things that make it rich and independent.

Literature:

1. Assessment of management efficiency and infrastructure development of Ukraine / I. Lesik etc. // *Management Science Letters*. 2020. 10(13). 3071-3080. doi: 10.5267/j.msl.2020.5.016
2. Balcar J. Is it better to invest in hard or soft skills? *The Economic and Labour Relations Review*. 2016;27(4):453-470. doi:10.1177/1035304616674613
3. Heckman, J. J., & Kautz, T. (2012). Hard evidence on soft skills. *Labour*

economics, 19(4), 451-464. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2012.05.014>

4. Lesik Iryna. The problem of online dependence of youth. Changing paradigm in Economics and Management Systeme. Volume II. Kherson Publishing house OLDI-PLUS, 2020. С. 140-147.

5. Skills, S. Academic Guide/Teaching Materials (2015). *Developers: Kalytchak, R., Kharlamova, G., Klimenkova, O., Lutsenko, O., Paschenko, S., Pavlenko, V., Senyk, O. Publisher: Shoo Fly Publishing.*

6. Лесік І. М. (2018). Соціально-економічні аспекти розвитку суспільства / І. М. Лесік // Вісник аграрної науки Причорномор'я. Вип. 4 (100). С. 111-17. DOI: 10.31521/2313-092X/2018-4(100)-2.

7. Лесік І. М. (2019). Інноваційний розвиток інфраструктури та стала індустріалізація // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості, 2019, (1), 109-116. DOI: 10.31471/2409-0948-2019-1(19)-109-116.

Анотація: Автором рассмотрены общие понятия мягких и твердых навыков. Определена их роль на уровне индивидуальных качеств и на уровне стратегии управления предприятием. Рассмотрено существующие запросы работодателей к наличию профессиональных и мягких компетенцией соискателей. Определены преимущественные пропорции востребованного набора компетенций и стратегия их использования.

Ключові слова: универсальные навыки, профессиональные навыки, менеджмент, образование, стратегия

ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІОЕКОСИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА І ПРИРОДИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

О.В. Марущак,

канд. філос. наук, старший викладач

кафедри економічної теорії і суспільних наук,

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

Т.М. Борко,

канд. пед. наук, доцент кафедри економічної

теорії і суспільних наук, Миколаївський національний

аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

Анотація: Досліджуються сучасні соціально-екологічні концепції оптимізації взаємодії суспільства і природи. Пояснюється значення екологічних проблем для розуміння завдань соціальної екології. Запропоновано використання соціально-екологічної концепції демократичного середовища проживання людини, в основі формування якої застосовується принцип участі.

Ключові слова: соціальна екологія, соціологія, участь, соціо-екологічна система, екологічна взаємодія, зовнішнє середовище проживання.

На сьогоднішній день господарська діяльність людства набула планетарного розмаху, внаслідок чого виробничі процеси зрівнялись за інтенсивністю з природними, що й призвело до численних техногенних катастроф, деградації зовнішнього середовища проживання людини, а від так - і до загальної екологічної кризи [1].

Екологічні аспекти є обов'язково присутніми в усіх загальномасштабних економічних заходах сучасного суспільства. Протиріччя між економічними потребами суспільства і можливостями навколишнього середовища, що зазнає втручання людини, досягло значної гостроти і має вирішуватися лише шляхом оптимізації природокористування і зменшення антропогенного тиску на природу. Це, у свою чергу, має призвести до переосмислення змісту стосунків людини з її природним оточенням і радикальних змін у методології наукового пізнання.

Слід зазначити, що пошук шляхів оптимізації процесу взаємодії людини і природи активно здійснює порівняно молодий соціально-екологічний напрямок соціологічної науки, який бурхливо розвивається, і класична наука екологія, яка за порівняно короткий період, з моменту її виникнення у другій половині XIX століття, відгалужилась на понад сто суміжних екологічних дисциплін. Екологія за цей час набула, як і соціологія, безперечного статусу суміжної науки між соціально-гуманітарними та природничими дисциплінами. І сама вона, зародившись у надрах класичної біології, й досі має у собі великий науковий потенціал [2].

Людина, долучаючи природні екосистеми у господарський обіг, взаємодіючи з ними, поступово перетворює їх на соціоекосистеми. Таким чином, природне середовище перетворюється на навколишнє середовище або місце існування людини (сільське, міське, приміське). І якщо поняття «екосистема» або «біогеоценоз» є ключовими поняттями екології, то «соціоекосистема» або «соціоекосистемна спільність», «середовище» стають ключовими поняттями соціальної екології. Звідси екосистемний світоглядний погляд на устрій природи та соціоекосистемний методологічний підхід до вивчення взаємодії суспільства та природи, згідно з яким суспільство у вигляді соціальних спільностей є

соціогенною складовою соціоекосистеми та її суб'єктом, що її і формує. Це робить соціальну екологію суб'єкт-об'єктною наукою, головним науковим завданням якої є вивчення закономірностей виникнення, функціонування та розвитку соціоекосистем як відкритих, стійких і динамічно урівноважених одиниць довкілля людини. Предметом соціальної екології стає вивчення шляхів гармонізації взаємовідносин суспільства, соціальних спільнот з природою взагалі та з її складовими локальними екосистемами.

Отже, застосування соціоекосистемного методологічного підходу має сприяти усуненню існуючого відчуження суспільства і людини від природи. Соціальна екологія є не тільки теоретичною, але й водночас і практичною наукою, тому її головне практичне завдання полягає у створенні оптимальних соціально-екологічних умов відтворення суспільства та природи, забезпечення оптимального й здорового довкілля людини. Як механізм реалізації цих наукових і практичних завдань соціальної екології була запропонована концепція демократичного довкілля, в основі формування якої лежить принцип партиципації (participation) – співучасті суб'єктів довкілля у самоврядуванні цим середовищем, у вирішенні питань, що безпосередньо зачіпають інтереси суб'єктів, які проживають на цій території. Іншими словами, середовищотворчий процес не повинен відбуватися без участі у ньому суб'єктів довкілля, без їх побажань, мотивів, ініціатив та справ. За твердженням вчених, співучасть населення у цьому процесі у вирішенні низки проблем, пов'язаних з конкретним місцем проживання людей є дуже важливою.

Стратегія демократичного середовищотворення добре узгоджується з життям демократичних суспільств, що розвиваються на засадах саморуху та саморозвитку. Досвід створення міжнародних соціоекосистемних комітетів США та Канади з відновлення екологічної рівноваги екосистеми Великих американських озер США та Мексики показав ефективність соціоекосистемного методологічного підходу на противагу малоефективному у таких випадках, але широко поширеному адміністративно-територіальному.

Схожим з соціоекосистемним методологічним підходом до вивчення та вирішення соціально-екологічних проблем можна вважати і «біосферно-територіальний підхід», що передбачає на своїй основі реорганізацію системи управління охорони навколишнього середовища замість нинішньої адміністративно-територіальної системи як біосферонесумісної [3].

Також найбільш відомою є створена у 1920–1930 роках гіпотеза концентричних зон Е. Берджесса, що поєднала соціальне та екологічне у просторі. Відповідно до цієї концепції, розвиток міста супроводжується формуванням концентричних зон – екологічних ніш для груп населення, які перебувають у стані суперництва. Цю теорію Е. Берджесс розробляє як науку урбосоціологію разом із вченими Чиказької школи Р. Парком і Р. Маккензі, які вивчали поведінку людини у міському середовищі. Надалі вона отримала подальший розвиток у працях багатьох вчених, стає відомою як соціальна, чи екологія людини (social, human ecology).

У межах урбосоціології теорію урбанізму як життя розвивав Л. Вірт, звертаючи увагу на негативні прояви сучасного міського існування людини (безособовість, відчуженість, автономізацію особистості, деперсоніфікацію відносин тощо). До теорій, орієнтованих на просторовий об'єкт соціальної екології, належить теорія екологічного комплексу американського соціолога О. Данкана. У його концепції екологічний комплекс складається з чотирьох компонентів: населення (P), соціальної організації (O), середовища (E) та технології (T), скорочено POET. Розвиваючи теорію POET у частині соціальної організації, інвайронментальна соціологія трактує її у рамках існування трьох взаємопов'язаних систем: культурної (CS), соціальної (SS) та системи особистості (PS). Напрямок дослідження ця теорія спрямовує з «організації» на взаємодію природного середовища (E) й «соціального комплексу» (POT), на нову інвайронментальну парадигму (NEP)[4].

Таким чином вихід на вищий рівень усвідомлення екологічної проблеми та екологічної культури суб'єктів довкілля вимагатиме не тільки вдосконалення екологічної освіти та виховання, але й екологізації всієї їх життєдіяльності й

життеустрою, що пов'язано зі значними капіталовкладеннями. Іншими словами, створення екологічно культурного суспільства, оптимального демократичного довкілля вимагатиме цільового інвестування у своє майбутнє. Досвід розвинутих у цьому відношенні країн дозволяє впевнено стверджувати, що «екологічне = економічне».

Пріоритетною в екополітиці нашої країни має стати політика кардинальної екологізації світогляду, освіти та виховання всього населення, політика поступової екологізації існуючих та створення нових виробництв на основі маловідходних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій [5]. Це лише деякі з можливих і реальних шляхів, що сприяють формуванню демократичного довкілля. Необхідно ширше використовувати оцінювання населенням соціально-екологічного стану свого довкілля. Порівняння цих оцінок з об'єктивним знанням дозволяє казати про їх подібність із тією відмінністю, що населення більшою мірою дає якісні характеристики ситуації. У той же час прилади кількісного контролю стану навколишнього середовища не показують свого ставлення та не дають інтегральної оцінки існуючого екологічного стану. Задоволеність чи незадоволеність довкіллям може висловити лише пересічна людина.

Соціально-екологічна наука і практика свідчать про те, що формування довкілля відбувається при наступних суперечливих тенденціях: стрімкому наростанні антропогенного вторгнення у природне середовище та незначному зростанні екологічної свідомості людей; прагненні населення покращити соціально-екологічні умови життя при погіршенні екологічного стану довкілля.

Головними причинами цих суперечливих тенденцій є: загальна зростаюча відчуженість людини від природи; прогресуючі обсяги споживання природних ресурсів за відсутності науково обґрунтованих нормативів; незначні вкладення у збереження, раціональне використання та відтворення природних ресурсів; нерозвиненість середовищотворчих ініціатив населення; недостатнє використання владою досвіду та знань населення у процесі соціоekoустрою та самоврядування територіями. Внаслідок цього у навколишньому середовищі спостерігається прогресуюче незворотнє порушення динамічної рівноваги екосистем,

порівняльна одноманітність соціально-екологічних умов життя різних соціально-територіальних груп та спільностей. Саме тому оптимальним рішенням має стати плідна співпраця населення, влади та фахівців у середовищотворчих ініціативах і справах, у розвитку та широкому практичному використанні середовищної соціально-екологічної концепції.

Література:

1. Медоуз Д., Рандерс Й., Медоуз Д. Межі зростання. 30 років потому. Київ : Пабулум, 2018. 464 с.
2. Екологія: підручник / за ред. О.Є.Пахомова. Харків : Фоліо, 2014. 665 с.
3. Історія соціології : навч. посібник / К. А. Агаларова [та ін.] ; ред. І. П. Рущенко ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків : ТОВ «Планета-Прінт», 2017. 432 с.
4. Баньковская С.П. Инвайронментальная социология. Рига : «Зинатне», 1991. 130 с.
5. Кліменко О.М., Мащенко М. А. Інвайронментальна економіка: навч. посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 176 с.

Annotation: the modern social-ecological concepts of the optimization for interaction of society and nature are analysed. The meaning of ecological problems for understanding the tasks of social ecology are explained. It plans to use the social-ecological concept of the democratic habitat which based on the principle of participation.

Key words: social ecology, sociology, participation, socio-ecosystem, ecological activity, external habitat.

МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ У ГОТЕЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

***В.М. Стамат, канд.екон.наук, доцент
кафедри менеджменту та маркетингу
В. Р. Зосімова, здобувач вищої освіти
факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна***

Анотація: Для просування закладів готельного господарства на ринку, створення їхнього іміджу, використовують маркетингові інновації. Виявлено маркетингові інновації у готельному господарстві, здійснено аналіз їх тенденцій на ринку готельних послуг, визначення типів та напрямів маркетингових інновацій, які потрібно використовувати закладам готельного господарства у своїй діяльності.

Ключові слова: маркетинг, інновації; маркетингові інновації; стратегія, комплекс маркетингу; готельне господарство.

Конкуренція на ринку готельних послуг щороку зростає, тому гостям вже недостатньо запропонувати номер, який буде зручним і добре обладнаним, гостей

потрібно здивувати, переконати і навіть завоювати. Все це припускає застосування нестандартних методів і підходів, а також гостинності – нового погляду на комплекс маркетингу. Важливо і необхідно критично переосмислити значення деяких елементів комплексу маркетингу гостинності, таких як: продукт, ціна, канали збуту, просування, персонал, фізичний доказ послуги, процеси, планування та позиціонування [1].

Також важливий вплив на готельний бізнес має пандемія, викликана інфекційною хворобою - COVID-19. Процес діяльності, який вибудовувався роками, зазнав значних змін. Це все спонукає створити новий шлях для подальшої діяльності готельного господарства.

Маркетинг означає керування та прийняття рішень, спрямованих на задоволення потреб суспільства. Щоб вибудувати готельний бізнес правильно та ефективно, потрібно знати як використовувати інструменти маркетингу для своєї діяльності.

Готельний бізнес не стоїть на місці, а навпаки постійно розвивається та удосконалюється. Тому виникає необхідність введення та активного використання маркетингових інновацій у діяльності готельного бізнесу.

Маркетингові інновації – це реалізовані нові або значно поліпшені маркетингові методи, що охоплюють істотні зміни в дизайні та упаковці продуктів, використання нових методів продажів і презентації товарів, робіт, послуг [2]. Маркетингові інновації використовують для більш повного задоволення потреб клієнтів, відкриття ринків збуту та збільшення обсягу продажів.

П. Дойль створив класифікацію інновацій, яка має завдання показати можливі напрями моделювання інноваційних підходів до концепції продукту, розширити маркетингове середовище за рахунок нових ринків, нових способів ведення комерційної діяльності. Всього він виділив 3 типи маркетингових інновацій:

- нові старі продукти, що представляють нові способи застосування продуктів, які вже знайомі споживачам;

- нові ринки, які являють собою нові групи споживачів продуктів;
- нові способи ведення комерційної діяльності, що являють собою новаторські підходи до поставок давно існуючих продуктів.

Впровадження концепції інноваційного маркетингу починається з прийняття рішення управлінцем про перехід підприємства до концепції. У результаті цього, на підприємстві буде створена та розвинеться забезпечуюча підсистема інноваційного маркетингу, що полягає в удосконаленні організаційної підсистеми, підсистеми мотивації персоналу та активізації дослідницької діяльності.

Після створення такої підсистеми підприємством обираються стратегічні напрямки розвитку. Досягнення обраних напрямків відбувається шляхом розроблення та реалізації інноваційних проєктів [3].

Інноваційний комплекс маркетингу готелю заснований на «семи чуттєвих нотах гостинності»: «зір» (архітектура, живопис, інтер'єр), «слух» (музика, телебачення), «нюх» (аромати), «смак» (кухня, гастрономія), «дотик» (м'якість, тепло і затишок), «інтуїція» (спокій, безпека, турбота) та «враження» (емоції, почуття, досвід). В останній час, з огляду на пандемією, велику увагу приділяють саме «інтуїції». Саме інноваційний комплекс маркетингу дозволяє суб'єктам готельного бізнесу бути конкурентоспроможними і збільшувати дохід від своєї діяльності.

У готельних господарствах інноваційними технологіями можуть виступати різні сучасні технології просування та вдосконалення послуг і продуктів. Для покращення роботи та просування готельного бізнесу можна розробити веб-сайт для закладу готельного господарства та/або сторінку в соціальних мережах, таких як Instagram, Facebook та навіть Pinterest. Також можна розробити спеціальні знижки для гостей, що будуть слідкувати за новинами у соціальних мережах даного готельного господарства.

Отже, маркетингові інновації у готельному бізнесі виступають рушійною силою, бо гостям потрібно трохи більше, ніж просто місце, де можна провести

ніч. Маркетингові інновації допомагають створити бренд, який буде просувати готельний бізнес і приносити значні прибутки.

Література:

1. Ілляшенко Н.С. Впровадження концепції інноваційного маркетингу в діяльність промислових підприємств. URL : https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2010_1_28_33.pdf (дата звернення 02.10.2021)

2. Лістрова О.С. Інструменти інноваційного маркетингу готельного господарства. Харків: *Економічний вісник*. 2020. №2. С.105-114. URL : https://ev.nmu.org.ua/docs/2020/2/EV20202_105-114.pdf (дата звернення 02.10.2021).

3. Сагер Л.Ю., Савченко О.С. Сутність поняття «маркетингові інновації». URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/28795/1/Saher.%20Savchenko.pdf> (дата звернення: 03.10.2021).

Abstract: Marketing innovations are used to promote hotel establishments on the market, create their image. The marketing innovations in the hotel industry are revealed, the analysis of their tendencies in the market of hotel services, the definition of types and directions of marketing innovations which should be used by establishments of hotel economy in the activity are carried out.

Key words: marketing, innovation; marketing innovations; strategy, marketing complex; hotel industry.

МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ У РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ

В.М. Стамат, канд.екон.наук,

доцент кафедри менеджменту та маркетингу

А. Ю. Скорук, здобувач вищої освіти

факультету менеджменту,

Миколаївський національний аграрний університет

м. Миколаїв, Україна

Анотація: Маркетингові інновації допомагають при створенні успішності та ефективності закладів ресторанного господарства на ринку, тому що вирішують певні проблеми. Виділено основні напрями маркетингових інновацій у ресторанному бізнесі, зокрема щодо концепції закладів, цінової політики, просування, оформлення інтер'єру, товарної політики ресторану.

Ключові слова: маркетинг, маркетингові інновації; ресторанний бізнес, просування, digital-маркетинг.

Прогрес, швидкий темп життя, розвиток технологій, зміна пріоритетів та постійні відкриття характерні для XXI століття – часу Четвертої промислової революції. Попри низку досягнень, світ зазнав чималих коливань через пандемію, викликану інфекційною хворобою - COVID-19. Створений роками стабільний процес діяльності ресторанного господарства був підірваний і виникла

необхідність запуснути новий, більш ефективний та надійний. Високий рівень конкуренції на ринку, зміна вимог та бажань споживачів, оновлення зовнішніх умов, зміна пріоритетів, а також маркетингових технологій в інноваційній діяльності ресторанних підприємств потребують нового підходу до процесу роботи.

Для успішного та ефективного управління процесом ресторанної діяльності необхідно знати всі аспекти правильного користування інструментами маркетингу. Маркетинг ресторанного господарства вважають однією з необхідних сфер маркетингу, що націлена на вирішення двох основних завдань: дослідження попиту на певну послугу та створення й утримання попиту на ресторанный послуги.

Кожного року ресторанний бізнес більше розвивається та створює нові сучасні тенденції, тому виникає необхідність досліджень у сфері маркетингових інновацій на ринку.

Маркетингові інновації – це реалізовані нові або значно поліпшені маркетингові методи, що охоплюють істотні зміни в дизайні та упаковці продуктів, використання нових методів продажів та презентації товарів, робіт, послуг; їх представлення та просування на ринки збуту, формування нових цінових стратегій [1]. Тобто, маркетинговими інноваціями можна назвати всю діяльність, які має на меті створення продукції та просування її сучасними новими методами.

Інновації проявляються майже в усіх складових маркетингу ресторанного бізнесу, а саме: у концепції ресторану, його форматі та інтер'єрі, в обслуговуванні клієнтів, у каналах та способах доставки їжі, ціновій політиці, просуванні ресторану, а також безпосередньо у меню.

На теперішній час у світі й в Україні спостерігається тенденція до ведення здорового способу життя, що знаходить своє відображення у здоровому харчуванні. Тому виникають інноваційні концепції ресторанів такі, як Fast Casual (фаст-кежуал): це середній формат між фастфудом та рестораном середнього цінового сегменту, де можна замовити також здорову їжу [2,3]. Карантинні обмеження 2020-2021 років призвели до стрімкого розвитку доставки їжі та

приготування їжі на виніс. Ці тренди реалізуються з використанням додатків Delivery.com, Uber Eats, Caviar. Інноваційний тренд – «віртуальний» ресторан, де не приймають оф-лайн-гостей, а готують виключно для доставки; «хаби» для віртуальних закладів: кухні різних ресторанів під одним дахом, між якими курсують автономні автомобілі, які забирають замовлення та розвозять їх клієнтам [3].

Інноваційність проявляється також у стратегіях розвитку ресторанів не лише України, але й світу: використання свіжих продуктів власного виробництва, тобто відбувається купівля земельних ділянок, невеликих ферм, де вирощують продукцію за інноваційними технологіями, щоб клієнти ресторанів завжди харчувались своїми улюбленими стравами виключно зі свіжих продуктів [4,5].

Інноваційними технологіями у маркетингу для ресторанних господарств можуть бути різні сучасні технології просування та вдосконалення послуг або продуктів. Для покращення та створення маркетингових методів можна розробити для закладу ресторанного бізнесу веб-сайт, а також мобільний додаток; підключити та активно розвивати соціальні мережі, відповідно до трендів, де ділитися корисним контентом, підключати рекламу, повідомляти про оновлення у сервісі та іншу інформацію; створити автоматизованого бота та використовувати голосове управління у процесі роботи; розробити QR-код, а також підключити Wi-Fi; оновити дизайн продукції, згідно з трендами; створити інтерактивне меню, систему онлайн-знижок, онлайн-бонусів та призів за промокодами та відмітками у соціальних мережах, таких як Instagram, Facebook, Tik Tok [6].

Отже, ресторанний бізнес є одним з провідних у сферах послуг, де маркетингові інновації – рушійна сила, тому що у сьогоденні пріоритетами якості є набагато більше чинників ніж їжа та обслуговування. Ефективність і успішність роботи ресторанного господарства залежать від маркетингових інновацій, які також допомагають створити відомий, престижний бренд, що буде сприяти чималим прибуткам. Напрями розвитку та ідеї інноваційних технологій маркетингу, запропоновані нами, дають змогу підвищити зацікавленість споживачів та збільшити попит на послугу і продукт.

Література:

1. SumDU Repository: Главная страница. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/28795/1/Saher.%20Savchenko.pdf> (дата звернення: 28.09.2021).
2. Силивейстр В. Fast Casual ресторани. URL : <https://joinposter.com/post/fast-casual-restaurants> (дата звернення: 28.09.2021).
3. Силивейстр В. ТОП-13 трендів у ресторанному бізнесі у 2021 році. URL : <https://joinposter.com/post/restaurant-trends> (дата звернення: 28.09.2021).
4. Силивейстр В. 8 сучасних тенденцій успішного ресторану. URL : <https://joinposter.com/post/8-tips-pos> (дата звернення 30.09.2021)
5. Павленко А. Культ смачної їжі. Чим вражають своїх гостей 50 найкращих ресторанів світу. URL : <https://nv.ua/ukr/project/sprava-smaku-2520289.html> (дата звернення: 30.09.2021).
6. Федорова К. 8 порад для SMM ресторану: як ефективно просувати заклад у соціальних мережах. URL : <https://joinposter.com/post/smm-dlya-restorana> (дата звернення 01.10.2021).

Abstract: *Marketing innovations help to create the success and efficiency of restaurants in the market, because they solve certain problems. The main directions of marketing innovations in the restaurant business are highlighted, in particular, the concept of establishments, pricing policy, promotion, interior design, product policy of the restaurant.*

Key words: *marketing, marketing innovations; restaurant business, promotion, digital-marketing.*

ПРОСУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ НА РИНОК ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

***В.М. Стамат, канд.екон.наук, доцент
кафедри менеджменту та маркетингу***

***К.І. Вознюк, здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,***

***Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна***

Анотація. *Показано розвиток Інтернет-технологій, а саме як ефективно просувати продукцію з використанням соціального медіа маркетингу (СММ). Розглянуто можливості основних соціальних мереж для просування товару, а також правила просувань. Особливості застосування СММ в соціальних медіа є актуальним як для користувачів, так і для підприємств.*

Ключові слова: *продукція, соціальний медіа маркетинг, соціальні мережі, медіа, просування.*

На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій усе більшою популярністю користуються соціальні медіа. Більше половини людей, молодших за 30 років, тобто 96% тих, хто народився у період розвитку Інтернет-технологій,

zareestrovani u sotsialnykh media [1]. SMM-spezialisti u novomu prostori istnuvannya spozhivachiv maout vlasni osoblivosti i вони завжди користуються попитом.

Sotsialnyi media marketing abo marketing sotsialnykh merezh (SMM) e porivnyano novou sferou diialnosti dlia suchasnykh pidpriemstv, yaku вони активно opanovuyout nezalezno vid mashtabu ta spetsyfiki ix diialnosti. Varto rozumiti, sho maksimalno efektyvno sotsialni merezhi budout praciovati u kompleksii z vdalim kliient-servisom, yakisnim tovarom i dostatnim byudzhetom [2].

Naприклад, dityчий odyag naychastishe kupuetsya v Instagram, a prosuvannya yurydychnykh poslug neviddilne vid Facebook. Ale "priorytet" ne oznachae unikalnyi. Це означає, sho na це budout vitracheni naybilshii zusyillya ta byudzhet. Але чим більше потенційних покупців матиме доступ до вашого бренду, тим краще. Це найкращий вибір, якщо вам потрібен менеджер SMM, який завжди буде на виклику. Тим не менш, для фрілансерів непросто знайти когось відомого, гарного спеціаліста у всіх сферах SMM, і не всі можуть утримати всю команду.

Unikalnoiu osoblivistiu sotsialnykh media e te, sho вони дозволяють kompaniям безпосередньо взаємодіяти зі spozhivachami без втручання традиційних методів маркетингу. Наприклад, якщо компанія створює сторінку своїх продуктів (poslug) u sotsialnii merезii, korystuvachi mozhut zalishati svoii komentari, rekomendatsii, komentari, zapytannya ta spilkuvatysia mi zh soboю dlia obgovorennya kompanii, brendu, tovaru чи poslуги.

Budь-yaki vidguки ta komentari spozhivachiv (pozityvni чи negatyvni), zalisheni odnym korystuvachem, mozhut stati katalizatorom dlia inshogo korystuvacha i, otzhe, spoukhati do voboru (vidkhilennya) kompanii, brendiv, produktiv ta poslug. Zvychno, це vимагає більше зусиль від експертів із SMM, але результат того вартий. Більшість таких компаній розуміють, sho ix auditoriya ne обмежується odnieю sotsialnoiu merезею. Unikayuchi певних platform, ви відкидаєте якisний vidguk, i його formuvannya стане odnieю z tendentsii kontent-marketingu u nastupnykh roках [3,4].

Ефективна сегментація цільових аудиторій та ефективне спілкування з ними – запорука успіху бізнесу. Наприклад, коли ми запускаємо профіль 12 ніш протягом 10 місяців одночасно, ми маємо досвід. Звичайні моделі просування бізнесу в соціальних мережах більше не будуть такими ефективними, як раніше. Бізнес змінюється-змінюється і його стратегія просування. Для менеджерів SMM це означає, що вони повинні проявляти більше креативності та індивідуальності, ніж раніше.

Незалежно від рівня освіти та освіти експерта SMM, його зарплата залежить від кількості конверсій та передплати. Це цілком справедливо і об'єктивно. Тому підприємці також певною мірою захищені від розтрати рекламного бюджету. Єдиним ефективним методом у цьому напрямі є пряма трансляція. Потокове передавання в соціальних мережах дуже популярне. Життєздатність індустрії просування SMM багато в чому обумовлена тим, що вам потрібно пристосовуватися до інтересів користувачів. Наприклад, саме з цією метою у соціальних мережах Facebook та Instagram з'явилися такі соціальні мережі, як історії. Лише знайомі на поверхні справлять просте враження від модних інновацій [5,6].

Фактично, ці функції відображають потреби сучасних глобальних користувачів Інтернету. Сила сучасних гаджетів зміщує фокус на питання популярного контенту. Якщо раніше швидкість завантаження картинок була дуже повільною, то тепер ви можете сміливо дивитися відео на звичайному смартфоні. Таке збільшення вплине на розширення інтересу користувачів. 2021 рік найкраще показує, що сьогоденне просування SEO в принципі неможливе, якщо воно не тісно переплетене з маркетингом у соціальних мережах або SMM.

Таким чином, соціальний медіа маркетинг дає можливість будувати відносини успішного співробітництва з цільовою аудиторією компанії, фірми та сприяти ефективному просуванню продукції на ринок.

Література:

1. Ілляшенко С.М. Сучасні тенденції застосування Інтернет-технологій у маркетингу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2020. Т. 2. № 4. С. 64-74.

2. Башинська І.О. Маркетингові комунікації підприємства у соціальних мережах. *Економічні науки. Серія «Економіка та менеджмент»*. 2019. Випуск 9 (34). Частина 1. С. 36-41.

3. Вышлинский Г. Как меняется профиль и потребности украинских Интернетпользователей. GfK Ukraine. URL : http://www.gfk.ua/imperia/md/content/gfkukraine/presentations/121026_optimization.pdf.

4. Руденко Є. Подкастинг – це те, що під каструлю? Офіційний сайт BBC Україна. URL : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/multimedia/2010/05/100525_podcasting_on.shtml.

5. Сохацька О., Олексин Т. Монетизація соціальних медіа у глобальному інформаційному просторі. *Журнал європейської економіки*. 2020. Т. 11, № 1. С. 104-114.

6. 10 неймовірних фактів про соціальні мережі // Енциклопедія корисного. URL : <http://korysne.co.ua/10-nejmovirnyh-faktiv-pro-sotsmerezhi/> (дата звернення: 03.10.2021).

Abstract. The development of Internet technologies is shown, namely how to effectively promote products using social media marketing (SMM). The possibilities of the main social networks for product promotion, as well as the rules of promotion are considered. Features of the use of SMM in social media is relevant for both users and businesses.

Key words: products, social media marketing, social networks, media, promotion.

МАРКЕТИНГОВІ ТРЕНДИ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

**В.М. Стамат, канд.екон.наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет,
м.Миколаїв, Україна**

**І. В. Нестерчук,
здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м.Миколаїв, Україна**

Анотація: Досліджено зміни у туристичній діяльності, пов'язані з появою нових маркетингових трендів. Проаналізовано нові види туризму: гастротуризм, еко-подорожі, каршерінг, подорож наодинці, відвідування малознайомих місць.

Ключові слова: туризм, споживачі, тренди туристичного бізнесу, подорож, туристи.

Однією з найбільш вагомих галузей економіки є туристичний бізнес. Туризм настільки вдосконалився та був розвинений за період свого існування, що перетворився на потужну і трендову індустрію, активно ввійшовши в життя різних за розвитком країн. У більшості країн світу туристична галузь є провідною

в економіці, що впливає на економічні показники країни, у результаті чого вони збільшуються та показують позитивну тенденцію приросту.

Науково-технічний прогрес постійно розвивається: те, що було раніше, виходить із моди і, наразі з'являються нові напрямки, послуги та тренди, на які попит споживачів щодня збільшується. Головне, чим керується споживач при виборі нового продукту чи послуги, – потреби та бажання, а кінцевий результат спрямований на їх задоволення.

З процесом цифровізації та діджиталізації туризм зазнав значних змін. Більшість послуг здебільше консультативного характеру надаються онлайн, що дуже зручно як для клієнтів, так і для організацій, фірм. З'являються нові види туризму залежно від потреб споживачів та їх бажань. У маркетингові стратегії включаються соціальні мережі, за допомогою яких легко розповсюдити будь-яку інформацію, просувати нові види послуг.

В умовах пандемії популярності набирає місцевий туризм, але не так сильно, як міжнародний. Все одно, кордони деяких країн відкриті і туристи бажають вирушити у подорож. За результатами наших досліджень, можемо виділити маркетингові тренди туристичної галузі.

Трендом на сьогодні є відвідування кількох локацій за одну подорож. Поїздка розрахована на кілька днів або вихідні, за період якої туристи відвідують декілька сусідніх країн аби довго не затримуватися в одному місті, побувавши в багатьох цікавих місцях [1,2].

Наразі популярності набирає не овертуризм, а відвідування мандрівниками місць, про які мало хто знає. Потрапити на місцевий пляж, прогулятись по тихих малолюдних вулицях та двориках, а не біля визначної пам'ятки та маси туристів довкола неї. Турист насолоджується справжнім та незіпсованим колоритом міста, природи, до якої не дібрався натовп та не виклав у всіх соціальних мережах [1].

Вже непопулярним стає те, аби встигнути за вихідні максимально швидко відвідати значну кількість туристичних точок. Найважливіше зараз – відчувати свою подорож, отримавши вдосталь вражень та яскравих незабутніх емоцій. У швидкому русі мандрівник не отримає максимум користі від подорожі, і не зможе

насолодитися моментом, чудовими краєвидами та пейзажами. Саме тому повільний туризм допомагає звернути увагу на ті деталі, на які туристи не звертають уваги і подарувати нові враження від поїздки [1,2].

Досить багато туристів бажають не просто подорожувати, а відчувати себе у ролі місцевих жителів, адже так краще передається дух міста, яке вони обрали. В цій ситуації пропонується місцевий досвід, де турист поринає у їх спосіб життя, як наприклад, неспішно поснідати, почитати газету або випити каву на веранді, піти на ринок купити продукти, відвідати різного роду фестивалі [1].

На теперішній час найголовнішим трендом є турбота про екологію. Ця тенденція простежується у всіх сферах діяльності, і навіть у туризмі. Мандрівникам туристична фірма може запропонувати еко-подорож. Авіаперельоти відходять на задній план, все більшої популярності набирають електрокари або каршерінги (короткострокова оренда автомобіля). Також все більше туристи обирають готелі та апартаменти з перероблених матеріалів, або розташовані серед дикої природи, харчуватися екологічно чистими та органічними продуктами [1].

Можна також подорожувати одному, це досить актуально на сьогодні. Мандрівник вирушає у подорож один, де йому ніхто не заважає. Це допомагає переосмислити своє життя та цінності, відновити життєвий баланс, духовний та фізичний зв'язок, не потрібно ні під кого підлаштовуватися. Після мандрівки формується новий погляд на буденні та звичні справи, відбувається «перезапуск» мозку, який сприяє новим досягненням та плідній праці на робочому місці [2].

Ще одним маркетинговим трендом наразі є гастротуризм, коли мандрівники ознайомлюються та дегустують національні страви країн. Це екскурсії, гастрофестивалі, знайомство з історією місцевої кухні, яке відбувається з участю у приготуванні традиційних страв. Адже найголовніше що відрізняє одну країну від інших – її національна кухня, яка є неповторною і смачною [3].

Отже, якщо турист бажає вирушити у подорож, для нього є багато варіантів, де і як вона пройде. Адже на теперішній час туристичні фірми продовжують розвиватися і пропонувати нові види туризму залежно від бажань клієнтів.

Головне, не розгубитися серед такого розмаїття та вибрати той вид туризму, який задовільнить бажання споживача туристичних послуг та принесе йому нові враження. Вдалий відпочинок – це коли повертаєшся додому з неймовірним натхненням втілювати у життя нові ідеї.

Література:

1. Офіційний портал страхової компанії UKASKO. URL : <https://ukasko.ua/uk/blog/golovni-trendi-turizmu-v-2020> (дата звернення 15.10.2021)
2. Офіційний сайт порталу Mind.ua. URL : <https://mind.ua/publications/20208210-turizm-2020-trendi-yaki-nemozhливо-bulo-uyaviti-20-rokiv-tomu> (дата звернення 15.10.2021)
3. Фесенко Г. О. Гастротуризм як актуальний тренд сучасного розвитку сфери туризму в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/202.pdf (дата звернення 15.10.2021).

Abstract: changes in tourism related to the emergence of new marketing trends are studied. New types of tourism are analyzed: gastrotourism, eco-travel, car-sharing, traveling alone, visiting unfamiliar places.

Keywords: tourism, consumers, trends in tourism business, travel, tourists.

РОЗВИТОК МАРКЕТИНГУ НА ОСНОВІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

В.М. Стамат,
канд.екон.наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет,
м.Миколаїв, Україна

І. І. Недбайло,
здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
обліково-фінансового факультету,
Миколаївський національний аграрний університет,
м.Миколаїв, Україна

Анотація: Розглянуто питання цифрової інфраструктури. Досліджено обсяг інтернет-торгівлі у розвинених країнах світу та умови здійснення маркетингової діяльності в умовах пандемії COVID-19. Оцінено застосування інформаційних технологій маркетинговій діяльності підприємств.

Ключові слова: маркетинг, інформаційні технології, цифрова інфраструктура, інтернет-торгівля, Інтернет-маркетинг.

В умовах стрімкого розвитку цифрової економіки конкуренція набуває посилення між підприємствами, що привертає все більшу увагу підприємців для здійснення маркетингових досліджень. Адже завдяки маркетингу можливо досліджувати та аналізувати пріоритети ринку, його потреби та вміти

правильно їх задовольнити. Сучасне маркетингове управління базується на використанні інформаційних технологій, завдяки яким здійснюється маркетингова діяльність та відбувається постійний процес вдосконалення цифрових технологій.

Над дослідженням функціонування маркетингового управління у сферах діяльності країни працювали Ю. І. Скомороха [1] та Д. В. Солоха [2]. У своїх працях вони досліджували використання інтернет-технологій маркетингу та інформаційне забезпечення системи управління розвитку транспортної інфраструктури регіону.

Особливе місце в розвитку України посідає цифрова інфраструктура. Вона ґрунтується на світових трендах засобів інформації та зростанні популярності мережі Інтернет. Таким чином кількість інтернет-користувачів значно зростає, що призводить до збільшення частки онлайн-продажів [1,2].

Зростання роздрібної торгівлі в онлайн системі можна вважати глобальним трендом, оскільки майже половина населення всього світу зацікавлена в інтернет-покупках. Наприклад, у розвинених країнах, таких як Німеччина, США та Великобританія обсяг торгівлі через мережу Інтернет відповідно складають 16%, 19 та 25%. В Україні обсяг такої торгівлі у 2019 році зріс на 17% порівняно з 2018 роком та склав 3 млрд дол. США [3].

Спалах пандемії COVID-19 викликав несподівані зміни у функціонуванні ринків. Однак, діджитал-маркетинг володіє такою ключовою перевагою, як швидке пристосування до непередбачуваних або незапланованих подій. Оскільки поширення коронавірусу покорило життя всіх країн світу, суспільство та представники бізнесу мали пристосовуватись до життя в умовах пандемії. В таких умовах діджиталізація маркетингу почала набирати нові обороти свого розвитку та подальшого вивчення її систем в мережі Інтернет.

Серед найбільш типових маркетингових інструментів діджиталізації в умовах поширенню COVID-19 можемо віднести такі: інтернет-торгівля; авансова доставка та оплата; доставка із додатковими послугами (безкоштовна доставка, знижка відповідно до обсягів придбаного товару); доступ до платного контенту;

соціальні та благодійні кампанії; антикризові пропозиції; співпраця; продукти для онлайн-досвіду; адаптоване маркетингове спілкування[4].

Активне застосування інформаційних технологій у маркетинговому управлінні підприємством призвело до появи Інтернет-маркетингу, який несе за собою ряд переваг та недоліків. До переваг здійснення Інтернет-маркетингу відносяться [5]: зручність, охоплення широкої аудиторії, глобальний попит та пропозиція, економія часу споживачів, мінімізація витрат фірми, широкий асортимент, тощо. Основним недоліком вважають відсутність участі відділу маркетингу в майбутньому успіху підприємства.

Розвиток Інтернет-маркетингу дозволяє ефективно здійснювати маркетингові дослідження за допомогою електронно-обчислювальних машин та мати значний вплив на цільову аудиторію. Завдяки світовій мережі маркетинг має швидкий доступ на ринок будь-якого регіону чи країни.

Автоматизація маркетингу – це суттєвий тренд не лише закордонних компаній, але й вітчизняних. В Україні існує певна кількість фірм, які розробляють автоматизовані програми управління маркетинговою діяльністю. Зокрема, популярним продуктом є програма Act-on вітчизняної компанії B2B Ray. Базовий пакет даної програми Act-on інтегровані такі функції:

- функція аудиту по SEO – по веб- та посадкових сторінках, а також по формах реєстрації (Audit Websites, Audit Landing Pages, Audit Forms);
- звіт по кампаніях Google Adwords);
- проспектом (аналізатор) «хто на сайті»;
- Twitter-проспектор;
- A/B тестування (тестування двох та більше повідомлень щодо найкращого відгуку цільової аудиторії [6].

Можемо відмітити застосування інформаційних технологій не лише щодо здійснення процесу реалізації продукції (у сфері продажів), але й у процесі комунікацій зі споживачами. У даному напрямі маркетингової діяльності виділяють такі тренди:

1) on-line відео – найефективніший спосіб виділитись з-поміж великої сукупності інформації, фактів, подій, найкращий спосіб привернення уваги споживачів (за даними журналу The Wall Street Journal перегляд, використання on-line відео збільшилось у 10 разів з 2011 по 2016 роки) [7];

2) використання нативної реклами (native advertising), яке з'явилося у світі з 2018 року; це реклама, яка органічно вбудована у контент та має більше шансів бути прочитаною користувачем, оскільки вважається для нього більш природною; вона ефективна на розумних девайсах;

3) персоналізований контент, який передбачає індивідуальний підхід до користувача, він є більш дієвим; використання розумної реклами з великою чисельністю даних Big data. Big data дає можливість рекламодавцям більш точно визначати свою аудиторію, витратити менше грошей на рекламу, спрямовану на тих користувачів, які не відкликаються на неї;

4) розвиток спільноти: на теперішній час користувачі Інтернету створюють більше контенту, ніж раніше; їх слова, фото, відео та інший контент мають більше значення для ринкової частки компанії та зростання обсягів продажу; для розвитку спільноти може застосовуватись оплата блогерам, влогерам та іншим лідерам думок за обговорення товару компанії [7].

Отже, застосування цифрових технологій є невід'ємною частиною маркетингового управління підприємства, які дозволять в будь-який момент часу та в будь-якому місці з доступом до мережі Інтернет оцінити ефективність діяльності маркетингових організацій. Варто зазначити, що Інтернет-маркетинг являється одним з найдоцільніших напрямів розвитку бізнесу, який сприяє зміцненню взаємовідносин між виробниками та споживачами, а також завоювання більшої частки ринку шляхом реалізації продукції. Нові тенденції маркетингу з'являються щодня і підприємствам, які прагнуть бути успішними на ринку в конкретній галузі, повинні діяти швидко і адаптуватися до нових змін у зовнішньому середовищі. Адже, сучасний маркетинг має швидкий та інтенсивний розвиток, що є першочерговим аспектом для підприємств, які прагнуть заповнити частку ринку своєю новітньою продукцією.

Література:

1. Скомороха Ю. І. Використання інтернет-технологій у маркетингу. *Маркетинг в умовах розвитку цифрових технологій*. 2018. С.462.
2. Солоха Д. В. Маркетингова складова інформаційного забезпечення системи управління розвитку транспортної інфраструктури регіону. *Маркетинг в умовах розвитку цифрових технологій*. 2018. С. 462.
3. Рынок интернет-торговли в Украине. 2019. URL : [<https://zet.in.ua/statistika-2/rynok-it/rynok-internet-torgovli-v-ukraine/>] (дата звернення 16.10.2021)
4. Діджиталізація маркетингу в умовах протидії поширенню пандемії COVID-19. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. №45. 2020. URL: [<http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2020/45-2020/27.pdf>]
5. Маркетингові дослідження в умовах діджиталізації. *Ефективна економіка*. №12. 2020. URL : [<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8431>] (дата звернення 16.10.2021)
6. Юрчак А. Функции Inboundv Act-on – новый шаг к интеграции и автоматизации маркетинга. *Маркетинг и реклама*. 2017. №4. С. 46-51.
7. Актуальные тренды digital-маркетинга. *Маркетинг и реклама*. 2018. №6. С.50-52.

Abstract: *The issue of digital infrastructure is considered. The volume of Internet trade in the developed countries of the world is studied. The application of information technologies in marketing enterprise is estimated.*

Keywords: *marketing, information technologies, digital infrastructure, e-commerce, Internet marketing.*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ В УКРАЇНІ

Т. І. Лункіна, д-р екон. наук, доцент
С.Р. Сидорова, здобувач вищої освіти
обліково-фінансового факультету
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *Проаналізовано особливості розвитку аграрного сектору України в сільській місцевості. З'ясовано заходи, які відбувалися протягом 1991-2021 років. Доведено зв'язок між аграрним сектором та розвитком сільської місцевості.*

Ключові слова: *земля, розпаявання землі, майновий розподіл.*

Земля – це основне багатство країни, яке перебуває під її охороною. Зокрема, для сільської місцевості, земля – це загальний засіб праці й основний засіб виробництва.

Починаючи з 1991 року, коли Україна здобула незалежність, розпочалось розпаювання земель. Завдяки цьому, жителі сіл почали отримувати певні ділянки земель.

Протягом 1993-1999 років відбувалося розпаювання земель, це пов'язано з тим, що керівництво країни заборонило колективні господарства, завдяки чому, почали розвиватися СТОВ (сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю), фермери і сільськогосподарські товаровиробники. Розмір земельного паю залежав від кількості ріллі у колективному господарстві й кількості мешканців села. У цьому ж році, мешканці сіл почали отримувати майнові паї, був майновий розподіл колективного господарства. До цих паїв входили: ферми, сільськогосподарська техніка, будівлі, складські приміщення, сільськогосподарський інвентар для обробітку землі.

Після отримання майнових паїв, люди об'єднувалися в так звані групи, для того щоб допомогти один одному в обробітку земельних ділянок. Адже у деяких не було складів, в інших не було сільськогосподарської техніки і таким чином, об'єднуючись в групи, вони допомагали і собі й іншим. Ті люди, які не могли займатися обробітком землі, по будь-якій причині, могли скласти договір оренди з фермерами на довгострокове чи короткострокове користування своїх земель і отримувати за це певну суму коштів.

З роками, аграрний сектор, його прибутки збільшувалися і люди почали купувати більш нову техніку для обробітку земель, працювали самі на себе, а саме головне, звертали увагу на якість посівного матеріалу. Для цього сільськогосподарські інститути, які підпорядковані академії аграрних наук, почали виводити нові сорти пшениці, проса, ячменю, соняшнику, кукурудзи, сої, гороху та інших посівних матеріалів. Для того, щоб фермери чи сільськогосподарські товаровиробники могли оцінити і наочно побачити ті чи інші сорти, сільськогосподарські інститути або сільськогосподарські підприємства, які їм підпорядковані та відносяться до академії аграрних наук, проводять семінари або «Дні поля», де виставленні демонстраційні ділянки сільськогосподарських культур (частіше всього такі заходи проводяться перед

збиранням врожаю в червні місяці). На цих заходах працівники сільських господарств, вибирають для себе кращі сорти сільськогосподарських культур і тим самим підвищують врожайність та дохідну частину в своєму сільськогосподарському підприємстві. Зі свого доходу, який отримують фермери відбувається відрахування у місцевий бюджет кошти для розвитку соціальної та культурної сфери в сільській місцевості. Наприклад: ремонтуються дороги, розвиваються школи, дитячі садки, будинки культури, спортивні майданчики тощо.

Вагомий вплив на розвиток сільської місцевості здійснюють податки:

1. Податок на прибуток підприємств – це податок, що стягується з юридичних осіб, який змінюється залежно від відповідного доходу або прибутку (основна ставка податку – 18 відсотків). Наприклад, за 2021 р. до державного бюджету надійшло 97969,0 млн грн за цим видом податку.

2. Земельний податок – обов'язковий платіж, що справляється з власників земельних ділянок та паїв, а також постійних землекористувачів (ставка податку – не більше 3% від нормативної грошової оцінки ділянки). Так, за січень-квітень 2020 р. до місцевих бюджетів України надійшло 8041,2 млн грн земельного податку.

Отже, аграрний сектор розвивається уже багато років і не зупиняється до сьогоднішнього дня. В сільській місцевості це дуже актуальна тема, так як, там більша частина населення займаються фермерським господарством і ця праця приносить користь не тільки фермерам, а й сільській місцевості в Україні.

Література:

1. Земельний податок : Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%BA (дата звернення : 25.10.2021 р.).

3. Сайт для агрономів URL : <https://superagronom.com/news/3795-mijnarodni-dni-polya-v-ukrayini-proydut-20-22-cheruvnya> (дата звернення : 25.10.2021 р.).

***Анотація:** The peculiarities of the development of the agricultural sector of Ukraine in rural areas are analyzed. The events that took place during 1991-2021 have been clarified. The connection between the agricultural sector and rural development is proved.*

***Ключові слова:** land, land unbundling, property distribution.*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Вишневська О.М., доктор економічних наук, професор

Федик О.І., спеціаліст I категорії

Миколаївський національний аграрний університет,

м. Миколаїв, Україна

***Анотація:** Визначено основні методологічні основи управління витратами та встановлено напрями оптимізації їхньої структури. Досліджено місце управління витратами в системі управління конкурентоспроможності продукції виробничого підприємства.*

***Ключові слова:** витрати, аналіз, оптимізація, підприємство, раціоналізація, конкурентоспроможність.*

Управління витратами за своєю сутністю є управлінням діяльністю організації, оскільки охоплює усі виробничі процеси, що здійснюються на підприємстві. Аналіз відіграє важливу роль та значення у підготовці інформації для планування та прогнозування результатів діяльності підприємства й оцінювання якості та обґрунтованості планових показників, у перевірці та об'єктивному оцінюванні їхнього виконання [1].

Основна мета аналізу – це пошук можливостей нарощування виробництва продукції за оптимізації витрат. Здійснюючи аналіз виробництва продукції, необхідно враховувати особливості розвитку цієї галузі, а саме те, що виробництво сільськогосподарської продукції залежить від біологічних та сезонних особливостей техніко-технологічних процесів. Аналітична діяльність підприємства повинна бути спрямована на вивчення попиту на ринку для обґрунтованої орієнтації виробництва. Кожне підприємство орієнтоване дієвість управління витратами, що сприяє пошуку ефективних напрямів і конкретних заходів оптимізації. В обставинах загострення конкурентної боротьби лідирують ті підприємства, чії співробітники мають найбільш фундаментальні пізнання фінансово-економічного аналізу, можуть зробити на основу аналізу вірні висновки, висловити потрібні рекомендації для вирішення кардинальних питань розвитку підприємства. В умовах загострення конкурентної боротьби для успішного функціонування компаніям необхідно вирішувати проблему управління собівартістю продукції [2].

Системний підхід до аналізу витрат передбачає: виявлення місця і ролі показників витрат в оцінці досягнутої ефективності виробництва; розробку принципової схеми аналізу на основі класифікації факторів і резервів раціоналізації витрат; визначення методів вимірювання факторів і резервів раціоналізації витрат; встановлення основних напрямів мобілізації виявлених резервів раціонального використання виробничих ресурсів у поточному і перспективному плануванні собівартості [3].

Діяльність будь-якого підприємства припускає виникнення певних витрат, значення яких як кономічної категорії полягає в наступному: використання факторів виробництва; базис конкуренції; основна собівартість продукції; відшкодування витрат на придбання виробничих ресурсів; характеристика ступеня ефективності виробничих процесів. В умовах динамічного ринку витрати підприємства, що розвиваються, можуть бути схильні до змін унаслідок внутрішніх чинників, так і зовнішніх. Заздалегідь передбачити всі зміни неможливо, але за допомогою впровадження системи управління витратами можна контролювати витрати, планомірно впливати на їх зміни, оберігати від впливу негативних чинників. Лідером сучасних умов завоювання ринку є підприємство, яке бере за основний орієнтир ефективне управління витратами з метою поліпшення якості продукції, підвищення конкурентоспроможності, забезпечення стабільного фінансового положення і отримання високого прибутку. Підприємство повинно використовувати такий механізм формування витрат виробництва, який дасть змогу отримати повну інформацію про витрати на виготовлення продукції. Саме така інформація є передумовою успіху підприємства. Вчасне реагування на відхилення витрат від нормативних значень дає змогу попередити зростання витрат виробництва.

Література:

1. Мулик Т. О., Материнська О. А., Пльонсак О. Л. Аналіз господарської діяльності: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 288 с. (Дата звернення: 10.11.2021)
2. Должанський А. М., Петлюха Є. П. Місце і значення класифікації витрат для виробничого процесу. Науковий вісник НЛТУ України. 2014. Вип. 24.1. С. 222-228. (Дата звернення: 10.11.2021)

3. Домбровська Н. Р. Сутність витрат підприємства як обліково-економічної категорії. Бізнес-навігатор. 2018. Вип. 3-2. С. 133-136. (Дата звернення: 10.11.2021)

***Abstract:** The main methodological bases of cost management are determined and the directions of optimization of their structure are established. The place of cost management in the system of management of competitiveness of production products is investigated.*

***Keywords:** costs, analysis, optimization, enterprise, rationalization, competitiveness.*

ЗМІСТ

Передмова	7
РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ Н.В. Потриваєва, О.В. Довгаль, І.І. Недбайло, І.В. Нестерчук	8
GLOBALIZATION ASPECTS OF GOVERNMENT FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT Anastasiia Poltorak, Natig Mirzayev	11
ЕЛЕКТРОННІ КОМЕРЦІЙНІ ЗАКУПІВЛІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ Ю.Ю. Чебан, С.Ю. Юношев	15
ОТРИМАННЯ БЛАГОДІЙНИХ (ДОБРОВІЛЬНИХ) ВНЕСКІВ СУБ'ЄКТАМИ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ В.В. Галкін	17
РОЗВИТОК АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ О.І. Лугова, І.В. Нестерчук	21
РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ: ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНИЙ АСПЕКТ А.Г. Костирко, А.С. Пятачук	25
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В АУДИТІ А.Г. Костирко, А.А. Бохонок	28
КОРИГУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ І.В. Ксьонжик, В.В. Кузьома, К.О. Назаренко	30
ПОЛІТИКА ОБЛІКОВОГО РЕЗЕРВУВАННЯ: ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ М.В. Дубініна, С.Г. Черняк	33
СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ М.В. Дубініна, С.В. Сирцева, Д.К. Битко	36
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ФІНАНСІВ Л.А. Козаченко, О. А. Предчук	39
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ Л.О. Волковська	43
ФІНАНСОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ Т.І. Лункіна, К.Р. Бондаренко	48
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ Т. І. Лункіна, А. С. Цибулькіна	51
РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО МІСЦЕ В СТРУКТУРІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ О.А. Боднар, М. Ю. Товстенко	54
ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ К. А. Мікуляк, Н. С. Дядя	57
ОСОБЛИВОСТІ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ К. А. Мікуляк, К. Р. Дяченко	59
МАЙНІНГ КРИПТОВАЛЮТ ТА ЙОГО НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ НА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ А.В. Бурковська, С.В. Салюк	63
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ Т. І. Лункіна, Д.Є.Герасименко	67

КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ Т. І. Лункіна, А.І. Семенюк	70
ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ В КОМП'ЮТЕРОМУ СЕРЕДОВИЩІ І. В. Барішевська, Т. Ю. Янковська	73
МІСЦЕ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ І.В. Барішевська, Х.Ю. Зайцева	76
ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ – ГАРАНТІЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕЛЕКТРОНИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ І.В. Барішевська, Н.Г. Сорочан	79
СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО МИСЛЕННЯ І.В. Барішевська, С.О. Вицина	82
РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ У СИСТЕМІ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ І.В. Барішевська, А.А. Кугляр	85
ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ Барішевська І. В., Сизоненко Ю.С.	89
ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СФЕРІ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ Т. І. Лункіна, С. С. Чорна	93
PROSPECTS OF DIGITAL FINANCIAL SERVICES IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGY OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN Badalov Alikhan Mehman oglu Shukurov Elgi	96
PROSPECTS OF CONTRAST TOURISM - ON THE EXAMPLE OF AZERBAIJAN Bayramov Murad, Huseynli Nuran	100
UNIVERSITY-BUSINESS-GOVERNMENT RELATIONS IN POSTINDUSTRIAL ECONOMY: PERSPECTIVES AND PROBLEMS Hasan Rahimli	103
ENSURING A COMPETITIVE ADVANTAGES MARKETING STRATEGIES Telman Imanov, Turana Ahmadova	108
ВПРОВАДЖЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В СИСТЕМУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ Ю.В. Волосяк, Т. С. Пісоченко	113
ГУМАНІТАРНИЙ АСПЕКТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ Н.Г. Шарата, Т.В. Березовська	115
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН У ВИКОРИСТАННІ ПРАВА ВЛАСНОСТІ Т. М. Борко, Є. О. Таранець	118
ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ ЯК ОСНОВИ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ Т. М. Борко, А. В. Садовська, А. М. Єфімова	121
ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ: СУТЬ ТА ОСНОВНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЙОГО ВИЗНАЧЕННЯ Т. М. Борко, С. С. Воробйова	125
ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ О.В. Шарін	130
SOFT SKILLS - HARD SKILLS: THEIR ROLE AND IMPORTANCE I.M. Lesik	133
ЗАСТОСУВАННЯ СОЦІОЕКОСИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ ВЗАЄМОДІЇ СУСПІЛЬСТВА І ПРИРОДИ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ О.В. Марущак, Т.М. Борко	135

МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ У ГОТЕЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ В.М. Стамат, В. Р. Зосімова	140
МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ У РЕСТОРАННОМУ ГОСПОДАРСТВІ В.М. Стамат, А. Ю. Скорук	143
ПРОСУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ НА РИНОК ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В.М. Стамат, К.І.Вознюк	146
МАРКЕТИНГОВІ ТРЕНДИ У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ В.М. Стамат, І. В. Нестерчук	149
РОЗВИТОК МАРКЕТИНГУ НА ОСНОВІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В.М. Стамат, І. І. Недбайло	152
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ В УКРАЇНІ Т.І. Лункіна, С.Р. Сидорова	156
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА О.М. Вишневська, О.І. Федик	159

МАТЕРІАЛИ

VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

«ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ І ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНІ, ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ, ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ»

**17 –18 листопада 2021 року
м. Миколаїв, Україна**

Технічний редактор: Федик О.І.
Комп'ютерна верстка: Федик О.І.

*Відповідальність за надані матеріали несуть автори наукових публікацій.
Усі учасники освітнього процесу попереджені про необхідність дотримання
академічної доброчесності.
Матеріали сформовані за термінами їхнього надходження до редакційної колегії.*